

Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Magistritöö

Liina Lindsalu

Sissetulekute lõhe ja valimislubaduste mittetäitmine

Juhendaja: Alar Kilp, PhD

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell/kellaaeg/

...../aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent: /nimi/ (...../teaduskraad/),

..... /amet/

Sisukord

Sissejuhatus	
Tabelid:.....	5
Joonised:	5
Lisad:	5
Lühiülevaade	6
Sissejuhatus.....	7
1 Teoreetiline raamistik.....	10
1.1. Mõistete määratlemine.....	10
1.1.1 Valimislubaduste omadused	10
1.1.2 Valimislubaduste keskkonnast tulenevad mõjutajad	10
1.1.3 Valimislubaduse piiritus	10
1.1.4. Lubaduse täitmine.....	13
1.1.5. Valimislubaduste elluvijad.....	14
1.1.6. Sissetuleku lõhe.....	15
2 Teooria	17
2.1 Kontekst	17
2.2. Hüpotees	21
3. Meetod.....	22
3.1. Juhtumi valik.....	22
3.2. Mõõtmine.....	23
3.3. Allikad.....	23
3.4. Seni uuritu.....	25
4. Valimislubaduste omadused ja valimislubaduste mittetäitmine.....	28
4.1. Empiiriline alus	28
4.1.1. Lubaduste hulk ja spetsiifilisus	28
4.1.2. Lubaduste nähtavus.....	31
4.1.3. Lubaduse laad	32
4.1.4. Lubaduste valdkond	34
4.1.5. Lubaduste kooskõla.....	36
4.1.6. Valijate huvid lubaduste kujundamisel	37

4.2.	Teoreetiline analüüs	38
5.	Valimislubaduse keskkonnast tulenevad valimislubaduste täitmise mõjutajad	45
5.1.	Empiiriline alus	45
5.1.1.	Parlamentaarset/ presidentaalset riigikorra mõju	45
5.1.2.	Ühepartei/ koalitsiooni valituses mõju valimislubaduste mittetäitmisele	47
5.1.3.	Koalitsiooni suhted	50
5.1.4.	Enamus- vähemus valitsemine	51
5.1.5.	Ministeeriumi kontroll valdkonna üle	54
5.1.6.	Valitsemise aeg	54
5.1.7.	Majandus	57
5.2.	Teoreetiline analüüs	58
6.	Sissetuleku lõhede mõju lubaduste täitmisele	65
6.1.	Empiiriline alus	65
6.2.	Teoreetiline analüüs	72
	Kokkuvõte	75
	Kasutatud kirjandus	77
	Summary	84

Tabelid:

Tabel 1 Slovakkia parteide valimislubadus kajastus meedias 1990-2009	31
Tabel 2 <i>Status quo</i> lubaduste täitmine ja hulk sotsiaal-majandus valdkonnas Madalmaade näitel..	32
Tabel 3 Valimislubaduste täitmine valdkondade kaupa läbi erinevate uuringute	35
Tabel 4 Thomson jt 2018 analüüsi juhtumivalikute ajaline päritolu valitsuse tüübiti	49
Tabel 5 Ministeeriumi üle kontrolli mõju valimislubaduste täitmisele Slovakkia näitel.....	54

Joonised:

Joonis 1 Sissetuleku lõhe kasv maailmas.	16
Joonis 2 Tajutav valimislubaduste täitmine.	19
Joonis 3 Valimislubaduste hulga muutus ajas Suurbritannia näite.	28
Joonis 4 Lubaduste muutus ajas nende täpsuse määratluse järgi Rootsi näitel	29
Joonis 5 Muutusele suunatud ja <i>status quo</i> lubaduste osakaal Rootsi näitel 1991-2010.....	33
Joonis 6 Valimislubaduste kooskõla Rootsi näitel 1991-2010	36
Joonis 7 Valijate ja parteide teema tähelepanu Saksamaa näitel	37
Joonis 8 Valimislubaduste täitmine riigiti.....	47
Joonis 9 Valimislubaduste mittetäitmise muutus ajas riigiti.	48
Joonis 10 Valimislubaduste täitmine läbi partei erineva positsiooni koalitsioonis Iiri näitel 1977.- 2007.....	50
Joonis 11 Valimislubaduste täitmise tõenäosus läbi erinevate valitsemise süsteemide Thomson jt andmetel	51
Joonis 12 enamusvalitsuse mõju valimislubaduste täitmisele Kanada ja Québec' näitel 1993.-2011.	52
Joonis 13 Valimislubaduste täitmine läbi valitsemise tsükli Kanada ja Québec' näitel 1993.-2011...55	
Joonis 14 valimislubaduste täitmine valitsemise tsükli sees Kanada 2011.-2015. näitel	56
Joonis 15 Kogu sissetuleku jaotus 1%/99% 1900.-2010.	66
Joonis 16 Sissetuleku lõhede kasv riigiti 1986.-2013.	67
Joonis 17 valimislubaduste mittetäitmine riigiti ajas 1974.-2016.....	68
Joonis 18 Sissetulekulõhe riigiti 1974.-2016.	69
Joonis 19 Sissetulekulõhe ja valimislubaduste mittetäitmine riigiti 1974.-2016.	69
Joonis 20 Sissetuleku lõhe ja valimislubaduste täitmise muutus juhtumiti.	70

Lisad:

Lisa 1	86
Lisa 2	87
Lisa 3.	88

Lühiülevaade

Valimislubaduste mittetäitmine on kasvava tähelepanuga valdkond nii valimiste uuringutes, kui avalikus ruumis. On põhjendatud ootus, et mis lubatud, saab täidetud. Ent valimislubaduste täitmise trend on negatiivne. Käesolev uurimus grupeerib ning hindab võimalikud valimislubaduste täitmise mõjutajad tulenevalt nende pärinevusest valimislubaduste omadustest tulenevaks, valimislubaduste keskkonnast tulenevateks ning lisab neile võimaliku sotsiaal-majandusliku mõjutaja: sissetuleku lõhed. Uurimuse allikatena on kasutatud seniseid valimislubaduste täitmise andmestikke. Tulemusena selgus, et valimislubaduste omadused ise ei oma lubaduste täitmist takistavaid omadusi. Valimislubaduste keskkonnast tulenevad muutujad mõjutavad lubaduste mittetäitmist, kuid vähesel määral ning peamiselt väikeparteisid. Neist on koalitsiooni mõju seni ülehinnatud, kuna aja mõju on alahinnatud ning sellest on uurimustesse tekkinud viga. Majanduskeskkonna järsk muutumine ning sissetuleku lõhed samuti omavad valimislubaduste täitmisele mõju. Kahes esimeses liigenduses mõjude puudumise või nende arvatust oluliselt väiksema mõju tuvastamine ning sissetuleku lõhede mõju tuvastamine on käesoleva uurimuse leid ning panus valdkonda.

Sissejuhatus

Valimislubaduste mittetäitmine on tõusutrendis. Ning seda vaatamata meedia tähelepanule selle osas. Iga valimistsükkel annavad erakonnad lubadusi, iga valitsemise perioodi lõpul konstateeritakse, et paljut ei tehtud. Keskmise valimislubaduste täitmise osakaal koos vähemalt osaliselt täidetud lubadustega on 60%, mis teeb **40% täiesti täitmata lubadusi** valitsusse saanud partei poolt. Kui valimislubadused, ehk esindaja enese ennustused oma tulevase esindamise aegsele otsustele ei vasta tegelikkusele, on see probleem ning põhjus küsida valimislubaduste mittetäitmise põhjuste kohta.

Samaaegselt valimislubaduste mittetäitmisega tõuseb ka sissetuleku lõhe. Kui selles korrelatsioonis on kausaalne seos: ühiskonna majanduslik lõhestumine võib olla põhjuseks, miks erakonnad antud lubadusi ei täida, on see analüüsi väärt. Antud uurimus pakub välja teooria, et **põhjused valimislubaduste mittetäitmisele ei ole nende omadusteest tulenevad, on valimislubaduste keskkonnast tulenevad ning ka sissetuleku lõhedest tulenevad**. Täpsemalt on uurimusküsimuseks, mil määral soosivad valimislubaduste omadused, valimislubaduste keskkonnast tulenevad mõjutajad ning sissetuleku lõhed valimislubaduste mittetäitmist.

Antud uurimuse **eesmärgiks** on hinnata, kas valimislubadused täidetavad on nende endi omaduste mõju poolest ning keskkonna poolest, kuhu nad asetuvad. Eesmärgiks on tõendada sotsiaalsete lõhede mõju valimislubaduste mittetäitmisele. Ning eesmärgiks on näidata, et mõju ennustuslikku ulatust mõõta ei saa. Küsimusele uurimuse aktuaalsusest, ehk milleks nendele küsimustele vastust otsida, on vastus valimislubaduste mittetäitmise kasvus.

Selleks on püstitatud 3 hüpoteesi:

Hüpotees 1: **valimislubaduste omadused soosivad valimislubaduste täitmist.**

Hüpotees 2: **valimislubaduste keskkond soosib lubaduste mittetäitmist.**

Hüpotees 3: **sissetuleku lõhed soosivad valimislubaduste mittetäitmist.**

Käesolev uurimus on jagatud **kuute peatükki**. Esimesed kolm peatükki tutvustavad uurimuse tehnilist ja teoreetilist tausta. Esimeses peatükis on lahti räägitud mõisteid; teises taustsituatsiooni ja teooria; kolmandas uurimusmetoodika, mille alusel järgnev analüüs läbi viiakse ning tutvustatud seni käsitletud uurimusi ja nende seonduvat problemaatikat. Neljas kuni kuues peatükk tegelevad analüüsiga. Analüüs on jagatud empiiriliseks ja teoreetiliseks osaks. Esmalt hinnatakse valimislubaduste omaduste võimalikku mõju, seejärel on selgitatud valimislubaduste keskkonnast tulenevate mõjutajate roll ning hinnatud nende võimalikku osakaalu. Viimases peatükis on käsitletud sotsiaalsete lõhede mõju valimislubadustele, ning kajastatud uurimusdisaini lähedasi käsitlusi. Kokkuvõtte hindab uurimuse väärtust kõigi peatükkide koosmõjus, selgitab töö väärtuse, annab hinnangud saadud ja puuduvatele teadmistele ning pakub välja edasised uurimusvajadused.

Analüüsis kasutatakse nii teoreetilist, kui empiirilist lähenemist. Teoreetilise analüüsi puhul tuletatakse loogiliselt mõjud, mis pole otstarbekad või võimalikud mõõta empiirilisel. Empiirilise analüüsi koostamiseks vaadeldakse valimislubaduste mittetäitmisele seni käsitletud mõjutajaid ning nendele lisaks sotsiaalseid lõhesid. Nende mõjutajate määra või muutust võrreldakse valimislubaduste täitmise määra või muutusega ning selle põhjal tehakse järeldus. Selliseks võrdluseks viiakse valimislubaduste täitmised täidab/ ei täida mõõtesüsteemi; valimislubadusi mõjutavad muutujad on valdavalt protsentuaalsel skaalal; sissetuleku lõhe 0-1 mõõtkavas ning sõltumatute muutujate mõju valimislubaduste täitmisele: **soosiv / mittesoosiv**.

Järeldub, et lubaduste omadused ei soosi, valimislubaduste keskkonnast tulenevad muutujad mõjutavad soosivad oodatust vähem ning sissetuleku lõhed soosivad valimislubaduste täitmist.

Eeldatavalt ei ole valimislubaduste omadustes põhjuseid, mis mõjutavad valimislubaduste täitmist. Eeldatavalt on neid valimislubaduste keskkonnast tulenevates põhjustes, mille soosiv mõju ja suund on ennustatav, kuid mitte ulatus. Eeldatavalt on sotsiaalsetel lõhede sügavusel põhjuslik seos valimislubaduste mittetäitmisega.

Käesolev uurimus erinev senistest valimisuuringute kategooria uuringutest ühest küljest **põhjuste sisemisteks ja välisteks jaotamise** poolelt. Teiselt ja peamiselt **sissetuleku lõhede sõltumatu muutujana uuringusse toomise poolest**. Ning tegemist pole vähetähtsa muutjaga kogu ühiskonna protsesse mõjutavate näitajate hulgas. Lisaks ka **valimislubaduste mõõtmise probleemistiku välja toomises**.

1 Teoreetiline raamistik

1.1. Mõistete määratlemine

1.1.1 Valimislubaduste omadused

Valimislubaduste **omaduste** ehk **omaduslike põhjuste** all on mõistetav valimislubaduste omadusi. Need kajastavad, kuidas lubadused tekivad, millised on nende enda omadused ning arengud neis. Ehk vaadelda tuleb, kas valimislubadused oma omaolemuselt võimaldavad täitmist. Omaduslikud põhjused ei sõltu keskkonnast, kuhu lubadused asetuvad, vaid lubaduste endi omadustes, mis nad **on omistanud tekkimise, mittetäitmise faasis**.

1.1.2 Valimislubaduste keskkonnast tulenevad mõjutajad

Valimislubaduste keskkonnast tulenevate mõjutajatena on käesolevas uurimuses käsitletud institutsioone ja teisi mõjutajaid, mis on selgelt piiritletavad, enamasti institutsionaalsed, ning mille mõju avaldub lubaduste täitmise faasis. Täpsemalt kuuluvad vaatluse alla riigikord: presidentaalne / parlamentaarne; valitsuse: vähemus - / enamusvalitsus; koalitsioon / opositsioon; parteid; koalitsiooni lepe jm otsesed riigivõimu teostamise institutsioonid; majandus. Valimislubaduste keskkonnast tulenevad põhjused on **kontekst, kuhu valimislubadused asetatakse nende täitmise faasis**. Kuid siinpuhul vaid poliitilised institutsioonid, mis seostuvad poliitkate ellu viimisega.

1.1.3 Valimislubaduse piiritletus

Valimislubaduste täitmine ja valimislubaduste mittetäitmine mõistete valik on teadlik ja sihipärane. Uurimusobjektiks antud käsitluse raames on valimislubaduste **mittetäitmine**. Teised valdkonna uuringud loendavad valimislubaduste **täitmise** osakkaalu.

Valimislubaduse definitsiooni piiritlemisel saab tõdeda, et valimislubaduste mõistest on üldiselt ühine arusaam. Royed defineerib seda, kui teatud tegevuste tegemise ja tulemuste loomise vastutuse võtmist, olukorras, kus on võimalik hinnata, kas tegevused

on tehtud või tulemusele jõutud (Royed, 1996, 79). Sellise definitsiooniga võib rahul olla, kuna see piirab ka lubaduste täitmise poole. Mõõta vaid lubadusi, mille täitmine on mõõdetav, on kindlasti põhjendatud kriteerium. Käesolev uurimus lähtub andmete käsitlemisel sellest definitsioonist, ning kasutab kogutud andmeid, mis samast kontseptisoonist on lähtunud.

Lubaduste tuvastuse **sõnastus** on samuti oluline osa töö mõistmisest. Näiteks jätavad mõned autorid kõrvale ka lubadused, mida võib täita mitmel viisil, ning ka lubadused mida võib mitmeti tõlgendada (Thomson, 2001, 180). 2000. sajandis läbi viidud uurimused käsitlevad kasvava konsensususega lubadustena ainult neid väljaütlemisi, mille **täitmist saab mõista vaid ühel kindlal viisil**, mille täitmise esinemine või mitteesinemine on üheselt mõõdetav (Thomson 2016, 13). Thomson täpsustab lubaduste väljendused „**lubame**“, „**toetame**“, „**teeme**“, „**pooldame**“, tegemata vahet lubaduse intensiivsusel (Thomson, 2016, 12). Ka sellise määratlusega saab nõustuda. Ent kindlasti on lubadustena käsitletavat ka passiivse või käskivas kõnepruugis valimisplatvormis väljendatut taotlused. Erinevad uuringud püüavad siiski ka väga üldsõnalised ja deklaratiivsed lubadused ümber formuleerida mõõdetavateks. Näiteks tõi Gackowsky „odavam riik“, mille ta samastas „vähem bürokraatiat“ ning selle omakorda „lihtsustada õigussüsteemi ja parandada selle sisemist koostööd ja läbipaistvust“ (Gackowsky, 2018, 11). Selline käsitlus – samastades, mitte dubleerides umbmäärased lubadused selgelt piiritletutega – võimaldab antud lubadused sisuliselt katta, minemata seejuures liialt subjektiivseks. Ka käesolev uurimus kasutab valimislubaduste ülevaateid või uuringud, mis lähtuvad kirjeldatud meetoditest.

Selgitamaks sissetuleku lõhede mõju valimislubaduste täitmisele, on siinpuhul kõik selgelt väljendatud **lubadused võrdsetena käsitletud**. On uurimusi, kus on mõlemalt poolt - nii lubadust, kui täitmist, arvesse võetud vaid riigi eelarvele kaalu omavaid lubadusi (CMP, 2018). CMP mõõdab lubadusi, võrdleb arengut ja lubaduste täitmist läbi riigieelarve. Ka on tõendamist leidnud, et noored, lastega pered arvestavad just majanduslikke lubadusi oma esindaja valimisel (Elinder, Jordahl, Putvaara, 2015). Finantsilise kaaluga uurimus puhul tuleks küsida ka, kelle vaheline kulu või tulu lubadus on rahaliselt mõõdetav. Kui näiteks toodud uurimuses hinnati riigieelarvele mõju omavat lubadust, siis kindlasti mõjutab valijad ka riigi pandavad kohustused

ettevõtetele. Näiteks Ameerika Ühendriikides 2008. Obama lubadus panna tööandjatele kohustus tasuda haiguspäevade ajal hüvitist. See ei oma mõju riigieelarvele, kuid mõjutaks oluliselt nii valijaid, kui võimalikke erakondade rahastajaid. Kuid on ka valimislubadusi, mis ei mõjuta kuigi otseselt sissetulekuid ega kulusid ei reaalselt ega tajutavalt, kuid nende oluliseks hindamine võib korreleeruda teatud sotsiaalsete gruppidega, olgu siin näiteks samasooliste kooselu seadustamise Eestis, või pagulaste aitamise paljudes vaadeldavates riikides. Viimse argumendina puudub alus väita, et vaid riigieelarvet mõjutavad lubadused mõjutavad valimiskäitumist ning puudub alus käsitleda riigieelarvet mittepuudutavaid lubadusi vähem olulisena. Veel ka näitena Ameerika Ühendriikide ja Mehhiko vahelise piiri ehitamine, mille eest pidi lubaduse kohaselt tasuma Mehhiko, ei seostunud lubaduse faasis Ameerika Ühendriikide eelarvega. Kuid jälgides valimiskampaaniat, käsitleti seda ühena põhilistest valimislubadustest, mille üle ka valijad aktiivselt diskuteerisid. Ehk **kõik lubadused on valija jaoks potentsiaalselt olulised**. Kuna järgnevas uurimuses nähtub, et majandusliku kaaluga lubadused saavad täidetud võrdeliselt samas proportsioonis kogu lubaduste hulgaga, siis sobivad need vajadusel täiendavateks andmeteks. Andmete ühtsuse ja suurema valiidsuse huvides on aga järgneva analüüsi alusena kasutatud **kõiki valimislubadusi** hõlmavaid uuringuid. Pétry leiab, et sellised uuringud on täpsemad, kuna katavad poliitika valdkonna täielikumalt (Pétry, Collette, 2008, 20).

Lubaduste kaalumise, ehk nende mõju järgi võimandava teguri lisamise üle on arutanud mitmed valimislubaduste uurijad. **Kaalud** ei pea olema just majanduslikud. Naurin võtab nende käsitletused kokku hinnangus, et kõik lubadused on tähtsad. Erinevad lubadused võivad omada küll erinevat kaalu erinevatele valdkondadele, kuid nendele „kaalude“ lisamine poleks ei lihtne ega ka põhjendatud, kuna valijad ja ka erakonnad väärtustavad erinevaid valdkondi ning võivad näha lubadusi hoopis teises kaalus. Naurin leiab, et valimislubadused antakse enamikel juhtudel olulistest valdkondades ja suurema kaaluga sisuga (Naurin, 2011, 27). Seega on valiidne kasutada antud uuringus **kõiki erineva sisu ja mõjuga lubadusi võrdsetena**.

Lubaduse eristamine kõigist muudest võimalikest seisukoha avaldustest, on samuti keerukas. Dr Judith Bara hinnates Suurbritannias valimislubaduste täitmist, liigendas

lubadused kolme gruppi: **ähmased; üldised ja spetsiifilised** või konkreetsed. Hinnates **spetsiifiliselt** defineeritud lubadusi, osutus nende täitmise protsent aastail 1087.-2005. 88%ks. Kuid selgelt määratletud lubaduste osakaal sell perioodil oli vaid 16% (Willson, 2015). Käesolevas uurimuses on käsitletud neid mõlemaid äärmusi ka eraldi, kuivõrd nende osakaal mõjutab valmislubaduste täitmise kogu tulemit.

1.1.4. Lubaduse täitmine

Lubaduste täitmise mõõtmiseks on mitmeid lähenemisi võimalik kasutada. Sarnaselt lubadustele võib ka lubaduste täitmist hinnata subjektiivselt ja vastavalt ka Rahvusvaheline Sotsiaaluuringute Programmi 2006. aasta uuringule ka selgus, et tegelik ja tajutav lubaduste täitmine võivad erineda kardinaalselt, ning seda negatiivses suunas (Rallings 1987; Royed 1996). Ent antud uurimus keskendub küsimusele, mis takistab **reaalset** valmislubaduste täitmist ning seda teema oluliselt kõrgema relevantsuse tõttu.

Mõõtmiseks täpsustamist vajav probleem on lubaduse **täidetud, osaliselt täidetud ja mitte täidetud** kategooriate arvestamine. Vaid üksikud uurimused käsitlevad ka „pigem mittetäidetud“ kategooriat või on jaganud täitmise protsentuaalselt ~5% täpsusega gruppidesse (Serbia). Viimase puhul on suurem võimalus subjektiivsuseks, kuivõrd kõigi lubaduste täitmine pole viidav nii täpsele mõõtskaalale.

Ent ka täidetud ja osaliselt täidetud lubaduste täitmise üksteisest eristamine on problemaatiline. Näiteks kas lubadus tasuta ühistranspordile on täielikult või osaliselt täidetud, kui tasuta sõidu õigus on piiratud nii kasutajate, kui kasutusviisi poolest? Sellise tõlgendamisruumi vältimiseks arvestavad mitmed uurimused täidetud ja osaliselt täidetud lubadused „täidetuks“. Samuti ka uurimused, mis mõõtmisel grupeerivad täidetud ning osaliselt täidetud lubadused eraldi, järelduste tegemisel käsitlevad neid siiski ühtselt „täidetud“ kategooriana. Subjektiivsuse välistamiseks ning samuti üldistus astme loomiseks ehk lubaduste täitmise viimiseks dihhotoomsele mõõtkavale, on osaliselt täidetud j täidetud kategooria kokku arvestamine põhjendatud ka siin käsitluses.

Valimislubaduste täitmise **tasandi määratluses** on siin uurimusesse käsitletavat **parlament** või **presidendiks kandideerimisel** (tulenevalt valitsemise tüübist) esitatud väited valimiste järgses perioodis tehtavate otsuste kohta. Seda tulenevalt sissetuleku lõhede mõõtmisest, mida mõõdetakse vähima juhtumine riigi tasandil. Vastavalt on samuti ka lubadustäitmise hindamine neil tasandil.

Koalitsioonilepe ei ole käsitletav valimislubadustena, ning selle täitmine lubaduse täitmisena, kuna seda ei esitatud valijatele enne valimisi. See pole programm, mida esindajad on valijatele esitanud mandaadi saamiseks, väitega, et selliseid otsuseid asutakse ellu viima. Mõlema hindamine on väärtuslik ja annab infot erakondade käitumise kohta. Kuid „valimislubadusteks“ saab eeskätt lugeda erakondade valimislubadusi, mis on antud enne valimiste läbiviimist. Koalitsiooni lepe pole ka veel otsuse ellu viimine. Tegemist on pigem vahesammuga lubaduste täitmisel, millega võimendatakse või vähendatakse lubaduste elluviimise tõenäosust. Nii on koalitsiooni leppe hindamisel tulemisse sisuliselt juba arvestatud koalitsiooni valitsuste madalama valimislubaduste täitmise efekt. Siinkohal on eeldatavasti vähem kajastuv väikeerakondade valimislubaduste madalama täitmise efekt. Ehk väikeerakonnad suudavad sageli väiksemas kaalus lubadusi viia koalitsiooni leppesse, nagu järgnevas analüüsis nähtub, mis puhul nende valimislubaduste täitmise määr võib olulisemal määral erineda koalitsioonileppe täitmisest.

1.1.5. Valimislubaduste elluviijad

Lubaduste täitmise subjektiks on **erakond**, kuna erakondadel on selgelt piiritletud valimislubadused, reeglina kirjalikus vormis valimisplatvormina ning ka oma nägemusi ellu viima asutakse erakonnana. Erakondadest on vaatluse all valitsuserakonnad. Presidendaalse riigikorra puhul presidendi erakond, parlamentaarse riigikorra puhul valituses esindatud erakonnad.

Väikeerakonna või koalitsioon väiksema partnerina on antud uurimuses käsitletud erakonda, mis on valituses, kuid ei oma peaministri ametit. Erakonna ega selle mandaadi suurusele siinkohal käsitus ei vihma.

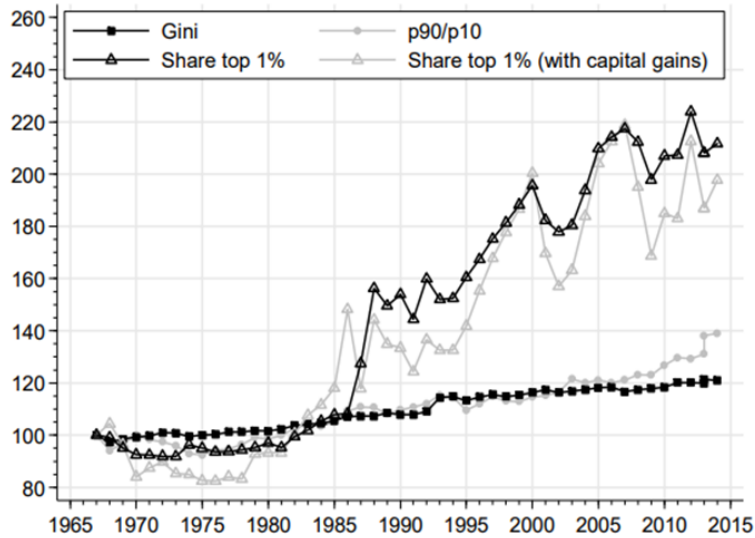
Opositsiooni erakondade lubaduste täitmise hindamisel tekitab kattuvust mitmete parteide poolt antud samu lubaduste arvestus. Ühest küljest tekib siin tehnilise veana opositsiooni antud lubaduste täitmine, mis nende lubaduste täitmise seisukohalt on **isetaäituv**. Ilmselt selgitab see ka mõnede juhtumite ootamatult kõrget opositsiooni lubaduste täitmise protsenti, mis jääb 15-45% vahele. Iseenesest täidetud lubadus on täidetud lubadus. Kuid lubaduse täitmise hindamisel on valideerne arvestada ka selle täitjat. Vastasel juhul võib jääda mulje, et ka opositsioonis olles on võimalik ellu viia keskmiselt 30% lubadustest. Kaks perioodi opositsioonis oleks lubaduste ellu viimisel justkui sama efektiivne, kui üks periood valitsuses. Adekvaatne on käsitleda siiski vaid neid lubaduse täitmisi, mis on erakonna tegevuse tulemusena õnnestunud.

Ent need üksikud juhud, kus opositsioonil on olnud võimalik oma lubadusi suures mahus täita, on seda kõnekamad ilmetamaks kuivõrd institutsionaalsed mõjutajad on või ei ole käsitletavad takistusena.

1.1.6. Sissetuleku lõhe

Sissetuleku lõhe arvestuse aluseks antud uuringus on **Gini koefitsient**, mis on mõõdik ühiskonna sissetulekute ebavõrdsuse mõõtmiseks. Gini koefitsiendi arvutamisel on kasutatud leibkonnaliikme kuu keskmist sissetulekut, kuid kasutatakse arvestuse alusena ka väljaminekut. Käesolev uurimus kasutab mõõtmise meetodilise ühtsuse huvides **OECD** andmestikku, mis kajastab sissetuleku lõhet sissetuleku alusel, võttes arvesse kõik leibkonna sissetulekud, ka mittepalgised. Gini koefitsient on null, kui kõikide leibkondade väljaminekud on võrdsed, ja üks, kui kõik väljaminekud on teinud sama leibkond. Mida lähemal ühele koefitsient on, seda suurem on ühiskonna diferentseeritus.

Sissetuleku ülemise ja alumise 10% või 20% kasutamine võiks samuti võimalik olla. Samuti ka vara jaotus ülemise 1%le. Kuna kõik nimetatud mõõteviisi tulemuste korrelatsioon Gini koefitsiendiga on ülitugev, on mõlemad andmed kasutatavad, erinevate uuringute vahel võrreldavad. Ent kuna Gini koefitsient kajastab ka keskmise sissetulekuga grupe, on uuringu tulemuseks täpsem kasutada Gini koefitsienti.

Joonis 1 Sissetuleku lõhe kasv maailmas.

Vasakteljel sissetuleku indeks (indekseeritud 1967 = 100); horisontaalteljel aeg. Tabelis Gini indeks ja 1% kõrgema sissetulekuga tuluosa kogu ühiskonna tulust. Allikas Jenkins 2016

Joonisel 1 on näha Gini indeksi korrelatsioon jõukuse jaotumisega. Ehk ülemise 1% sissetuleku osa kogutulust muutus korreleerub selgelt Gini indeksiga. Samas Gini indeks, nagu ka koefitsient on stabiilsem. Eeldades, et kodanike poliitilisi vaateid mõjutavad pigem pikemaajalised muutused sissetulekutes, on lühiajalisi kõikumisi mitteamestav Gini koefitsient usaldusväärsem.

2 Teooria

2.1 Kontekst

Et erakonnad ei täida kõiki antud valimislubadusi, leiab igapäevaselt tõendust ka päevapoliitika jälgimise põhjal. Sellise üldtuntud nähtuse esinemine ei ole kahtluse alla setud. Kuid korrektse analüüsita jääb mulje, et erakonnad ei täida pärast valituks osutumist ja võimule saamist valimislubadusi, olukorras, kus nad seda teha saaksid. Muidugi ei väida antud uurimus, ega ka ükski senikäsitletutest, et valimislubadusi ei täideta üldse. Kuid täitmata lubadusi on, ning just **täitmata lubadused** on käesoleva uurimuse objektiks.

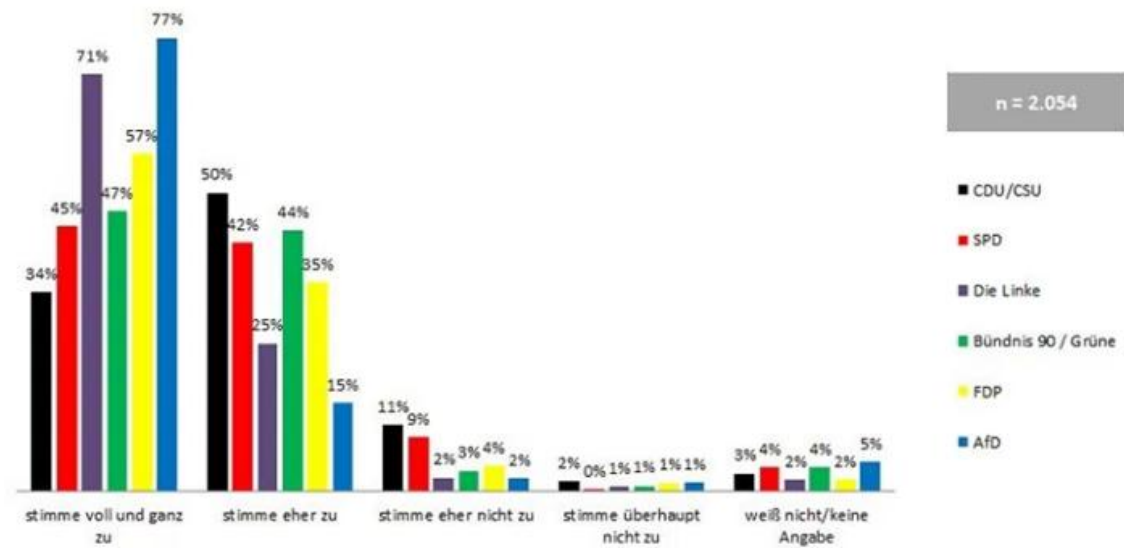
Valijad näevad süüd pigem poliitikute lubadustäitmise tahte puuduses, ehk lubaduste **omaduslikes põhjustes**, ning **poliitikud** võimaluste puudumises ehk **valimislubaduste kontekstis** probleemi. Selliselt kahte gruppi on jagatud valimislubaduste täitmise taksitused ka käesolevas uurimuses.

Kuna ajakirjandus, opositsioon ja mitmed kodanikorganisatsioonid jälgivad ja avalikustavad valimislubaduste täitmist nii jooksvalt, kui valitsemise perioodi lõpul, ajal, mil erakonnad asuvad uusi mandaate taotlema, ning valimislubaduste mittetäitmine võiks eelduslikult omada nende järgnevale mandaadile oletuslikult negatiivset efekti, peaks erakondadel olema tugev huvi valimislubadusi täita.

Valimislubadused on ühiskonna kujundamisel kindlasti oluline ja vaatlemist väärt komponent. Esmalt seetõttu, et esindusdemokraatias esindajad väidavad, et nad hakkavad esindama hakates täitma oma lubadusi ja on tõenäosust, et nad seda ka teevad. Teisalt on valimislubadused samadel põhjustel olulised ka **võimalike valijatele valiku tegemise alusena**, mõjutades valijate otsuseid olulisel määral (Elinder, Jordahl, Putvara 2015, 183). Tulevikku suunatud lubadused on alati suure meedia tähelepanu all (Costello, Thomson 2008, 241). Seega on oluline hinnata, kas ja mil määral esindajad täidavad võimule saades oma valimislubadusi.

Küsimuses, kas valimislubadusi täidetakse on palju eriarvamusi. Uurimusmeetodid küll enamasti ühtivad, ka tulemused numbriliselt on sarnased, kuid **hinnangud erinevad**. Valimislubaduste **täitmise ja mittetäitmise vahe** on otstarbekas siinkohal kohe ka selgitada.

Esmalt, kui asuda otsima informatsiooni valimislubaduste täitmise või mittetäitmise kohta, siis vasteks tuleb suur hulk uuringuid ja artikleid, mis teatavad, et valimislubadusi siiski täidetakse. Täidetakse keskmiselt 50-60% (sõltuvalt uuringu juhtumivalikust, selle läbiviimise viisist jt), kuid seda tulemust konstateeritakse „täitmisena“ (Pétry, Thomson, Costello, jt). Naurin toob samuti välja, et kuigi valimislubaduste vähemalt osaline täitmine jääb erinevate uurijate, erinevate juhtumite puhul 85 - 55% vahemikku, võtavad vaatlejad selle kokku positiive noodiga ning teevad järelduse, et valimislubadused on hea ennustaja erakonna tulevase käitumise osas. (Naurin, 2011, 60) Seejuures antud lubaduste täitmised on enamikes käsitlustes hinnatud täidetuks „täielikult või vähemalt osaliselt“, ehk absoluutne täitmise protsent on sellestki madalam. Ent oluline on siinjuures märgata täitmata lubaduste osakaalu. Sellise, üle poole lubaduste täitmise „täitmisena“ käsitluse taustal on eeldus, et valimislubadusi ei täideta. Koguni valik psühholoogia alaseid uurimusi käsitleb teemat, miks tajutakse valimislubadusi mittetäitmisena (Darke jt 2009, 352; Eisingerich 2015, 2). Naurin jt käsitlevad 2015. aasta uurimuses valimislubaduste täitmise mõju erakondadele läbi kodanike poolse hinnangu. Rootsi Sotsiaaldemokraatide täidetud ja mittetäidetud lubaduste täitmise hinnangut kodanike poolt 2014. aastal. Kui täidetud lubaduste täitmist tajuti veidi madalamal tasemel, siis täitmata lubaduste osakaalu tajuti 2 korda suurema erisusega. Ka vähemusvalitusena valitsemine ei olnud tajutav leevendava asjaoluna. Analüüsis tehakse järeldus, et lubaduste täitmine omab ebaolulist rolli valijatele, kui samas **lubaduste täitmata jätmine on valijatele oluline**. (Naurin, jt, 2015, 61) Elinderi uurimus tuvasta samuti 80% ligidal täidetud lubaduste korral, tajutud lubaduste täitmise 30 protsendisena (Elinder, 2015, 183). ISSP küsitles 2006. aasta uuringu raames, vastuseid väitele, kas parlamendi saadikud püüavad täita oma lubadusi. Et parlamendi liikmed „püüavad lubadusi täita“, oli nõus 26% vastanutest, 46% polnud sellise väitega nõus (Schwarz, 2009, 33). Kui küsida negatiivselt, ehk väitega, et „valimisvõitluses lubatakse, mida hiljem ei täideta“, oli nõusolijate hulk koguni 90%, ning 3% ei nõustunud, nagu nähtub joonisel 2. (Vehrkamp, Matthieß, 2018, 3).

Joonis 2 Tajutav valimislubaduste täitmine.

Küsitluse vastused erakonniti väitele „valimisvõitluses lubatakse, mida hiljem ei täideta“. Saksamaa, 2018. Tulbarühmad vasakult: täiesti nõus; pigem nõus; pigem mitte nõus; pole üldse nõus; ei tea/ pole arvamust. Autor: Vehrkamp, Matthieß, 2018

Joonisel 2 nähtub, et valimislubaduste täitmise pettumus kehtib ka teiste parlamendi erakondade üle. Usk valitsuse juhterakonna suhtes on vaid mõnevõrra kõrgem, kui teiste erakondade puhul. Joonis 1 ilmestab, kuivõrd oluline kaal on täitmata lubadustel. Nimelt hinnatakse CDU poolset hüpoteetilist lubaduste täitmist madalamaks (pöoran tähelepanu, et antud uuringus ei palutud anda hinnangut kogemusele, vaid küsimus oli sõnastatud minevik-olevik-tulevik üldistavalt), kuigi pikaajalise valitsusjuhina, on neil teistega võrreldes pigem eelis oma lubaduste täitmisele.

Ehk tajutav valimislubaduste mittetäitmine on sedavõrd tugev, et lubaduste täitmist tajutakse pigem üllatusena. 50-60% lubaduste täitmist kajastada lubaduste täitmisena on samuti eksegeetika. Igas teises ametis, positsioonis, ülesandes peetakse lubaduse täitmiseks 100% ligi täitmist. Ka iga lubadust üksikuna peetakse igas teises kontekstis lubaduseks. Lubadusega omaduslikult kaasneb selle täitmise õigustatud ootus. Sellisena ju erakonnad neid ka esitavad. Nii tajutaksegi iga lubaduse mittetäitmist ühiskondliku kokkuleppe rikkumisena. Sellest ka tuleneb meelsus, et lubadusi ei täideta. Oluline on ka hinnata lubaduste täitmise kaalu. Näiteks tasuta muuseumi külastus võrdluses tulumaksu reformiga pole tajutavad, kui kaks võrdset lubadust. Ilmselt täitmata jäävate lubaduste kaal on argument, miks täitmata lubadustele tuleb tähelepanu pöörata ja nende täitmata jätmises probleemi näha ning sellele põhjust otsida.

Lubaduste mittetäitmine on sedavõrd normaalne poliitikute silmis, et parteid peavad suureks saavutuseks iga lubaduse täitmist individuaalselt (Naurin, 2011, 4jj.). Ehk nad tajuvad endid olevat lubaduse täitjad, kui nad on täitnud valimislubaduse (–rõhk ainsusel), mitte kõik oma lubadused. Valimislubaduste mittetäitmise eeldus on sedavõrd tugev nii valijates, kui ka uurijates, et mis tahes positiivne protsent (reeglina osutuvad uurimustes siiski üle 50 koos osaliselt täidetud lubadustega) hinnatakse positiivseks ja üldistatakse lubaduste täitmiseks.

Schwarz, Schädel ja Lander on vaadelnud parlamendi liikmete valimiseelsetest lubaustest kinni pidamist. Ehk hinnanud **isiku tasandil**, kas parlamenti valitu peab parlamendis hääletamise olukorras kinni samast seisukohast, mis ta väljendas antud küsimuses enne valimisi. Sellises piiratud kontekstis, mis sisuliselt mõõdab parlamendi liikme isikliku lubaduse täitmist, olukorras, kus partei parajasti täidab lubadust, saavutasid nad täitmise tulemuseks 85% (Schwarz, Schädel ja Lander, 2010). Nominaalselt on see küll kõrge tulemus, kuid just nimelt kontekstis, kus võib väita, et toimub partei poolne lubaduse täitmine, mis juba on lubaduse täitmise kitsendatud kontekst, on lubatud seisukohast mitte kinni pidamine 15% juhtudest siiski märkimisväärne mittetäitmine. Tegemist on lubadustega, mida üksikisiku tasandil on kinnitatud ja otsustamisel siiski teisiti käitunud. Seda vaatamata ka tihti kaasnevale partei survele hääletada siiski lubatu kohaselt. Tegemist on ka olukorraga, kus ei toimi vastutuse hajumise efekti, pole teistest poliitilistest jõududest tulenevat võimaluse puudumist lubaduse täitmisel. Lubatud enne valimisi, kinnitatud koalitsioonileppes, otsustatud fraktsioonis, ning pärast viimast filtrit lubaduse täitmise vähenemine 15% on probleem, millele on õigustatud põhjuseid otsida.

Valimislubaduste täitmine ja nende adekvaatne tajumine on oluline kahes aspektist. Ühes, **mandaadi põhises käsitluses** nähakse valimislubaduste väärtust, kui valijatele valimisel ennetava sisendi andmist, ennustamaks oma tulevast käitumist. Teine, **retrospektiivne käsitlus**, näeb valimislubaduste täitmisel väärtust subjekti usaldusväarsuse hindajana, mille mõju valijatele saab avalduda järgnevatel valimistel. Need lähenemise viisid pole vastuolus, ning valimislubaduste uuring ongi oluline neist mõlemast aspektist lähtuvalt, kuna valija teeb valimisotsuse valemite arvestades.

Kokkuvõttes valimislubaduste mittetäitmine **on võimalik probleem valitsemise käitumise ennustamisel ning võimalik järgnevate valimiste mõjutamisel**. Nende moonutatult tajumine on risk moonutatud valimisotsuseks ning võimalikuks demokraatiast heitumiseks. Seega on tarvilik välja selgitada, miks valimislubadusi ei täideta.

2.2. Hüpotees

Eeldatavalt on sissetuleku lõhe mõju valimislubaduste mittetäitmisele positiivne. Ehk sissetuleku lõhe soosib valimislubaduste mittetäitmist. Selline hüpotees toetub teooriale, et suur sissetuleku lõhe, ehk olukord, kus ühiskonna suurema osa sissetulek on väga väike võrreldes ühiskonna väga väikese jõuka osaga, põhjustab ühiskonna polariseerumist. Neist esimese ressursis on nende endi suur hulk ehk häälte enamus ning teiste ressursis on materiaalne. Vastavalt on erinevad ka nende huvid, mille eest parteid peavad seisma. Nii on sissetuleku lõhest polariseerunud ühiskonnas erakonnad seisus, kus nad peavad korraga seisma ühiskonna mõlema poole huvide eest. Nad vajavad ühe grupi ressursi ehk häälte hulka, kuid sõltuvad teise grupi ressursist ehk finantseerimisest. Kuna nende kahe grupi ootused valitsemisele on eelduse kohaselt erinevad, on parteid olukorras, kus nad ei saa antud lubadusi täita.

Antud teooria, ehk väite, et põhjused valimislubaduste mittetäitmisele on lisaks sisemistele ja valimislubaduste keskkonnast tulenevatele ka sotsiaal-majanduslikud, saab käesolevas uurimuses testitud läbi 3 hüpoteesi.

Hüpotees 1: valimislubaduste omadused soosivad valimislubaduste täitmist.

Hüpotees 2: valimislubaduste keskkond soosib lubaduste mittetäitmist.

Hüpotees 3: sissetuleku lõhed soosivad valimislubaduste mittetäitmist.

3. Meetod

Uurimusmeetod on siinpuhul **induktiivne**. Küll võimalikult suure hulga, aga siiski üksikjuhtude põhjal teeb uurimus üldistuse, mis peaks ilmestama universaalset soodumust. Kaustatud on nii **kvalitatiivset**, kui **kvantitatiivset** meetodit. Seda tulenevalt erinevate mõjutajat käsitlemiseks saadavatest andmestikest ning nende iseloomust.

Analüüsis kasutatakse nii teoreetilist, kui empiirilist lähenemist. Empiirilist analüüsi kasutatakse alateemade puhul, kus väited on testimisel kinnitatavad, testimine on tõenduseks vajalik ning testimine aitab selgusel kaas. Teoreetilist analüüsi on kasutatud muutujate aspektide puhul, kus mõõtmine pole võimalik või ei anna valiidselt tulemust. Teoreetilist käsitlemist vajavad ka empiirilise osa leiud.

Tuleb tõdeda et senised tõsiselt võetavad uuringud valdkonnas, mis tegelevad ka oma väidete tõendamiseks on olnud **institutsionaalse** lähenemisega. Samasse kategooriasse kuulub vaieldamatult ka käesolev uurimus

3.1. Juhtumi valik

Juhtumivalikul esimese kahe hüpoteesi puhul on lähtutud uuritava muutuja erinevuse ning teiste muutujate sarnasuse otsimisest, ehk sõltuvalt muutujatest nii **juhtumi väikevalik**. **Kui ka suurvalik**. Kuna esimese kahe hüpoteesi hindamisel on kasutatud varasemaid uuringuid, on juhtumi valiku eelnevad uurijad juba teinud. Thomson jt 2012. aasta uurimustest alates on kasutanud maksimaalset võimalikku valimi hulka. Kahjuks, nagu uurimusest näha, pole olemasolevate valimislubaduste täitmise andmete kogu veel piisav mitmekesisuse ja erinevate muutujate osas tasakaalustatuse tagamiseks.

Kolmanda hüpoteesi tõendamisel on samuti püütud võimalikult laia juhtumi valikut. Kuid andmete tõlgendamisel on arvestatud andmete ajalise pärinevuse probleemiga. Kuna uurimuse eesmärk on hinnata antud kontekstis senitundmatut muutujat – sissetuleku lõhesid, on vajalik teiste, juba tuntud muutujate mõju tasalülitada. Selleks on

vajalik võrrelda vähemalt kaht muude muutujate osas sarnast juhtumit või **juhtumite suurvalikut**. Esimese võimaluse puhul jääb alati võimalus, et on veel korreleeruvaid senitundmatuid muutujaid. Juhtumite suurvaliku korral, saab paljude muutujatega analüüsi tulemus olla valideeritud. Ning muidugi sellisel juhul saab see pigem üldistatavuse väärtuse. Sellest tulenevalt on kolmanda hüpoteesi esmauurimisel kasutatud andmete suurvalikut. Selleks olid kasutatavad juhtumid, mille kohta on koostatud valideeritud valimislubaduste täitmise uuringuid, mida on koostatud sama riigi põhjal vähemalt kahel järjestikusel perioodil, ning mille kohta on OECDi sissetuleku lõhe andmed samast perioodist. Sellised tingimused piirasid valiku kaheksale riigile, kokku 17 juhtumile. (Bestzeit Plus; CMP; Petry jt, 2014; Politex, Promise Tracker; Szalday, 2016; Kačur, 2015 jt)

3.2. Mõõtmine

Uurimustöös kasutatavad mõisted, nende tõlgendusviis käeolevas uurimuses, nende piirid, mõõtmisviis ja täpsustavad allikad on lahti räägitud uurimusdisaini peatükis. Mõõtmisviisis siinkohal olulisemat välja tuues, on valimislubaduste mittetäitmine viidud dihhotoomseks: **täidetud / mittetäidetud**. Ka osaliselt täidetud sarvestuvad täidetute hulka. Sissetuleku lõhe on mõõdetav **skaalal 0 - 1**, vastavalt Gini koefitsiendile. Tulemit: erinevate muutujate põhjustatud mõju valimislubaduste täitmisele on mõõdetud: **soodustab / ei soodusta** kategooriates. Olukorras, kus tulemus on tuletatav protsentuaalsest skaalast, tulenevalt valimislubaduste täitmise varieeruvuse ulatuses saab 5% või enam anda hinnangu soodustamisena, alla selle aga mitte soodustamisena. Kasutada sellised üldistavaid mõõtemääratlusi on valideeritud, mõõtmisprobleemistikust tulenev.

3.3. Allikad

Käesolevas uuringus on allikatena andmete kogumisel kasutatud seniseid uurimusi valimislubaduste täitmisest. Seda nii ajakirjanduslikku laadi „lubaduste jälgija“, mille andmed on kontrollitavad, kui **teiste analüütiliste uuringute kogutud valimislubaduste ja nende täitmiste andmeid**, kui nende valideeritud ning meetoodika on ühtiv. Esmalt on valimisuuringutes seni tehtud juhtumipõhiselt

põhjalikku tööd, mis on loonud andmestiku eraldi riikidest, kattes valiku erinevate teiste muutujatega juhtumeid.

Uurimuste hulk, kvaliteet, võrreldavate mõjutajate ring on järjest avarduv. Viimases aastakümnes on uurimusi, mis on viidatavad ka antud uurimuses. Esineb ka lubaduste mittetäitmise põhjuste hindamisi. Neist tooksin esile Thompson, Royed, Naurin jt. Lahkhelised ja teravat kriitikat üksteise uurimuste suhtes oli varasemas perioodis palju. Viimase 15 – 20 aastaga on toimunud ka oluline taseme ja eriti uurimusmetoodika ühtlustumine. Valimislubaduste täitmise uurimuses on kujunenud hulk spetsialiseerunud uurijaid, nagu Pétry, Thomson, Royed, Naurin jt. Eriti viimase kümne aasta jooksul on hakanud nad ka üksteise töid tunnustama ning toetuvad neile oma järgnevat uuringutes. Veel 1990'de kritiseerivast toonist on saanud sisuliselt koostöö. Lisaks on ka valimislubaduste jälgimise uurijaid, kes koguvad lubaduste täitmise andmeid vaid nende täitmise ulatuse mõõtmiseks. Ning seda mitte teooria tõestamiseks. Ehk mitte otsese teadusuuringu tarbeks, vaid pigem avalikkuse informeerimiseks. Sellised „lubaduse jälgijate“ tüüpi uurimused on enamik analüüsi alusena kasutatavad. Ka nendest hulgas on kvaliteetsed. Näiteks Politifact peetav *Obameter* ning juba ka *Trumpometer* on mitmekordselt viidatud nii lubaduse allikaga, selgitatud lahti lubaduse raamkontekst ning sarnaselt ka täitmise tõendus. Ka sellised uuringud on kasutatavad allikana ning antud uuringus ka kasutatud.

Poliitilise süsteemi mõju hindamisel valimislubaduste täitmisele toetub käesolev uurimus peamiselt Thompson, Costello, Naurin, Artés jt uurimusele. Antud tööühm, mis hõlmab mitmeid ülikoole, on uurinud valimislubaduste täitmist partei süsteemi, parlamentaarse ja presidentaalse riigikorra süsteemis ning majanduskasvu mõjus 11 riigis, vaadeldes valitsusi vahemikust 1974.-2011.a. Kokku 12 riiki, läbi 57 valimisperioodi ning 20 000 lubadust. Kõik vaadeldavad riigid on ühtlasi ka OSCD vaadeldavad sotsiaalsete lõhede osas. Kahjuks küll valdavalt mitte vaadeldavas perioodis. Ehk juhtumivaliku sarnane profiil valimislubaduste keskkonnast tulenevate mõjutajate ning 6. peatükis käsitletavate sotsiaalsete lõhede mõjude hindamisel suurendab valiidust antud uurimusele. Juhtumivalik on pigem võimalustest, mitte juhtumi asjakohasusest tulenev, ehk pole valitud teatud muutujate kontekstis puhtaimat näidet, vaid vajalike muutujate esinemise / mitteesinemisega olemasolevate andmetega

juhtumid. Kuna valimislubaduste ja nende täitmise andmete kogumine on suurmahuline projekt, on olukord mõistetav. Kuid ei saa väelda, et juhtumid katavad kõik nende poolt käsitletavat mõjutajate kombinatsioonid. Uurimusdisainis autorid küll väidavad, et valik on tehtud muutujate alusel (Thomson jt, 2018, 8), kuid olles tutvunud seniste valimislubaduste täitmise uuringutega, on selge, et autorid on kasutanud kõiki oma seniseid uurimusi, mis tundub olevat juhtumeid võrreldes tegelik juhtumi valiku alus. Nende uurimuse eesmärk on hinnata institutsioonide vahelise võimude jaotumise mõjusid, valitsemisele. Mõõdavad läbi lubaduste täitmise. Antud uuring on soliidne allikas osade valimislubaduste keskkonnast tulenevate mõjude hindamisel.

Sissetuleku lõhede mõju hindamisel on valimislubaduste täitmisena kasutatud eelkirjeldatud teisi uurimusi lubaduste täitmisest.

Sissetuleku lõhede allikana on kasutatud OECD uuringuid. Nende uurimusmetoodika ühtsus on väärtus. Kuna enamike riikide andmed on mõõdetud alates 2000`dest, tekib taas valimislubaduste täitmise uuringutega ajalise kattuvuse probleem, mis taas vähendab käsitluskõlblike juhtude hulka.

Uurimuse aluseks on võetud vaid need andmed, mille kvaliteet on piisav. Kuid nende kvaliteetsete andmete hulk võiks olla suurem. Näiteid on erinevate institutsionaalsete keskkondadega riikidest. Puudus on ent sarnaste muutujatega uuringutest, et ilmned saaks need muutujad, mida seni pole otsitud. Otsitud on aga vaid kõige ilmselgemaid – otseseid institutsionaalseid võimu piirajaid. Samuti on vähe uuringuid, mis käsitleks sama riiki mitu valitsemise perioodi järjest. Jällegi teiste muutujate ilmnemiseks. Ent olemasolevad on valitud just vastupidisest eesmärgist lähtuvalt, et võrrelda sama riigi näite põhjal näiteks enamus/vähemus valitsuse mõju. Sammuti on puudu just uuringutest just viimastest aastakümnetest. Kuna lubaduste mittetäitmist mõjutavad trendid on kasvavad, on väga vajalik aja faktori välja lülitamiseks kasutada sama kümnendi uurimusi. Ehk uurimused on allikatena kasutatavad, ent nende juhtumivaliku viletsa valiku tõttu on takistatud mõjude ulatuse määramine.

3.4. Seni uuritu

On märkimisväärne hulk uurimusi, mis hindavad valimislubaduste täitmist. Valdav osa neist tegeleb küsimusega, kas valitsused täidavad lubadusi. Esmalt muidugi levinud küsimuse püstituse rõhk, mis tegeleb valimislubaduste ja tegeliku valitsemise vahelise

seosega. Kasvavas trendis esineb uuringuid, kus vaadeldakse valitsemist ja hinnatakse, kas tehtu oli ka lubatud ja millises ulatuses. Ka küsimuse püstitused on mitmekesiselt huvitavad. Mõni valimisuuringu uurijad vaatlevad koguni lausete hulka valimis manifestis. Lemmik teema on anda hinnangus senistele vähestele uurimustele. Sellele järgnevad „kas“ lubadusi täidetakse, kas täitmist tajutakse adekvaatselt ning institutsionaalsed mõjutajad lubaduste täitmisel. Teemade vaates on valimislubaduste uuringus väga palju kirjutatud, kuid väga vähe juurde öeldud.

Vanimad uuringud pärinevad 1960.'de lõpust, kasvades sealt alates stabiilselt. Varasematele ja veel 1990.'tele on omane väga tugev kriitika üksteise meetodite suhtes. Ent viimasel, peamiselt 15 aasta vältel on toimunud kasvavalt üksteise uuringute aktsepteerimine, ühtlustumine uurimusmeetoditest ning tihe koostöö. Selline kohanemine on ka mõistatav, kuna ühe juhtumi valimislubaduste ja täitmise välja selgitamine on väga mahukas töö, ning uurimustes on tihti vajalik teha võrdlusi. Uurimuste ühele alustele viimine on avanud selleks võimalusi. Selline standardite ühtlustamine võimaldab tehtud uuringuid ka käesolevas töös kasutada. Erinevaid riike, mille põhjal on valimisuuringute valdkonnas teadusmetodoloogia alustel lubaduse täitmise uuringuid tehtud on ligi 10. Sisu poolelt on liigutud lubaduste täitmise kas küsimuselt kiiresti edasi nende tajutavuse ning mõjutajate juurde. Mõjutajatest on seni valdavalt uuritud institutsionaalseid mõjusid. Mitmeid heas kvaliteedis uurimusi on läbi viidud, mille tulemused on kasutatavad. Nende uurimuste metodoloogilise uurimuse ühtlustus osas oli täpsemalt juttu mõiste osas. Peamiselt on kasutatavad nende andmed lubaduste täitmise osakaalu kohta, mõnel juhul ka hindamaks institutsionaalseid ja omaduslikke mõjusid.

Senistest valimislubaduste täitmise uuringutest on teinud ühe hõlmavama kokkuvõtte Pétry ja Collette 2009. aastal. Nende vaadeldavad lubaduste täitmise uuringud ulatuvad läbiviimise aja poolest 1968. Aastasse ning hinnatava perioodi lõikes 1932. aastasse. (Lisa 1) Nagu mainitud, on metodoloogiline kvaliteet ajas kasvav. Pétry ja Collette ei sea varasemate uurimuste tulemust kahtluse alla, kuid kurdavad metoodika puuduliku selgitamise üle. Peamiselt on ebapiisavalt selgitatud valimislubaduste täidetusk / mitte täidetuks arvestamise aluseid. Selliseid puudusi täheldasid autorid kuni 1996. aasta uurimusteni (Pétry, Collette, 2009, 9). Kuna ei tuvastatud ebaadekvaatset uurimus

metoodikat, vaid metoodika adekvaatsus jääb tõendamata, pole antud varasemad uurimused väärtusetud. Kuid neid ei saa võtta teiste tõendus põhiste uurimuste aluseks.

Eraldi välja tooks värskema, koguni väga värsket uuringu, 2018.a, kus osalevad valimislubaduste täitmisele spetsialiseerunud teadlased: Thomson, Costello, Naurin, Artés, kaasates ka Pétry ja Royedi. Kokku 11 autorit. Ning töösse on hõlmatud nende senised kogutud materjalid, seniste uurimusleitududega.

Ka sotsiaalsete lõhede mõju osas on OECD teinud palju analüüse. Ent peamiselt uurivad need lõhede põhjustajaid otsivas käsitluses.

Edward Anderson, Maria Ana Jalles d'Orey, Maren Duvendack ja Lucio Esposito on uurinud valitsuse kulutuste mõju sissetuleku lõhele. See pole tõesti valimislubaduste uuring ning ka kausaalne seos on pöördes võrreldes käesoleva uurimusega. Kuid valitsuse kulutuse ja valimislubaduste täitmise vahel võib olla analoogne seos. Kindlasti mitte üheselt sotsiaalsetele lõhede laiendatav, kuid käesoleva teooria valguses tendentsi võib sellest välja lugeda. Pikemalt võimalikust seosest analüüsi juures.

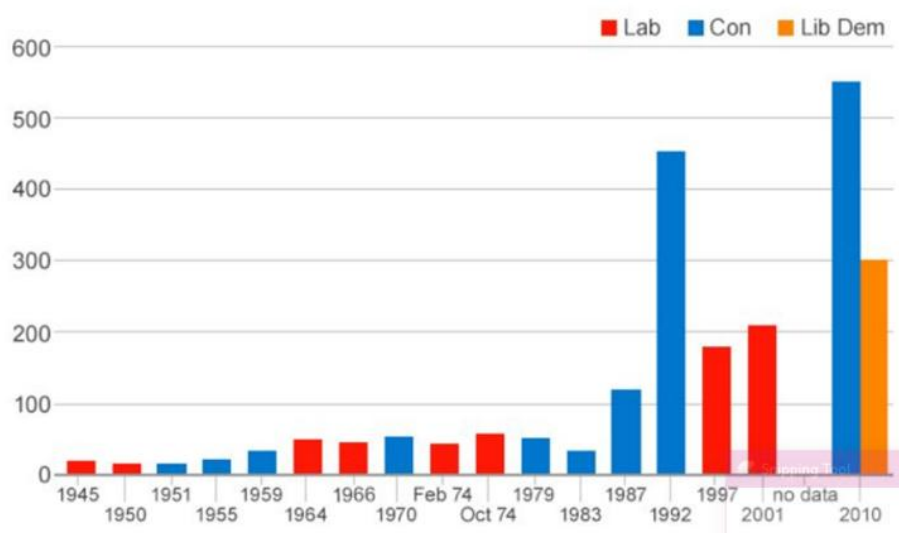
4. Valimislubaduste omadused ja valimislubaduste mittetäitmine

Käesoleva peatükk analüüsib, kas valimislubaduste omadused mõjutavad valimislubaduste mittetäitmist. **Omaduslike muutujatena** on mõistetud valimislubaduste muutujaid, mis on nende omadused, nagu selle kujunemise viis, valija huvi, lubaduse laad, kooskõla, nende piiritus, meelestatus lubaduste suhtes, lubaduste valdkonnad, eesmärk ja nähtavus. Ehk omadused, mis **ei sõltu keskkonnast, kuhu lubadused asetuvad, vaid lubaduste endi omadustes, mis nad on omandanud väljakujunemise, mittetäitmise faasis**. Käesolev peatükk hindab, kas ja kuidas need omadused mõjuvad valimislubaduste täitmisele.

4.1. Empiiriline alus

4.1.1. Lubaduste hulk ja spetsiifilisus

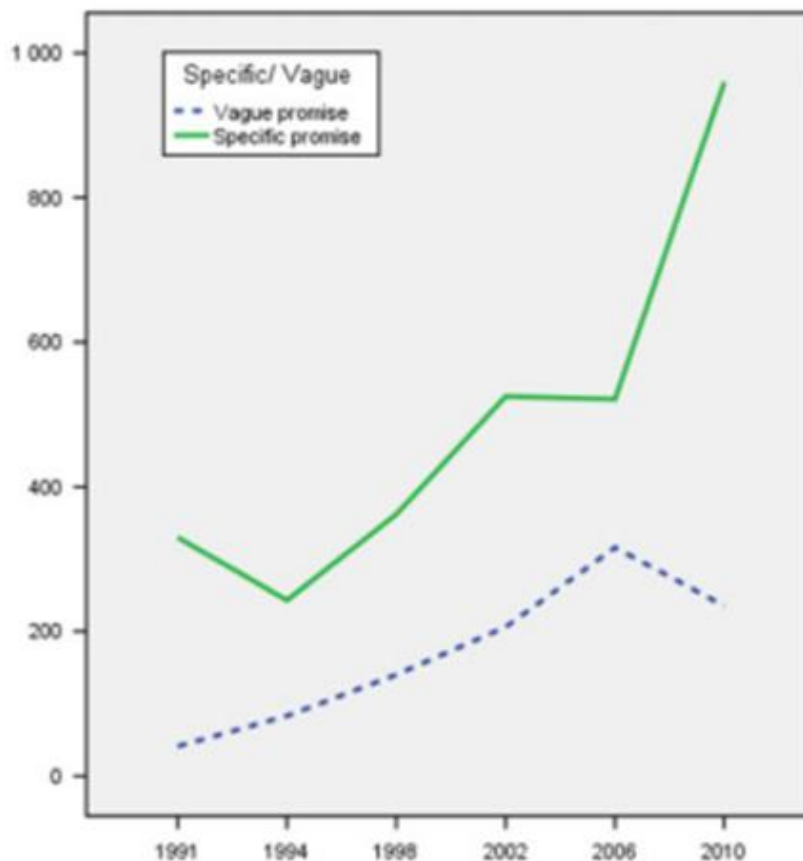
Lubaduste hulk on üks silmatorkavaid viimaste kümnendite valimislubaduste muutusi. See on Dr Judith Bara uuringu põhjal viimase sajandi jooksul plahvatuslikult kasvanud. Ilmestab seda hästi Joonis 3.

Joonis 3 Valimislubaduste hulga muutus ajas Suurbritannia näite.

Joonis 3. Suurbritannia valimised võitnud parteide valimislubaduste hulk absoluutarvudes läbi valimisaastate. Allikas Willson, 2015.

Joonisel 3. nähtub, et alates 1980'dest on **valimislubaduste hulk on kasvav** ning on keskmiselt kahekordistunud iga valimisega. Töölispartei 18 antud lubaduselt Konservatiivide 550 lubaduseni 2010. aastal (McLachlan, 2017, 1). Lubaduste suurenevat hulka hindas ka McLachlan, kes vaatab ka nende üldistuse astet. Need klassifitseerivad **ähmased; üldised ja spetsiifilised/konkreetsed**. Ähmased tähistavad lubadusi, mille täitmine on mitmeti tõlgendatav. Spetsiifilised on selgelt mõõdetavad, lubavad üheselt mõistetavat lahendust. Bara leiab, et just **spetsiifilised**, kõlavateks pealkirjadeks sobivad valimislubadused on uus nähtus (McLachlan, 2017, 1). See on kinnitus ka valimislubaduste kujunemise viisi muutusest. Spetsiifiliste lubaduste osakaalu tõusu ilmestab Joonis 4.

Joonis 4 Lubaduste muutus ajas nende täpsuse määratluse järgi Rootsi näitel

Vertikaalskaalal lubaduste hulk absoluutarvudes, horisontaalskaalal valimiste aastad: roheline joon tähistab spetsiifilisi- ja sinine katkendjoon üldsõnalisi lubadusi. Allikas: Håkansson, Naurin 2016

Joonisel 4 nähtub, kuidas **spetsiifilise sõnastusega lubaduste hulk kasvab; üldsõnaliste** lubaduste hulk kasvab 2006. aastani, ning seejärel asub **langustrendi**

(Naurin, 2016, 24). Kuid selle tõus on tagasihoidlik, arvestades spetsiifiliste lubaduste hulka, eriti nende kasvu viimastel mõõdetud valimiste tsüklil peaaegu viie kordsele tasemel, võrreldes üldsõnaliste lubadustega. Kuigi üldarvus on nende hulk kasvanud, on nende osakaal protsentuaalselt kahanenud. Valimislubaduste täitmist mõõdetakse siinjuhul aga protsentides.

Tuleb veel silmas pida, et mõõtmise alguspunkt on 1990'de algus. Lubaduste hulk hakkas järsult kasvama aga sellest kümnendi võrra varem, mille mõõtmisse kaasamine ilmestaks kahe lubaduse liigi muutuse dünaamikat veelgi teravamalt.

Ent oluline on siinjuures just lubaduse täitmise proportsioon. Judith Bara, hinnates spetsiifiliselt defineeritud lubadusi, osutus nende täitmise proportsioon protsent aastail 1087.-2005. 88%ks. **Spetsiifiline sõnastus soosib lubaduste täitmist.** Kuid selgelt määratletud lubaduste osakaal sel perioodil oli vaid 16% (Willson, 2015, 1). Ehk selgelt määratletud lubaduste täitmise määr on oluliselt kõrgem täitmise keskmisest määrast. Kui üldistuse astme poolest suurema täitmise tõenäosusega, ehk spetsiifiliste lubaduste osakaal kasvab kogu lubaduste hulgas, kasvatab see tendents kogu lubaduse täitmise tõenäosust. Hinnates kasvavat lubaduste hulka ning arvestades, et lubaduste hulga kasv tuleb oluliselt kõrgema täitmise tõenäosusega lubaduste arvelt, on õigustatud järeldada, et lubaduste **hulga kasv pigem soosib lubaduste täitmist.** Seda **läbi kasvuga kaasneva spetsiifiliste** ehk ennustatavalt oluliselt kõrgema täitmise tõenäosusega **lubaduste osakaalu kasvu.** Ka kaasneb detailsema lubadusega tõhusam täitmise tuvastus. Ka see asjaolu soosib tuvastatud lubaduste täitmise kasvu. Tuvastatud hinnang kasvu trendile ei kehti igas ajas. Spetsiifiliste lubaduste trend võib muutuda ka langusesse ning kogu lubaduste hulga kasv võib jätkuda. Kuid antud mõõdetud aja vahemikus hulga hulga kasvutrend oli spetsiifilisusega korreleeruv ning seega lubaduste täitmisele soosiva mõjuga.

Kokkuvõtvalt on valimislubaduste kujunemises ehk nende omadustes täitmisele pigem **soosivad** elemendid. Suuremahuliselt soosib spetsiifiliste lubaduste suurenev osakaal, mida täidetakse enam; väiksemahuliselt soosib ka *status quo* lubaduste osa lubaduste täitmist. Lubaduste valdkonnad ja nende kooskõla puhul ei saa kinnitada mõju olemasolu.

4.1.2. Lubaduste nähtavus

Lubaduste nähtavus on käesolevas kontekstis vajalik välja tuua, kuna see võib avaldada mõju nii lubaduste laadile, valdkondadele, kooskõlale, kui spetsiifilisusele. Ehk olla võimendav muutuja.

Lubaduste hulga seonduvalt kerkib esile meedia kajastuse selektiivsus. Kostadinova läbi hindas läbi seitsme Slovakkia valimiste perioodi, kuivõrd meedia kajastas valimislubadusi. Tabel 3 selle ilmestamiseks.

Tabel 1 Slovakkia parteide valimislubadus kajastus meedias 1990-2009

	1990	1991	1994	1997	2001	2005	2009
BSP	6% (3/50)	2.8% (2/71)	35.7% (35/98)	8.7% (2/23)	19.8% (39/197)	20% (18/90)	16.1% (40/249)
SDS	4.2% (6/144)	1.9% (1/52)	8.5% (11/130)				
DPS	0% (0/10)	0% (0/36)	10.4% (5/48)		26.1% (18/69)	0% (0/126)	6.3% (1/16)
BBB			3.2% (1/31)	0% (0/52)			
BZNS	2.3% (1/44)						
NS			2.7% (2/74)				
EL				1.8% (6/38)			
ONS				3.4% (1/29)			
ODS				10% (6/60)	12.8% (23/180)	8.6% (7/81)	
NDSV					47.9% (69/144)	23.4% (21/77)	
Ataka						0% (0/27)	17.2% (11/64)
DSB						1.8% (4/222)	
BNS						2% (2/98)	
GERB							22.4% (56/250)
SK							4.4% (9/203)
Total	4% (10/248)	1.9% (3/159)	14.2% (54/381)	7.4% (15/202)	25.3% (149/590)	7.2% (52/721)	15% (117/782)

Tabel 3 valimis lubaduste osakaal protsentides; sulgudes kajastatud ning kogu lubaduste hulk. Allikas Kostadinova, 2013

Tabelis 33 nähtub valimislubaduste kajastuse keskmiselt 11% lubaduste koguhulgast. Positiivne tendents on et selles kogumahas kajastub tõusev trend. Kasv on seda tähelepanuväärsem, et toimub lubaduste hulga kasvu kontekstis. Lubaduste kajastuse hulk 20 aasta jooksul enam, kui kümnekordistub. Kuid osakaal kogu lubaduste hulast jääb ka viimase vaadeldavas perioodis alla 1/6 (Kostadinova, 2013, 31). Siiski selline kajastuse osakaal räägib pigem olukorrast, kus erakondade lubadused ei ulatu valijateni ning seega on otstarbekam lubaduste hulga piiri hoida. Olulisem on veelgi välja tulla vaid erakonna jaoks oluliste lubadustega.

Ajakirjandus ei kajasta lubadusi ka proportsionaalselt. Suurem tõenäosus on, et meedia toob välja majanduspoliitikaga seonduvad lubadused (Kostadinova, 2013, 32). Kuid seda ka parteide lõikes. Näiteks hinnates Iiri valimislubaduste kajastusi, kattis „Irish Times“ 90% ühe, 50% teise, ning 30-20% ülejäänud erakondade lubadusi (Costello,

Thomson, 2008, 245-247). Gackowsky samuti hindab meedia rolli lubaduste ja nende täitmise kajastamisel. Vaadates Poola valimis ja sellele järgnenud valitsemise perioodi 2007. – 2009. Poolas läbi kahe päevalehe tuvastas ta läbivaid erisusi nii lubaduste, kui nende täitmise kajastamisel. Suur erinevus oli nii erinevate ajalehtede vahel, kui lõpptulemusena märkimisväärselt suur vahe tegelikkuse vahel. Kaks päevalehte kajastasid 52% lubadustest (Gackowsky, 18).

Lubaduste meedia kajastus ei oma otsest seost nende täitmise tõenäosusega. Kuid kindlasti osaleb **võimendava muutujana**.

4.1.3. Lubaduse laad

Lubadusi nende omaduste järgi jaotades muutusele ja mittemuutusele orienteeruteks, tuleb siinpuhul eraldi vaadelda *status quo* lubaduste kategooriat ehk **olemasoleva säilitamise lubadusi**. Esmalt nende hulka ilmestab Tabel 2.

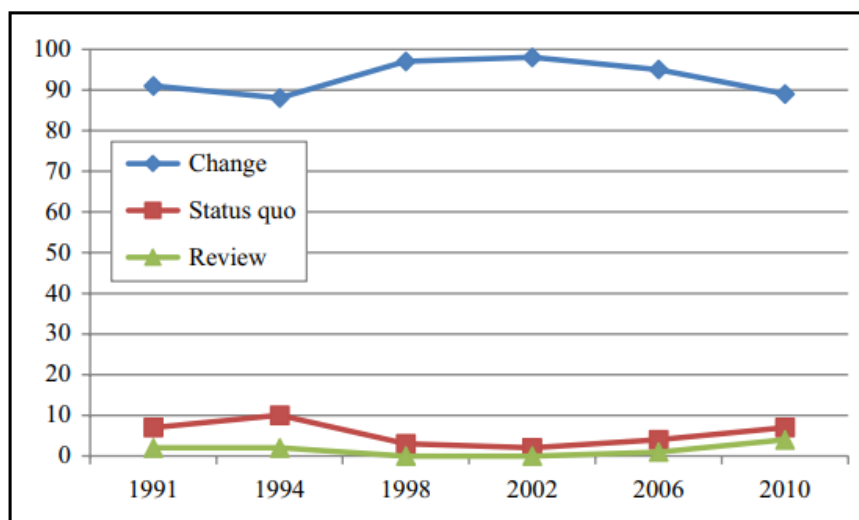
Tabel 2 *Status quo* lubaduste täitmine ja hulk sotsiaal-majandus valdkonnas Madalmaade näitel

Year	PvdA	D66	CDA	VVD
1986	6/7	7/9	22/22	22/22
1989	8/12	5/7	8/9	13/14
1994	11/12	15/16	13/15	6/6

Täidetud ja kogu status quo lubaduste hulk valimislubadustest, Madalmaade valitsusparteide näitel, 1986 – 1999. Allikas: Thomson jt, 2001.

Thomsoni jt 2001. aastal läbi viidud uuringus on näha, et keskmiselt tegid neli parteid kolme valimise perioodi jooksu 11.5 *status quo* lubadust, juhtumiti 5 – 22 lubadust sotsiaal- majandus valdkonnas, mis on laiahõlmalisem valdkond (Thomson, 2001, 17). Ehk kuigi nende täitmise protsent on taas üle keskmise (90%) pole nende osakaalu kunstlikult üles viidud.

Håkansson ja Naurin mõõdavad *status quo* lubaduste osakaalu Rootsi näite põhjal, ning tulemusena nähtub samuti nende väga madal osakaal, mida ilmestab joonis 5.

Joonis 5 Muutusele suunatud ja *status quo* lubaduste osakaal Rootsi näitel 1991-2010

Joonis 5. Vertikaaltelg lubaduste koguhulk protsentides; horisontaaltelg valimiste aastad. Sinine joon tähistab muutust lubavate lubaduste osakaalu; punane *status quo* lubadusi. Allikas: Håkansson ja Naurin 2016

Antud Rootsi näite puhul, nagu nähtub Jooniselt 5., jääb *status quo* lubaduste hulk tugevasti alla 10% (Håkansson, Naurin 2016, 17). Ka Schermann ja Ennsner-Jedenastik vaatlevad oma mõlemas Austria uurimuses *status quo* lubadusi, ning tõdevad esimeses, kaht koalitsiooni perioodi hinnates täitmise tõenäosuseks 97% ehk 32 lubadust 33st. See on märkimisväärne, arvestades, et sama valimisperioodi kampaania ajal polnud veel suures osas toimunud *Lehman & Brodthers*’st alguse saanud kriisi. Vahe kogu lubadustega (rõhutan, et mitte üksnes muutuse lubadustega) on 38,5%. Üks periood hilisem vaatlus andis *status quo* lubaduste täitmise protsendiks 83%, ületades mitte *status quo* lubadusi 46% võrra muutusi lubavates lubadustega võrreldes, mille tasemeks saadi 37% (Schermann, Ennsner-Jedenastik, 2015, 578). Siin esineb taas meetodiline erisus. Võrreldes *status quo* lubaduste täitmise osakaalu kogu lubaduste hulgaga, on vahe 35%. Taas kord, kuna staatus lubaduste täitmise osakaal on väga erinev, on nende täitmise vahe võrdluses väga sarnane, varieerudes vaid 3%. Ka arvestades *status quo* lubaduste täitmise kõrget mära: 97% - 83%, ning eriti selle vahet kogu täitmisega: 38,5% - 35% kõrgem, on tegemist arvestatava leiuga. Škvrnàki 2015 Tšehhi uurimuses oli *status quo* lubaduste hulgast 12%, ent täidetud lubaduste hulgast 80% (Škvrnàki, 2015, 228). Samuti Thomsoni uurimus grupp teeb avastuse, et majanduslikult raskemas olukorras suudetakse enam *status quo* lubadust pidada. Ei suudeta aga teha muutmise

otsuseid (Thomson, 2018, 10). Mis taas räägib sellest, et mitte muutmise lubadused on kergemad pidada.

Thomson jt tegid 2018. uurimuse aluseks otsuse mitte kaasata uuringusse *status quo* lubadusi. Nende juhtumi valikus osutus *status quo* lubadusteks 9,5% lubadustest. Nendest aga täidetud olid 88%. (Thomson, 2018, 8, 10) Sellest tulenevalt on nende teiste muutujate hindamisel uurimustulemustes lubaduste täitmise määr 1% madalam. Ehk *status quo* lubaduse kõrval jätmine tekitab statistilise vea. Põhjendust, et eelduslikult nende täitmine ei vaja pingutust, ei sobi empiirilise mõõtmise konteksti. Kuna senine analüüs näitab, esineb ka nende puhul vähemalt 10% mittetäitmist. Ka see on lubaduste mittetäitmine, mis vajab selgitust.

Kokkuvõtvalt on *status quo* lubadused muutusele suunatud lubadustega samaväärtuslikud, parvetuvad lubaduste hulka ning empiiriast ilmneb, et **soosivad valimislubaduste täitmist**. Ka hinnates antud tulemust, on leid tugeva ennustusliku mõjuga mingi konkreetse lubaduse täitmisele. Ennustamaks erakonna kogu lubaduste täitmise tõenäosust, on antud leiust kasu, kui arvestada *status quo* lubaduste osakaalu kogu lubaduste hulgast. Ehk suurem *status quo* lubaduste osakaal kogu lubaduste hulgast ennustab kõrgemat lubaduste täitmise kogukaalu.

4.1.4. Lubaduste valdkond

Vaadates aga **valimislubaduste valdkonna** sisse, on selle lubaduste täitmise tasakaalustatuses vaidlus. Ringquist uuris 1997. - 1999. aastate USA Kongressi saadikute käitumist valimislubaduste täitmisel teemade kaupa. Vaadeldava perioodi lubaduste täitmise kogu osakaalu 73% juures täitsid nad enim keskkonnakaitse valdkonnas antud lubadusi (Ringquist jt, 2004, 407-415). Millest tegi autor järelduse, et keskkonnavalaste lubaduste ennustuslik täitmine on kõrgem. Sellise üldistuse puhul tuleb kõrvutada teisi juhtumeid. Näiteks 2006. – 2010. Slovakkia koalitsiooni erakonnad olid andnud otseselt keskkonna alaseid lubadusi ühe, „PET-pudelite emissiooni käsitlemine“, mis jäi 100% täitmata. Kui lugeda keskkonna valdkonda kuuluvaks „energeetikat“, millest 9 lubadusest täideti vähemalt osaliselt 8, siis tõstaks see lubaduste täitmise tõesti proportsionaalselt olulisel määral keskmisest kõrgemale. Kuid vaadates energeetika valdkonna lubaduste sisu, milleks olid „Gaasi, elektri ja vee

hindade vähendamise surve“, „Võitlus piiramatute monopolide vastu (rangem regulatsioon, surve madalamatele hindadele)“, „Rõhk kütusehindade vähendamiseks“ jne, (Goliaš, 2010, 13) siis keskkonna säästmiseks rakendatakse traditsiooniliselt vastupidiseid meetmeid. Slovakkia lubaduste andmine jäi kiirese maailmajanduse tõusu faasi. Kui keskkonna huvides püüda keskkonda kahjustavat tootmist vähendada, tuleb seda teha pigem selle kättesaadavust vähendades, peamiselt läbi kõrgema hinna. Ning selleks on soodsaim aega majanduskasvu periood. Seega ei olnud Slovakkias keskkonna parandamist piiravaid kõrvalisi mõjutajaid ning väide, et erakonnad täidavad pigem keskkonna säästu valimislubadusi, ei pea paika.

Valimislubaduste täitmist valdonniti on hinnatud nii üksikjuhtumi põhjal, laia juhtumivaliku baasil. Naurin teeb viimaste põhjal koondülevaate. Tabel 3.

Tabel 3 Valimislubaduste täitmine valdkondade kaupa läbi erinevate uuringute

	Domestic pledges (Royed 1996)	Specific socio-economic action promises (Mansergh and Thomson 2007)	Economic and labour market promises (Artés 2013)	All promises
Soc Dem 1994	87 (54)	93 (28)	87 (31)	88 (59)
Soc Dem 1998	91 (67)	89 (28)	87 (31)	90 (71)
Soc Dem 2002	84 (108)	79 (44)	77 (31)	83 (110)
Alliance 2006	79 (199)	70 (80)	78 (51)	79 (200)
TOTAL	85 (428)	83 (180)	82 (144)	85 (440)

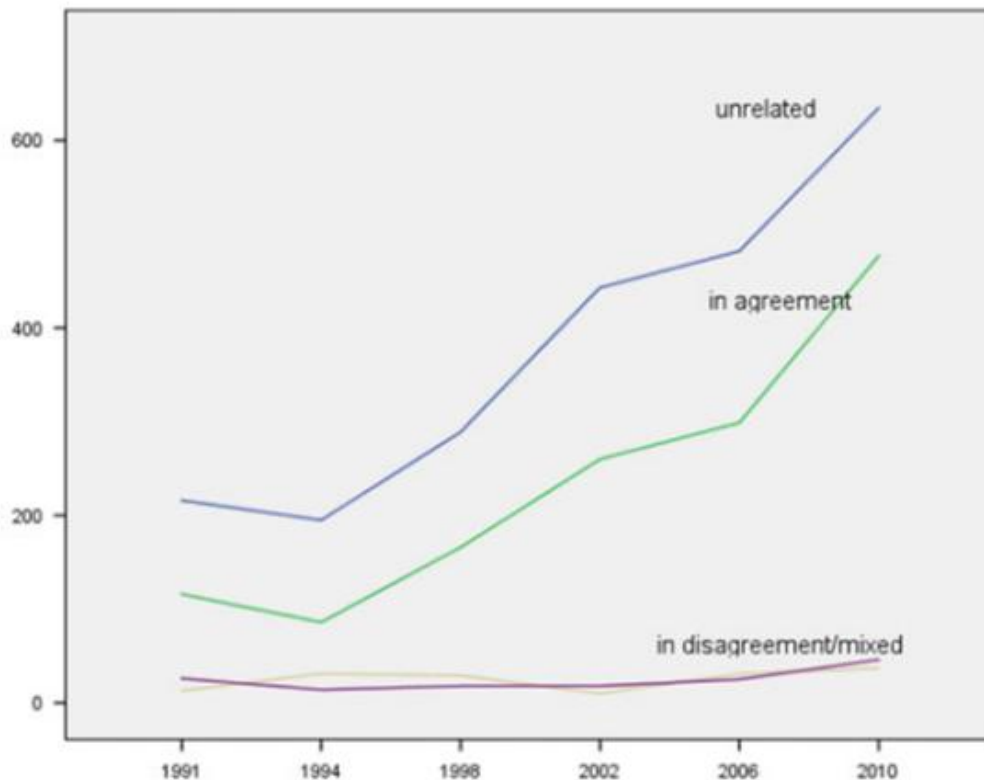
Tabelis on toodud Rootsisis valituse partei valdkondade lubaduste täitmise protsent, sulgudes on lisatud täidetud lubaduste hulk. Allikas: Naurin, 2013

Tabelis 3. nähtub, et valdkonniti on lubaduste täitmise osakaal suuresti tasakaalus varieerudes valdkonna siseselt ajas keskmiselt 6% (4%-10%) ning valdkondade keskmise vahel samuti 6%. Naurin teeb siit ka olulise järelduse, et valdkondade keskmine lubaduste täitmine sarnaneb kogu lubaduste täitmise keskmisega, ning üksnes teatud valdkonna valimislubadusi hinnates võib oletada sarnase lubaduste täitmise osakaalu kogu lubaduste täitmisele. (Naurin, 2013, 1054) Perty, vaadates valdkonniti lubaduste täitmist ja tõdes samuti, et need on üsna sarnasel tasemel, jäädes antud juhtumi puhul erinema üksteisest valdavalt kuni 10% (Petry, 2014, 9). Valdkondade täitmise ühtlane tase oli silmatorkav, seda ka eraldi täidetud, ning osaliselt täidetud hinnanguti.

Valimislubadustes pole teemavaldkondi, mis soodustaksid valimislubaduste mittetäitmist.

4.1.5. Lubaduste kooskõla

Erakonna enda lubadustel võib ka olla **sisemisi vastuolu**, mida pole alust seostada väärtuskonfliktiga. Håkansson ja Naurin hindasid Rootsi lubaduste põhjal, kas erakonna antud lubaduste täitmist võivad takistada sama erakonna antud teised lubadused. Nad grupeerisid lubadused sõltumatute, kooskõlas ja vastuolus valimislubadusteks. Ilmestab joonis 6.

Joonis 6 Valimislubaduste kooskõla Rootsi näitel 1991-2010

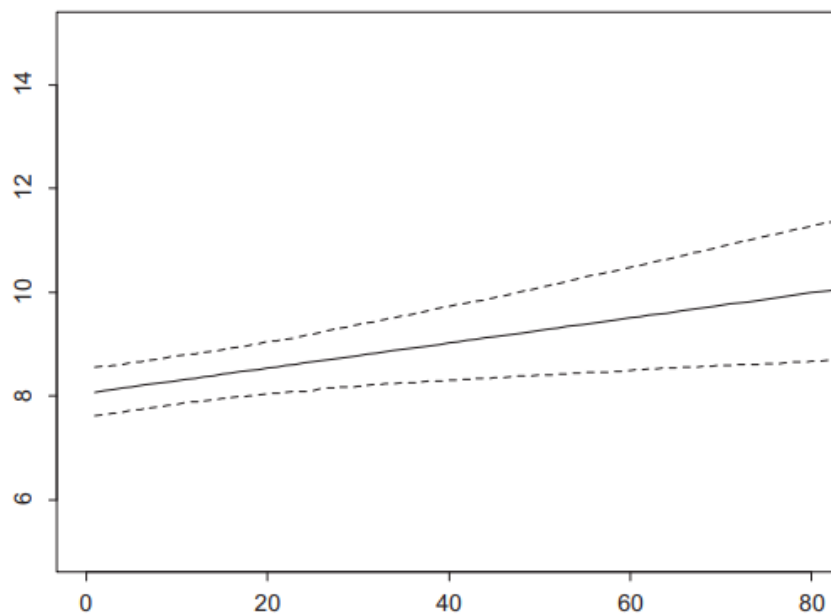
Vertikaalteljel lubaduste absoluutarv, horisontaalteljel valimiste aastad. Sinine joon tähistab sõltumatuid lubadusi, roheline kooskõlas ja lilla vastuolus lubadusi, Rootsi näitel. Allikas: Håkansson, Naurin 2016

Jooniselt 6. nähtub, et valimislubaduste hulk kasvades, kasvab olulisel määral sõltumatute ning omavahel kooskõlas olevate lubaduste hulk (Håkansson, Naurin 2016, 24). Vastuolus lubaduste hulk püsib minimaalse üldarvu juures, näidates marginaalset kasvu vaid ühes valimisperioodis. Vastuolus lubaduste proportsionaalsest osakaalust nähtub, et

lubaduste kooskõla ei saa olla kaalukas põhjus lubaduste täitmisest hoidumiseks. Vastuoluliste lubaduste selline vähesus pigem viitab lubaduste läbimõeldusele, mis omakorda peaks olema **soosiv tegur lubaduse ellu viimise eeldusena**.

4.1.6. Valijate huvid lubaduste kujundamisel

Valimislubaduse omadusi mõjutab oluliselt ka nende otseselt tekitamise viis. Klüver ja Sagarzazu uurisid 40 000 pressi teadet Saksamaal, läbi 2000. - 2010.a ning tuvastasid oma uuringus, et parteid konverteerivad valimislubadusteks need teemad, mis on valijate hulgas aktuaalsed ehk alt üles teema tõstated.

Joonis 7 Valijate ja parteide teema tähelepanu Saksamaa näitel

Joonis 7. Vertikaaltelg partei teema tähelepanu protsentides, horisontaaltelg hääletajate teema tähelepanu. Allikas: Klüver, Sagarzazu, 2015

Joonis 7 toob Klüver ja Sagarzazu koostatud partei ja valijate tähelepanu ennustuslikuks simulatsiooni, mis näitab, et **valijate tähelepanu tõustes teema osas, tõuseb ka partei tähelepanu** (Klüver, Sagarzazu, 2015, 391). Ka partei tõstatab teemasid, kuid nende endi aktiivsus sellega on ligi kahekordne, kui valijad sellele samuti tähelepanu pööravad. Teemad, millel valijad kaasa ei debateeri ning mille vastu võimalikud valijad ei huvi ei ilmuta, valimislubadusena ei kajastu (Klüver, Sagarzazu, 2015, 395).

Valimislubaduste kujunemises kaovad ebaolulised teemad juba algfaasis, ning edasi töötatakse nendega, mis omavad kõlapinda. Selline eelselektioon on **soosiva** mõjuga valimislubaduste täitmisele.

4.2. Teoreetiline analüüs

Empiirilistest saab järeldada, et viis, kuidas valimislubaduste hulk kasvab spetsiifiliselt sõnastatud lubaduste arvelt ning lubadusi on väga sage meedia tähelepanusse saada, räägib selle kasuks, et erakonnad ootuspäraselt sellises kontekstis **kaaluvad oma lubadusi üha põhjalikumalt läbi**. Seda kinnitab ka omavahel kooskõlas olevate lubaduste oluliselt suuremas osakaalus kasv. Ehk võib teha eeldusliku järelduse, et on suurenenud tõenäosus, kus erakonnad lubaduste andmise hetkel arvestavad nende hilisema täitmise vajadusega. Selline olukord on taas lubadustele hilisemaks **täitmiseks soosiv**. Lubaduste kajastatavus siinjuures omab võimendavat efekti. Ka valdkondade analüüsist on näha, et ei anta lubadusi vaid enam meediakajastust saavas valdkonnas, sotsiaal-majandus valdkonnas ning seejärel ei asuta neid täitma mõnes erakonnale meeldivamas valdkonnas. Lubaduste täitmise ühtlane tase üle erinevate valdkondade kinnitab seega taas lubaduste hoolikast planeerimisest.

Valimislubaduste kujunemises erakonna ja valijate teemaeelistuste alusel toetab samuti lubaduste täitmist. Ehk valijate huvist korjatud teemade eelistusest ka oluline järeldus, et **valimislubadused ei kajasta erakondade jaoks sedavõrd plaanitavat valitsemise kava, vaid vastab valijate küsimustele enda kavatuste osas valijate jaoks olulistele küsimustele**. Ehk parteidel on arusaam valitsemise kavast. Samas teevad erakonnad ka püsivalt monitooringud valijate ootusi valitsemisele. Valimislubadustena kuulutatakse välja erakonna ja valijate nägemuses kattuv osa, mis aga ei muuda erakonna nägemust valitsemisest tervikuna. Trendina saab valimislubaduste koostamine alguse avalikkuse huvide selgitamisest. Rose leidis, et Valimislubadused ei koostata selle alusel, mida **valijad tahavad**, vaid millega on parteiliidrid nõus (Rose 1984). Ent nõus valikuga valijate tahtest. Tähelepanu tuleb pöörata, et parteid korjavad üles aktuaalsed teemad, mitte seisukohad. Seega aktualiseeritud teema kontekstis on neil võimendatud võimalus ka oma seisukohtade kohased eelistused ellu viia. Valimislubaduste kujundamise viis: erakonnale olulised teemad, erakonna seisukohaga valijate teemade huvide peegeldusest korjatuna, annab tugeva eelduse, et antud lubaduste täitmised on meelepärased nii

valijatele, kui erakonnale. Seega lubaduste kujunemise viis soosib valimislubaduste täitmist.

Hinnates **ajakirjandusliku kajastatavust**, kui üht lubaduste omadust, saab järeldada, et see mõjutab pigem lubama vähem, pigem aktuaalsemail teemadel, pigem majandusliku kaaluga lubadusi. Ehk **vähese tähtsusega lubadused**, millel pole kaalu suurema ühiskonna osa suhtes ning seega ei saa meedia kajastus, **pole tarvilik lubada**.

Status quo lubadustele omistatakse hinnanguid, mille tõttu nende kasutamist mõnedel empiirias mainitud juhtudel on trotsitud. Hinnang nende täitmise passiivsusest ja sellest tulenevast pingutuse puudusest ning hinnang nendega manipuleerimise võimalikkuseset tõstmaks mittetegemise lubadusega **kunstlikult** valimislubaduste täitmise osakaalu. Esmalt hoiak, kus mitte muutmise lubadusi tõlgendatakse, kui mitte tegemise lubadusi ning sellest tuletatakse tehniline lubaduste täitmise tekitamise osakaal. Kui parteid loeksid igal valimistel ette, mida nad ei muuda, kaasa arvatud päikese loojangu ilmakaart või füüsika reegleid, kaotaks nad sellega võimalust päris lubadustega esineda avalikkuse naxis tähelepanuruumis. Ehk on eeldus, et säilimist lubavad ütlused ei ilmesta poliitiku võimekust viia läbi muutusi. Vaatlusandmed (Häkansson, Naurin 2016, 17, jt) aga kinnitavad, et parteid oma niigi kajastus komplikatsioonides valimislubadusi olemasoleva ülekinnitamisega lubadusena ei koorma. Samas **ei saa ka eeldada, et status quo lubaduste täitmine tooks populaarsust**. Näiteks eeldatavalt ei too erakondadele populaarsust 2019. aasta Eesti parlamendi valimistel lubadus mitte langetada aktsiise. *Status quo* lubaduste andmetest nähtus, et nende lubaduste täitmise tõenäosus on väga olulisel määral kõrgendatud, ent nende osakaal püsib madal. *Status quo* lubaduste andmetest saab järeldada, et erakonnad ei kasuta seda kunstlikult suurendamiseks täidetud lubaduste hulka.

Teisalt on vaidlustatav seisukoht, et *status quo* lubadused olemuselt on kerged täita. On palju juhuseid, kus *status quo* lubaduse andmine ja pidamine võib olla raskem läbi viia, kui sama teema muutuse lubadus. Näiteks siinkohal majandus kriisi kontekstis lubadus mitte tõsta maksukoormust ning mitte vähendada väljamakseid. Olukorras, kus keskkond soosib muutusi negatiivses suunas, on mittemuutuse lubaduste täitmine raskemini saavutatav. Seega **ei saa väita, nagu status quo lubadused oleksid sisutihised, kergemad täita** või saaks neid kasutada statistilise lubaduse täitmise

taseme tõstmiseks. Neid tuleb käsitleda võrdsete lubadustena teiste hulgas, ning nad omavad valimislubadust täitmist soosivat mõju.

Valimislubaduste omaduslik osa on nende **kujunemise viis**. Valimislubaduste juured on valimisplatvormis, mis on ideoloogiliste seisukohtade deklaratsioon. Kaasaegse valimislubaduse kujunemist võib näha kahel viisil. Ühelt poolt on see tulenevalt siis juurtest, nähtav ideoloogia rakendamise kavana läbi selgete sammude, loodud selleks et ideoloogiat ellu viia. Teises ääres on nägemus, et demokraatlikus valitsemises on rahva esindajate roll täita rahva tahet. Rahva enamuse tahet. Sellise lähteseisukohalt on mõistetav tekitada valimislubadused kogudes rahva seisukohti, ning arvatavalt suure **toetusega seisukohad võetakse eesmärgiks, valimislubadusteks**. Sellisest käsitlusest pärineb poliitiku seisukoht „esindan oma valija huve“. Ehk on eelduse, et kodanike suurel osal on teatud huvi või soov ning selle (sotsiaalse) grupi eeldatav esindaja peab selle ellu viima. Teine, ideoloogiast lähtuv poliitik aga püüab „ellu viia erakonna nägemust“. Nende kahe nägemuse kohaselt on erinev ka nägemus valimislubaduste koostamise viisil.

Arvestades, et neist esimene jubeduste koostamise viis: „ideoloogiast lubaduseks“ meetod on vanem, samas **„alt üles“ lubaduste koostamine kasvav trend**, saab järeldada, et ka lubaduste kujunemise viis soosib nende täitmist.

Lubaduste kooskõlaga seonduvalt kerkib ka arutlus erakonna võimalikust vastumeelsusest lubaduse suhtes. Teisi sõnu olukorrad, kus erakond ei taha täita antud lubadust. Kaaludes kas valimislubadused võivad olla juba algselt erakonnale **vastumeelsed**, on mitmed autorid tuvastanud, et otsuseid, mida erakonnad ei taha vastu võtta, on teemadena välidit juba valimislubaduste andmise faasis. Mittesoovitud teema tõstatades püüavad erakonnad vähendada selle olulisust. (Robertson 1976; Budge, Robertson and Hearl 1987, 32) Erakondadel on seega viis vältimaks valimislubadusi, mida nad anda ei tahagi. Schwarz, Schädel ja Lander tuvastasid, et isiku tasandil taganeti pigem nendest lubadustest, mis ei läinud kokku isikliku veendumusega (Schwarz, Schädel, Lander, 2010, 24). Kui sama fenomeni võiks laiendada ka partei tasandile, võiks see selgitada mõningal juhul lubaduste mittetäitmist. Ehk monitorides valijate seisukohti, võetakse lubaduste hulka ka punkte, mis ei esine erakonna enda

valitsemise nägemuses. Kuigi pole välistatud, et erakonnad võivad valimistel esineda seisukohtadega, millega nad ise nõus pole, räägivad uuringud selle poolt, et erakonnad püüavad ise selliseid väärtuskonflikte vältida. Väärtustega vastuolu on raske mõõta. Piiri tõmbamine, milline on erakonna väärtustega vastuolus lubadus, milline seda toetav ning milline on neutraalne, sisaldab olulisel määral eksimise riski. Mille alusel määratleda erakonna väärtusi? Kuidas neid erakonnale õigeid väärtus ajaliselt piirata? Kui ka erakond deklameerib üht väärtust, ning on lubanud teha ning võib-olla ka teinud otsuse selle väärtusega vastuolus, tekib küsimus, kumba pidada „erakonna väärtuseks“? Sõnu või tegu? Siinpuhul on hinnangute andmisel liialt palju eksimus võimalusi asumaks erakonna väärtustega vastuolus lubadusi mõõtmata. Ent nagu juba tõdetud, tegelevad erakonnad ise selliste olukordade vältimisega.

Ka **valija võimekus ja motivatsioon** on osa valimislubaduste kujunemisest. Gackowsky, hinnates erinevaid valimislubaduste uuringuid, leiab, et autorid, kelle käsitlustes lubaduste väärtus seisneb nende post-poliitikas, ehk valijate hinnangus lubaduste täitmise alusel valitava usaldusväärsele, on naiivsed. Ehk naiivne olevat eeldada, et valijad on kursis erakondade lubaduste ja programmidega, nagu ka naiivne on eeldada, et valijad hindavad lubaduste täitmist ratsionaalselt, et valijad on ise ratsionaalsed ja lähtuvad poliitiku valimisel riigi olulisematest probleemidest ja lubatud meetmed tunduvad õigustatud, pragmaatilised ja efektiivsed. Gackowsky leiab, et kui see polegi nii, lähtuvad valijad tegelikult partei ja selle liidri muljest, kus domineerivad lootused ja visioonid ratsionaalsuses üle (Gackowsky, 2018, 2). Imbeau oma valdkonnas legendaarseks kujunenud uurimuses järeltab aga, et kodanikud eeldavad, et otsuse tegijad peavad olem tõe rääkijad. Seetõttu peaksid poliitika tegijad olema huvitatud, et nende kõne ja käitumist nähakse kooskõlas nende käitumisega ning nende kavatsused oleksid teada ja selgelt mõistetud. (Imbeau, 2009, 273). Naurini uurimus andis sellele vaidlusele valija pädevuse ja motiivi üle tõendus põhise vastuse. Nimelt vaatles ta Rootsi valijate käitumist 1994. aasta raske majanduskriisi ajal ning sell perioodil antud väga tugev mandaat: 43,5% häältest Rootsi mitmepartei süsteemis. (Naurin, 2013, 1050) Sama tendentsi sa täheldada ka Eesti 2011. aasta parlamendi valimistel, kus koalitsioonis suuri kärpeid teinud erakond premeeriti kokku 9,9% toetuse kasvuga. Kolm erakonda, mis olid palkasid, pensioneid ja vähesel määral toetusi

kärpinud ning eelnevaid hüvesid jagada lubanud ning neid lubadusi murdnud olukorra muutuse situatsioonis, said järgmistel valimistel kokku 66% häältest. Siit võib järeldada, et valija on võimeline hindama riigi, kui terviku vajadusi ning valimiste kontekstis neid esile seadma oma isiklikust väikese, kuid otsese kasu eesmärgist. Seega **valija kompetents võit enesekeskne lubaduste eelistamine ei ole põhjus** valimislubaduste mittetäitmiseks.

Kuid samuti pole leidnud tõendust, et valija kompetents ja eelistused soodustaks valimislubaduste mittetäitmist. Lin'i ja Nagleri uurimus hindab selle mõju valijate eelistustele. Nad eeldasid, et arusaam eristuvast majanduskasvu jaotusest jõuab sihtgruppideni ja nad hindasid, kas selle jaotuse erisus omab ennustuslikku tähtsat valijatele. Ehk kas sissetulek lõhe kõrgema ja madalam 20% kodanikke mõistab, milline poliitika just nende grupi sissetulekut mõjutab ning kas nad teevad sellest lähtuvalt oma grupile kasulikud otsused. Esmase tulemusena uurijad tunnistavad, et neil **ebaõnnestus tõendada**, et valijad lähtuksid eelistuste tegemisel oma sotsiaal- majandusliku grupi majanduslikust olukorrast kogu majanduse olukorra asemel. Nad peavad selle võimalikeks põhjusteks nii uurimuslike andmete ebapiisavust, kui valijatele kättesaadava info ebapiisavust sotsiaalsete lõhede osas (Lin, Nagler, 2017, 613). Nad jätavad mainimata võimaluse, et vahest seda seost lihtsalt polnud, ehk vahest nende seose miite tuvastamine oli leid, et **valijad ei tee valimisotsust oma sissetuleku grupi huvidest lähtuvalt**.

Kuid nad tõdesid, et valijad lähtuvad vaid hetke majanduse olukorrast, võrreldes seda teatud fikseeritud punktidega ajaloost (näiteks hetkega enne viimast suurt majanduskriisi), kuid ignoreerivad majanduskasvu värsket ajalugu, ning ignoreerivad alternatiivse partei programmi võimalikku mõju. Nad pakuvad selle põhjuseks välja, et teatav väike majanduskasvu tõus, mis saab osaks nende grupile, on tajutavalt piisav, et sellisena jätkata (Lin, Nagler, 2017, 613). Ehk valijatele on oluline, et nende heaolu paraneb, ning häälega jääb sanktsioneerimata see, et see ei jaotunud ühtlaselt. Uuringust selgus, et valijad ei käitu kui kättemaksjad või õigluse mõistjad, ehk nad ei muuda oma valikuid poliitika / parteide suhtes, kuigi kogemus näitab, et antud valikud ei andnud varasematel kordadel eeldatavat tulemust. Sotsiaalse lõhe kasv ei mõjuta valimiskäitumist. Lin ja Nagler viivad oma ilmse pettumuse valijas koguni nii kaugele,

et kui rolli ei mängi kogemus minevikust ega alternatiivne tuleviku programm, piisab valijale piisava rahulolu tasemeks ka mõni mittepoliitiline sündmus, nagu jalgpall – viitavad autorid Healy, Malhotra ja Mo 2010 uurimusele. Nad tõdevad, et valija pole ratsionaalselt mõtlej ning õiglust otsiv subjekt, kes hindab oma valikuid tulenevalt nende mõjudest, vaid on **rahul kodanik, kes püsib oma valikute juures, kuni tema rahuolu tase on piisav** (Lin, Nagler, 2017, 614). Selline käsitluse kohaselt on kodaniku kompetents ja soovid erinevatele valimislubadusele erineval määras soosiv tegur.

Schermann ja Ennser-Jedenastik hindasid lubauste täitmist nende **erakonnale olulisuse** alusel. Ehk vaadeldakse, kas erakondade valimislubadused täidetakse suurema tõenäosusega, kui koalitsiooni partner on poliitilis- maailmavaateilselt sarnane; kas täitmise soosib, kui kõik parteid lubadust toetavad ning intrigeerivaim: kas täidetakse suurema tõenäosusega erakonnale olulisimad lubadused (Schermann, Ennser-Jedenastik, 2013, 15). Seda muidugi klassikaliste institutsionaalsete mõjutajatega võrreldes, mida kajastavad ka siinse uurimuse teised punktid. Peavad aga järeldama, et institutsionaalsed tegurid domineerivad tugevasti partei tulevase tegevuse ennustamisel. Ehk on **väheoluline, mida erakond ise peab kõige olulisemateks lubadusteks**. On olulisem kas teised erakonnad võimaldavad neil neid otsuseid ellu viia. Mis viib meid institutsionaalsete mõjutajate hindamiseni.

Valimislubaduste omaduste mõju **kokkuvõtteks**, saab tõdeda, et on mitmeid lubaduste täitmist ja vähendamist soosivaid tegureid. Lubaduste täitmisele olulist mõju omavad tegurid on: valijatest lähtuv lubaduste koostamine, lubaduste spetsiifilisus ja selle kasvav hulk; lubaduste omavaheline kooskõla ja kooskõla väärtustega; lubaduste hoolikas planeerimine,. Need kõik loetletud omadused mõjutavad suuremat hulka lubadustest ning nende täimist soosivalt. Ei saa väita et lubaduste suur hulk, võitlus meedia tähelepanu nimel, lubaduste suunitlus säilitamisele, mõni kindel lubaduste valdkond, erakonna soovimatus lubadusi täita või väärtuskonflikt, valijatega ebakõla, valijate teadmatus või enesekesksus avaldaks lubaduste täitmisele ka negatiivset mõju. Kõigis muutujate hulgas, mis mõjutavad lubaduste kujunemist, ei olnud valimilubaduste mittetäitmist soosivad. Erakonnad ise tegelevad selle nimel, et lubaduste loome faasis neutraliseerida mittetäitmise riski tegureid. Kõige selle põhjal võib kinnitada hüpoteesi

1, et valimislubaduste omadused ei soosi valimislubaduste mittetäidetavust. Valimislubaduste hoopis täitmist soosivad trendid on kasvavas tendentsis.

Soodustava mõju ennustusliku mõju määra tuletamine on eksitav. Esmalt arvatud protsendid pole absoluut suurusi peegeldavad, vaid kõigest ilmestavad mõju suurust. Nimelt näited, mille põhjal antud andmed on mõõdetud, pole teiste muutujate osas tasakaalustatud. Pole tagatud piisavalt suur juhtumite hulk muutuja mõlema poole näite osas. Juhtumite osas pole jälgitud teiste mõju avaldavate muutujate, mõju tasakaalustatud. Ehk väljamõõdetud tulemustes võivad sisalduda ka teiste muutujate mõjutused. Ka näiteks aeg, ehk mõjude kaal 1980'del ning 2110'del on erinevad. Uurimused selle mõjutajaga, nagu ka järgnevas peatükis mainitavatega ei arvesta. Ent võimaliku mõju avaldavate muutujate hulk ja määr on sedavõrd varieeruv, et ühe muutuja kindlat mõju määra arvutada pole võimalik. Ka Thomsoni jt uuringus küll oli puutud suhteliselt juhuslikku päritulu erinevate juhtude põhjal arvutada mõjude määrasid, kui tulemust interpreteerisid nad siiski, kui „tõenäosust suurendav“ või „tõenäosust vähendav“, mitte ei raporteeri mõju täpset ulatust. Seega mudelit töövahendina koostada ei saa, ent tendentse uurimus tulemused näitavad, ning järeldus saab teha valimislubaduste mittetäitmise põhjuste osas. Mis aga on samm nende vähendamisele, kui sellist soovi peaks olema.

Kogu valimislubaduste omaduste analüüsist saab järeldada, et valimislubaduste omaduse **loovad head eeldused lubaduste eelnevals läbikaalutluseks**, mis on soosiv tingimus lubaduste täitmiseks. *Status quo* lubaduste analüüs ning lubaduste kajastatavus aga näitavad, et erakonnad ei kasuta erinevaid lubaduste liike tekitamiseks moonutatud muljet lubaduste täitmisest. Valimislubaduste mittetäitmise põhjuseid pole lubaduste kujunemise faasis. Lubaduste kujunemisel on üllataval kombel kõik tegurid soosivad, halvimal juhul neutraalsed. Ent valimislubadustes on kõik tingimused lubaduste täitmiseks.

5. Valimislubaduse keskkonnast tulenevad valimislubaduste täitmise mõjutajad

Valimislubaduste keskkonnast, eriti poliitilistest süsteemidest tulenevaid **mõjusid on käsitletud** arvukalt. Hinnates valimislubaduste täitmise mõjutajaid, vaadatakse just selles suunas. Ning muidugi põhjendatult. Andmetele vaatamata, on lihtsat loogikat kasutades selge, et võimu jagunemine erinevate institutsioonide vahel raskendab ühel osapoolel segamatult ellu viia oma otsuseid. Kuid andmete vaatluses selgub, et sellised põhjendatud ootused ei osutu alati õigustatuks. Selle selgitamisega tegeleb käesolev peatükk.

5.1. Empiiriline alus

5.1.1. Parlamentaarse/ presidentaalse riigikorra mõju

Autorite suurkogu (Thomson jt) arvutasid, et presidentialism riigikorrana mõjutab ennustuslikult 69% madalamat lubaduste täitmist, võrreldes parlamentaarse riigikorraga (Lisa 3) (Thomson jt 2018,10). Ehk järelduks, et riigikorrana on presidentialismil väga tugev lubaduste täitmist pärssiv mõju täidesaatva võimu parteile, mis on antud riigikorras suurima lubaduste täitmise tõenäosusega partei positsioon. Siin puhul on nende andmed aga moonunud. Juhtumi valikus, millest nad tegid järelduse oli vaid 1 presidentaalne USA ja 1 pool-presidentaalne Portugal, mille näited pärinesid 1980'-1990'dest kokku 6 juhtu, lisaks sellest üks varasem ja üks hilisem. Neist 6 juhtu olukorras, kus presidendil polnud parlamendi toetust, neist 5 korral oli selleks USA. Seega nende suure juhtumi hulga uuring peegeldab peamiselt USA, peamiselt sisuliselt vähemusvalitsemist, peamiselt 1980'-1990' kümnendeid. Nagu eelnevalt tõdetud, on viimastel kümnenditel valimislubaduste täitmisele ja mittetäitmiselt mõju omavad protsessid olnu intensiivistuvas trendis. Nende võrdluse aluseks olevad parlamentaarsete, peamiselt koalitsioonivalitsuste näited pärinevad 2000'dest. Sellisel määral kõigis olulistest punktides tasakaalustamata tulemusel pole üldistusväärtust.

Olulisem on, kas presidendi ametikohta hoidev partei hoiab ka seadusandlikus organis enamust. USA demokraatide parte täitis näiteks Obama valitsemise ajal 11% enam lubadusi, kui USA presidendi positsiooni hoidvad parteid läbi kolme aastakümne keskmiselt. Holmqvist vaatleb valimislubaduste täidetavaust presidentaalse riigikorra mõju lubaduste täitmisele läbi Prantsusmaa juhtumi. Nimelt võrdleb ta UMP valitsemist 2002.-2007.a nii president ametikoha, kui parlamendi toetusega ning 1997.-2002. aastaid, kui sama partei, UMP omas presidendi positsiooni, kuid mitte parlamendi enamust ja valitsust. Mõlema institutsiooni üle kontrolli omades täitis UMP 69% lubadustest, mis oli 16% enam, kui parlamendi toeta. Vastavalt siis täit UMP parlamendi toetuseta 53% lubadustest. (Holmqvist 2008, 24-25) Mõlema valitsemise ajal ei tulnud ka sekkuva majanduskriisi tõttu plaanimuutusi teha. Ehk presidentaalses riigikorra lubaduse täitmine osutus kogu keskmisest väga palju madalamaks. Ehk pole märgata, et presidentaalne riigikord ilma teiste soosivate kaasmõjutajateta omaks lubaduste täitmisele positiivsete efekti.

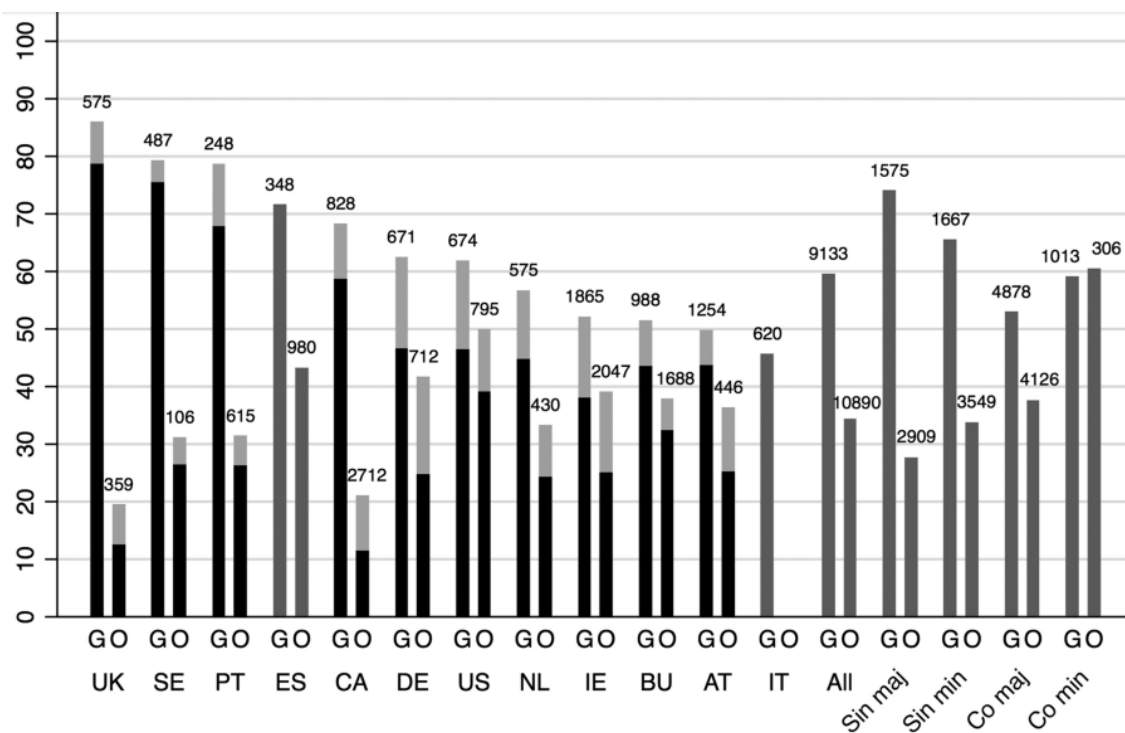
Presidentaalse korra sees on erakonnale kontroll parlamendi üle oluline mõjur. Holmqvist toob oma uuringus välja ka, et 1997.-2002. aastail täitis presidendivõimu mitte omav valitsuse ja parlamendi koalitsiooni partei, Sotsialistlik parte, täitis enam lubadusi, kui UMP samal ajal. Holmqvist järeldab sellest, et järelikult on valimislubaduste täitmiseks olulisim omada osa parlamendi koalitsioonis (Holmqvist, 2008, 25). Ehk oluline on mandaat, mitte riigikord.

Antud käsitlesest nähtub, et **riigikord ise ei oma valimislubaduste täitmisele mõju**. Nende täitmisele soosivalt või mittesoosivalt mõjuvad selle korreleeruvad teised muutujad, nagu parlamendi toetus, ehk enamuse olemasolu. Enamik uurimusi käsitleb presidentaalse riigikorraga juhtumeid teiste mõjutajate hindamisel parlamentaarse riigikorra ühepartei enamus- või ühepartei vähemusvalitsuste grupis. Ehk ei käsitle presidentaalset riigikorda eraldi kategooriana.

Presidentaalse riigikorraga korreleeruvad valimislubaduste täitmisele mõju omavad muutujad, kuid pole tuvastatud presidentaalset riigikorda ennast mõju avaldava muutujana valimislubadust mittetäitmisel.

5.1.2. Ühepartei/ koalitsiooni valituses mõju valimislubaduste mittetäitmisele.

Võimu jaotus ühe institutsiooni - valitsuse sees kahe partei vahel on muutuja, mille puhul on ootus, et koalitsiooniparteide vastastikusel ebakõlas võib olla soodumust valimislubaduste mittetäitmisele.

Joonis 8 Valimislubaduste täitmine riigiti

Joonis 8. kajastab valimislubaduste täitmist riigiti ning võimu piiratud mõjutajate läbi. Vertikaaltelg lubaduste täitmise protsendid; tähis G tähistab valitsusparteid; tähis O tähistab opositsiooniparteid; täheühendid riikide tähisteid. Autor Thomson jt, 2018, 9

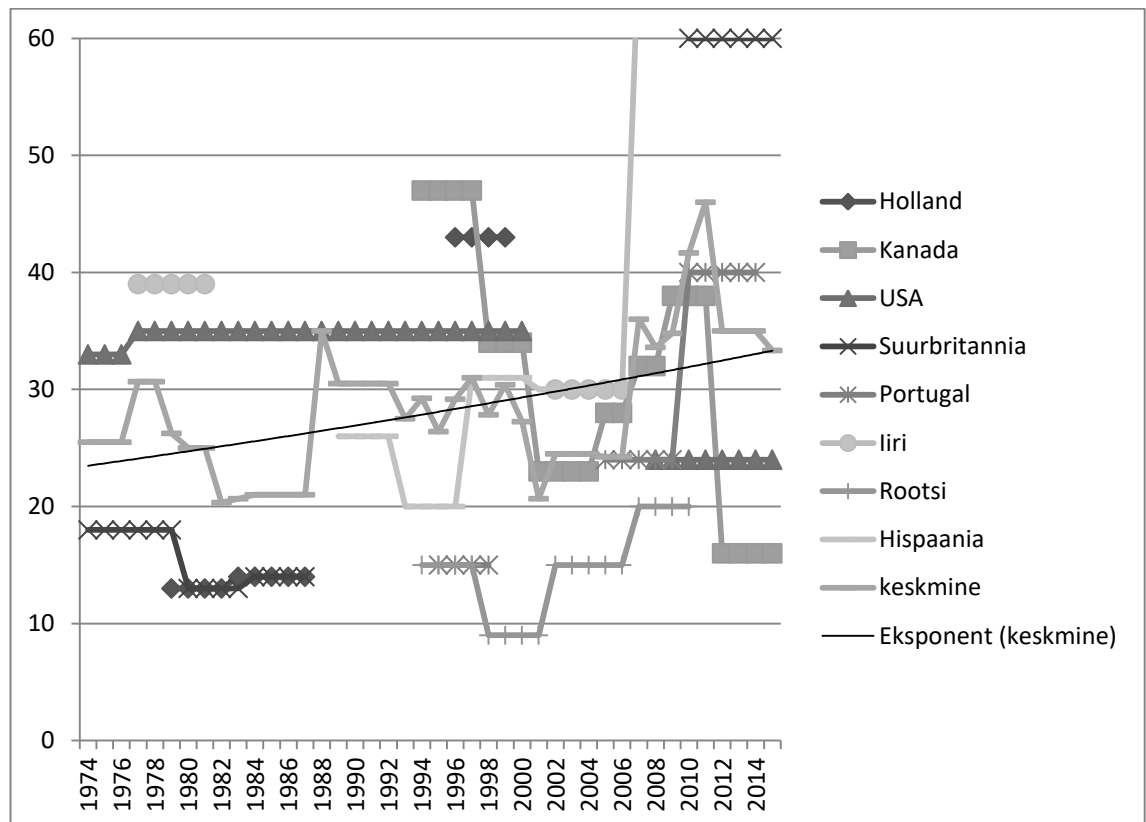
Nagu nähtub joonisel 8, riigid, kus vaatljad tuvastasid kõrgema lubaduste täitmise protsendi (Suurbritannia ~87%, Rootsi ~78%, Portugal ~75%, Hispaania ~70%, Kanada ~65%), olid ühtlasi ka vaadeldaval perioodil ainupartei võimuga. Alla keskmise lubadusi täitnud riigid (Saksa ~55%, Holland ~50%, Bulgaaria ~48%, Itaalia ~48%) olid koalitsioonivalitsusega riigid. Kummagi grupi keskmise, vastavalt ühepartei valitsuse lubaduste täitmine riigiti ~74% ja koalitsioonivalitsuse lubaduste täitmine riigiti ~50%, näitab, et valitsuse tüübi mõju lubaduste täitmisele on ~24%, mis on väga suur kaal. Thompson jt 2012, 2016. ja 2018. uurimuste põhjal paistab, et enamuse mandaadi puudumine üksikul erakonnal, soosib valimislubaduste mittetäitmist.

Thomsoni uurimisgrupp nimetab ainupartei valitsemise eelist oma peamiseks uurimusleiuks. Seda uuringust uuringusse, täiendades samu andmeid uute juhtudega

(Thomson jt, 2018, 10-14, ja 2012., 2016.). Vahemärkusena valdav osa tendentse nende uurimuses kasvab hilisemate juhtude lisandudes. Aasta 2018. Uurimuses **mõõtsid** nad koalitsioonivalitustele 63% madalama lubaduste täitmise tõenäosuse, võrdluses ühepartei süsteemiga (Lisa 3). Võrreldes valimislubaduste täitmist läbi käsitletud näitajate, järeldasid autorid, et koalitsioonipartnerite mitteomamine soosib oluliselt lubaduste täitmise tõenäosust. Siinpuhul on oluline nende rõhutus, et mõju valituses võimu jaotumise parteide vahel domineerib enamus / vähemusvalitsemise üle (Thomson jt, 2018, 11). Eh on olulisem, kui saavutada häälteenus, on valitseda parteina üksi.

Kuid Thomsoni jt vastavate empiiriliste uuringute sisaldab uurimuslikku viga. Nimelt ei arvesta see ühepartei- ja koalitsioonivalitsuse lubaduste täitmisel juhtumite valikul kaasneva kõrval muutujaga, milleks on aeg.

Vaadates riigiti valimislubaduste mittetäitmist ajas, näitab selle keskmine selget tõusutrendi, nagu nähtub ka joonisel 9.

Joonis 9 Valimislubaduste mittetäitmise muutus ajas riigiti.

Joonis 9. Vertikaalteljel täitmata valimislubaduste osakaal protsentides; horisontaal teljel aeg. Allikas: Lindsalu, 2018

Joonisel 9. on juhtumivalimis 2 ühepartei enamusvalitust, 2 ühepartei vähemusvalitsust ning 4 koalitsioonivalitsust. Neist Hispaania, Holland, Portugal, Iiri, Suurbritannia ja Rootsi on lubaduste mittetäitmise tõusu trendis. Kanada ja Ameerika Ühendriigid on lubaduste mittetäitmise langustrendis. Ameerika Ühendriikide puhul on lubaduste mittetäitmise langus välja tulnud küll vaid ainult Demokraatide partei ning Obama presidentuuri ajal, ja pole viiteid, et 2016. alanud Vabariiklaste presidentuur seda langust võiks jätkata.

Thomson jt vaadeldavad ühepartei valitsuse juhtumid on varasemast perioodist, keskmiselt 1990. aastate algusest, kui vaadeldavad koalitsiooni valitused on valdavalt 2000. aastatest. Käesoleva uurimuse raames on Thomsoni jt 2018. vaadeldavad juhtumid tabelis.

Tabel 4 Thomson jt 2018 analüüsi juhtumivalikute ajaline päritolu valitsuse tüübiti

aeg	ühepartei enamusvalitsus	ühepartei vähemusvalitsus	koalitsioonivalitsus
1970'd	3	0	0
1980'd	4	3	2
1990'd	5	8	7
2000'd	3	5	13
2010'd	1	0	4

Allikas: Lindsalu, 2018

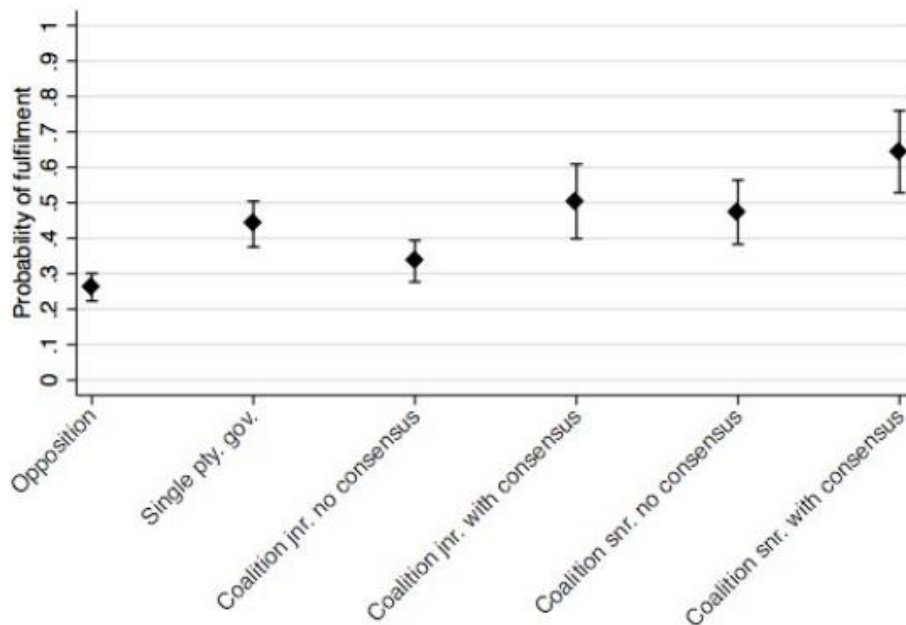
Tabelis 4 nähtub, kuidas Thomsoni jt uuringu juhtumivaliku ühepartei enamusvalitsuse suurem osa jääb 1980.-1990. kümnenditesse; ühepartei vähemusvalitused 1990. kümnendisse ning koalitsioonivalitsused enamus ja vähemusvalitusena peamiselt 2000. kümnendi algul. Viimase vaadeldavaid juhte oli 2, mistõttu on need käsitletud koos koalitsiooni enamusvalitustega. Silmatorkav on 2010. kümnendi ühepartei valitsuse juhtude vähesus, nagu ka koalitsiooni valituste 1970. - 1980. aastate juhtude vähesus. Seega juhtude valikul aeg korreleerub väga tugevalt valitsemise süsteemiga. Thomsoni jt andmed ütlevad seega, et 1980. – 1990. kümnenditel ühepartei enamusvalitused täitsid 15% suurema tõenäosusega valimislubadusi, kui 2000. kümnendi koalitsioonivalitsused. Nagu ajaliselt on ühepartei vähemusvalituse juhtumid vaid veidi uuemad ühepartei enamusvalituste juhtumitest, on ka nende lubaduste täitmise protsent vaid veidi madalam samast võrdlusgrupist. Kolmanda muutuja: aja korrelatsiooni tõttu

ei saa väita, et koalitsioonivalitsusel oleks valimislubaduste mittetäitmisega kausaalne seos.

Et käsitletud uuring **ei tõendanud koalitsioonivalituse soosivat mõju** valimislubaduste mittetäitmisele, **ei tähenda ka vastupidist**. Ent **empiirilisel** jäi see **tõestamata**.

5.1.3. Koalitsiooni suhted

Thomson mõõdab ka koalitsiooni sisemist dünaamikat. Ta vaatlleb, kas peaministri positsiooni hoidmine omab suuremat efekti valimislubaduste täitmisele. Joonis 10.

Joonis 10 Valimislubaduste täitmine läbi partei erineva positsiooni koalitsioonis Iiri näitel 1977.-2007.

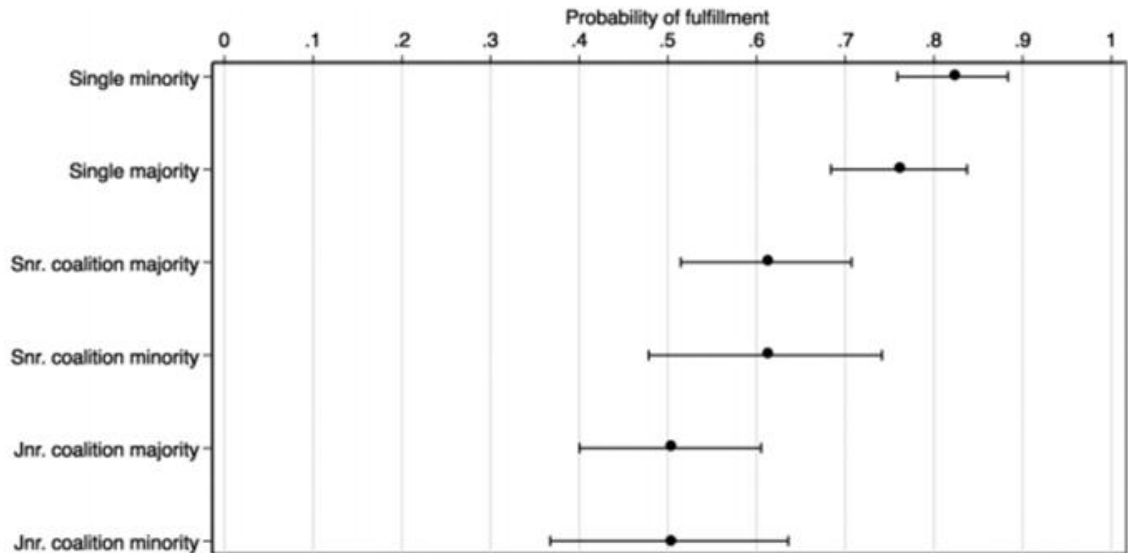
Joonisel 10. 0 tähistab lubaduste täielikku mittetäitmist ning 1 täielikku täitmist. Jnr tähistab erakonda, mis on koalitsioonis, kuid ei oma peaministri positsiooni, snr tähistab peaministri positsiooniga erakonda. Consensus tähistab lubadusi, mida lubasid mitu koalitsiooni partnerit. Allikas: Thomson 2011.

Antud joonisel on näha, kuidas koalitsiooni väiksem partner täidab 15% vähem tõenäoliselt lubadusi (Thomson, 2011, 193). Seda samas osakaalus nii konsensuslike lubaduste puhul, kui mitte konsensuslike lubaduste puhul.

Koalitsiooni väiksema partneri positsioon soosib valimislubaduste mittetäitmist.

5.1.4. Enamus- vähemus valitsemine

Enamusvalitsuse mõju on üllatus uurijatele uuringust uuringusse. Nimelt on õigustatud ootus, et enamusvalitsus suudab täita enam lubadusi, kui vähemusvalitsus. Thomson jt uurimus seda ei kinnita, ilmestades, et vähene efekt enamus- ja vähemusvalitsemisel on vaid ühepartei valitsustele. Joonis 10.

Joonis 11 Valimislubaduste täitmise tõenäosus läbi erinevate valitsemise süsteemide Thomson jt andmetel

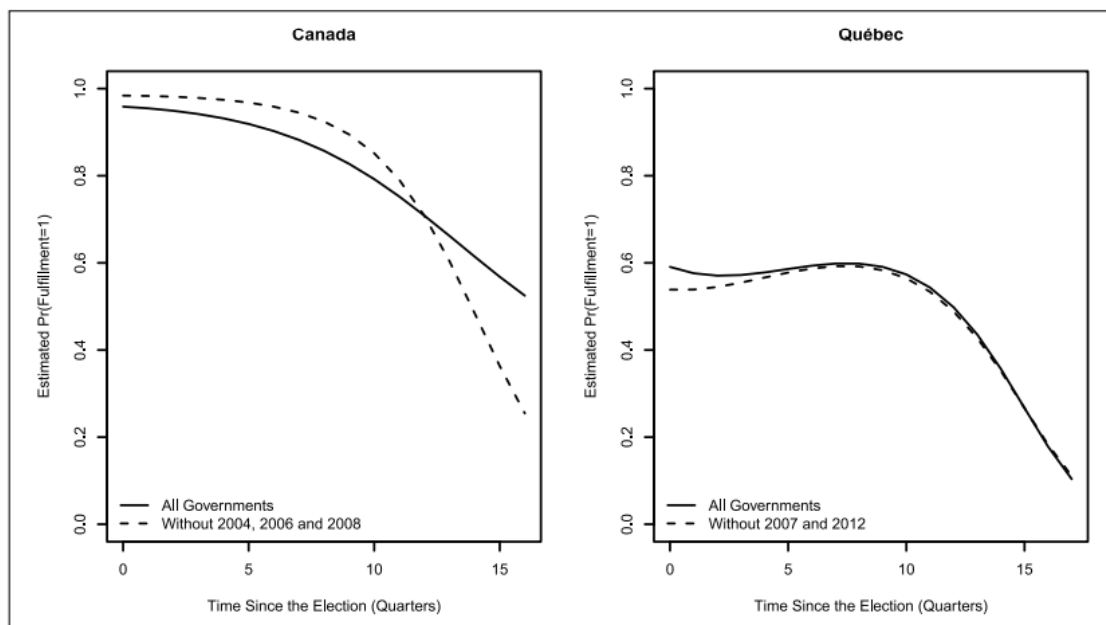
Joonis 11. vertikaalskaalal teljel valitsuse tüüp; horisontaalteljel lubaduste täitmise tõenäosus skaalal 0-1. Allikas: Thomson jt 2018, 13

Joonisel 11. On näha vähemusvalitsemise 5% vähesem lubaduste elluviimise tõenäosus ühepartei valitusel, kui peaministri positsiooni hoidvale parteile sel mõju pole, ning teisele koalitsioonipartnerile on mõju 1%.

Artès, uurides valimislubadusi Hispaanias, kahe vähemusvalitsuse ja kahe enamusvalitsuse näitel, tuvastas lubaduste teostamise võimaluse vähemusvalituse ja opositsiooni korral. Nimelt valitsedes vähemusvalitusena olukorras, kus suhted teise suurema parlamendi erakonnaga on konfliktsed, täitsid mõlemad, nii vähemusvalituse partei, kui suurem opositsiooni partei oma lubadusi enam, kui üks suurem partei väikse parteiga koalitsioonis. (Artès, 2009, 10) Opositsiooni erakonna lubaduste täitmise puhul pole kuigivõrd üllatav, et nad vähemusvalitsuse ajal tõhusamalt lubadusi täita suudavad. Tähelepanu vääre on määr, mis ulatuses nad neid täidavad, ulatudes koguni Bulgaaria, Norra ja Iiri valitsuse partei tasemele (Thomson, 2012, 29). Siin puhul on oluline

opositsiooni tuvastatud võimalus märkimisväärselt tõsta oma lubaduste täitmise võimaluste parandamist vähemusvalitsuse ajal.

Artès teeb järelduse, et enamus- ja vähemusvalituses valitsemine ei oma suurt erisust (Artès 2009, 10). Duval ja Pétry vaatlevad lubaduste täitmist 1993. – 2011. aastail ning hindavad ka vähemusvalitsuse mõju. Joonis 12.

Joonis 12 enamusvalitsuse mõju valimislubaduste täitmisele Kanada ja Québec' näitel 1993.-2011.

Joonis 11. lubadustele täitmine valitsemise tsükli lõikes. Pidev joon tähistab kõigi valitsuste ning katkendjoon ainult enamusvalitsuste lubaduste täitmist. Allikas: Duval, Pétry, 2018

Nagu näha Joonisel 11 on erisus enamus ja vähemusvalitsuste lubaduste mittetäitmisel marginaalne (Duval, Pétry, 2018). Moury ja Fernandese uurimuses 2016., vaadeldes kolme poliitiliselt väga sarnase positsiooniga sotsialistlikku valitsust. Ilmnes, et hääle osakaal parlamendis ei seleta lubaduste täitmise osakaalu. Lubaduste täitmine korreleerub pigem tugevasti majanduse kasvuga. Ehk 1995. aasta valitsus, parlamendi hääleteenamusest nelja puuduva häälega, täitis 85% lubadustest vähemalt osaliselt. 2005. aastate enamusvalitsus täitis 76% valimislubadustest vähemalt osaliselt ning 2009. aastal 19 puuduva toetusehääle tõttu vähemusse jäänud valitus 60% lubadustest. Kogu uurimus võtavad autorid kokku, et enamus valitsemine ei anna lubaduste täitmisele eelist (Moury, Fernandes, 2016, 12). Kuid väide ei osutunud valiidseks. Taas on antud oludes teised mõjutajad jäänud arvestamata. Sama partei president ja majandus tõus

esinesid antud juhtumel vähemusvalitsusele soosivalt, enamusvalitsustele aga mittesoosivalt. Moury ja Fernandes toovad need asjaolud küll välja, kuid raporteerimisel hülgavad need kõrvalmõjud ning loevad enamusvalitsuse mõju puudevaks.

Kuid uurijaid otsivad üllatavale **vähemusvalitsemise mõju puudumisele** seletust. Naurin, Rootsi valimislubaduste täitmise uuringus 1994.-2010. aastate põhjal täheldab väikeerakondades ja suurerakondade vaheliste kokkulepete traditsiooni, mis ei formuleerita mitte alati koalitsiooniks. Ehk valitsevad suurerakonnad, formaalselt opositsioonis olevate väikeerakondade toel. Kokkulepped, mis nende vahel sõlmitakse toetuvad valimislubadustele ning nende sõlmimine jääb valimiste perioodi, võimalik, et ka enne valimisi. Kuid sellised liidud toimivad vaatluse põhjal vaid valimislubaduste osas ning uutes lisanduvates küsimuste opositsioonis olev väikepartei valitsusparteid ei toeta. Tulemusena keskendub vähemusvalitsuse partei valimislubaduste täitmisele (Naurin, 2013, 1050). Sellised mitteametlikud koalitsioonid mõjutavad statistilist tulemust.

Ka üksikjuhtumi uuringud kinnitavad sama. USA võimul oleva presidendi ja parlamendi erakonna mittekattuvuse korral suudeti vähem lubadusi täita, kui parlamentaarsete riikide kahepartei süsteemis, ühepartei häälteenamusega valitsevad valitsused Suurbritannias, Rootsis, Portugalis, Hispaanias ja Kanadas (Thomson 20016, 19). Hinnates Reagani ja Thacheri edu oma lubaduste ellu viimisel, leidis Royed, et Raegani vähesema edu takistus oli kongressi toetuse puudus. (Vahemärkusena käsitleb suur osa uurijaid presidentaalse riigi juhtumeid, kus president ametikohta omaval parteil pole kontrolli seadusandlike organite üle ühepartei vähemusvalitsusena.) Kokkuvõtvalt teeb Royed järelduse, et partei kontroll institutsioonide üle on määrava tähtsusega poliitika teostamiseks (Royed 2007, 13). Ehk vähemusvalitsemine soosib lubaduste mittetäitmist. 2011. Korreleerus Kanadas valimislubaduste mittetäitmise langus enamusvalituse saavutamisega. Kuid selle vastukaaluks Portugali ja Hispaania näitel sellist muutust ei kaasnud.

Empiiriliste uurimuste tulemusena saab öelda, et **vähemusvalitsemise soosiv mõju valimislubaduste mittetäitmisele õnnestus tõendada väheolulisel määral**. Ent

variatiivsus siinpuhul on väga ulatuslik. Üksikjuhud viitavad vähemusvalituses lubaduste mittetäitmist **nii soosivale, kui mittesoosivale võimalusele**.

5.1.5. Ministeeriumi kontroll valdkonna üle

Valimislubaduste täitmisel on hinnatud ka, kas partei kontroll valdkonna ministeeriumi üle soosib valimislubaduste täitmist. Škvrnàk mõõtis Slovakkia nelja valitsemise perioodi ministeeriumi kontrolli mõju lubaduste täitmisele ning ilmnes, et täiendavat positiivset mõju sell pole, nagu nähtub ka tabelis nr 5.

Tabel 5 Ministeeriumi üle kontrolli mõju valimislubaduste täitmisele Slovakkia näitel.

	Fulfilled	Not fulfilled	Number of pledges
Control of ministry	39 (27.5%)	103 (72.5%)	142
Without control	121 (27.9%)	313 (72.1%)	434

Tabel 5. Valimislubaduste täitmise hulk, sulgudes osakaal protsentides. Allikas: Škvrnàk, 2015

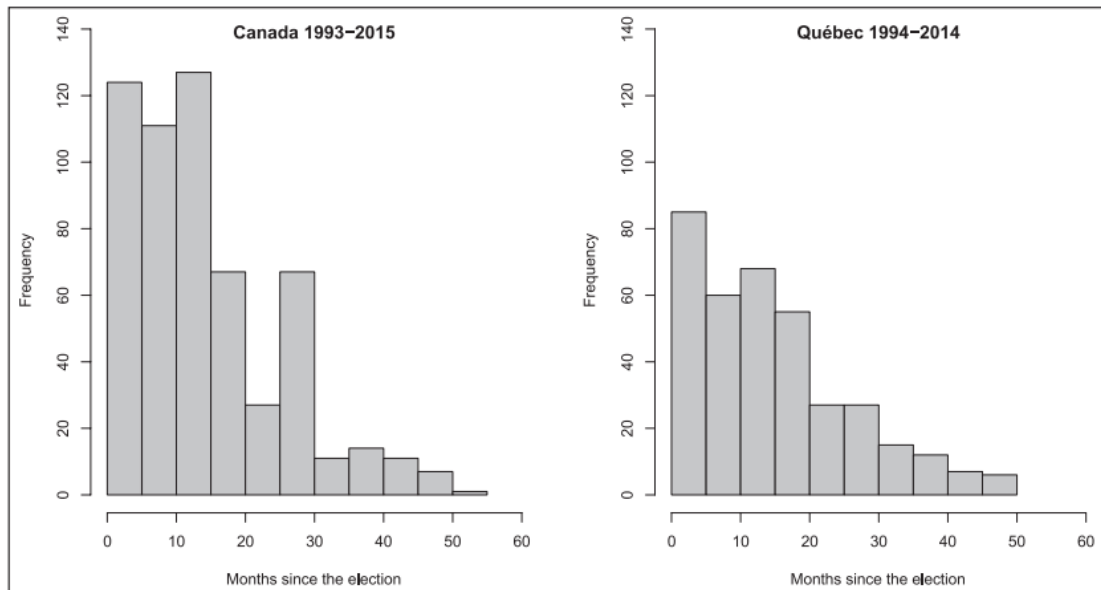
Tabelis 5 nähtub, et valimislubaduste mittetäitmise osakaal oli sama nii erakonna kontrolli all olevas, kui erakonna kontrolllita lubaduste valdkondades. Ehk lubaduse valdkonna ministeeriumi partei kontrolli omamine **ei oma soosivat ega mittesoosivat mõju lubaduse mittetäitmisele**.

5.1.6. Valitsemise aeg

Valitsuses oldud aeg on samuti põhjus, millest lubaduste mittetäitmise põhjust otsida. Õigustatud ootus oleks näha, et lühema ajaga jõutakse ellu viia vähem otsuseid esmalt aja nappuse tõttu, teisalt valitsemise ootamatu katkemise tõttu ellu viimata, kuigi kavatsatud lubaduste arvelt. Siinpuhul, kui Thomson jt toovad välja väite, et pikem valitsemise aeg tõstab lubaduste täitmise tõenäosust (Thomson jt 2012, 28). Nad jätavad aga kaalumata, kas tegemist on mida vähem võimul, seda vähem täidetakse lubadusi ning mida kauem võimul, seda enam täidetakse valimislubadusi seosega, või on olemas optimaalne ajaline piir, mis tasemest vähenemisega väheneb ka lubaduste ellu viimise tõenäosus. Ning oluline on ka selgusele jõuda, kas on olemas piisav aeg, mille ületades

lubaduste ellu viimise viljakus hakkab langema. Ehk küsimus sellest, mis võiks olla lubaduste elluviimiseks optimaalne ja efektiivne aeg.

Duval ja Pétry, hinnates 2018. aastal lubaduste täitmist Kanadas ja Québec'is 1993. – 2011. aastate samuti valimistsükli lõikes, leiavad, et lubaduste täitmine langeb drastiliselt pärast kahte aastat valituses (Duval, Pétry, 2018, 23). Joonis 13.

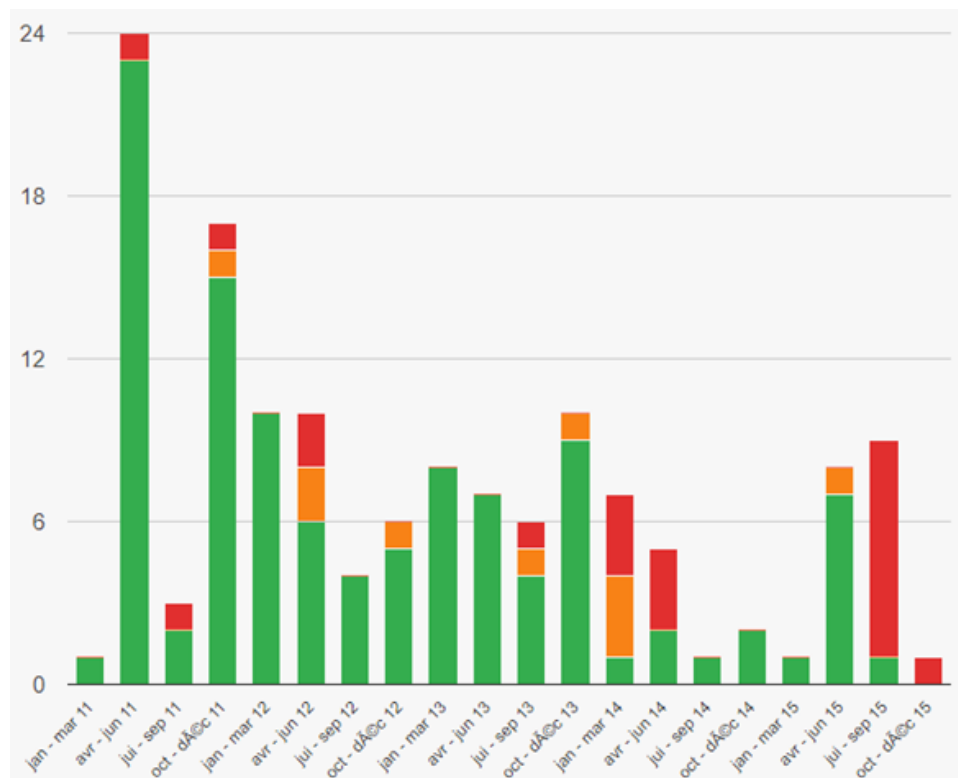

Joonis 13 Valimislubaduste täitmine läbi valitsemise tsükli Kanada ja Québec' näitel 1993.-2011.

Joonis 13. Valimislubaduste täitmine valimistsükli sees. Vertikaalskaalal täidetud lubaduste hulk, horisontaalskaalal valitsuses oldud kuude arv. Allikas: Duval, Pétry, 2018

Joonis 13. vaatluse andmetel on koguni 80% kogu täidetud lubadustest täidetud esimese kahe aasta jooksul, ning 51% kogu täitmisest koguni esimesel aastal. 15% lubadusi täideti kolmandal ning 5% neljandal aastal. Selline tendents võimaldab erakorraliselt katkenud valitsemise käsitlemist antud uuringus, ning teha ennustusliku hinnangu, kuivõrd ootamatult katkenud valitsemine lubaduste täitmist mõjutab. Québec'i andmed samas uuringus erinesid kuni 8%, kuid esimese ja viimse kahe aasta täitmiste proportsioon oli sama Kanada valitsuse omaga. Kui vähemusvalituste lubaduste täitmise protsent osutus sarnaseks enamusvalitsusega, siis nende täitmiste ajastus osutus mõne protsendi punkti ulatuses ühtlasemaks. Ka Saksa Suurkoalitsioon täitis 2/3 oma kogu täidetud koalitsiooni leppesest ehk koalitsiooni leppesse kantud valimislubaduste osast perioodi esimesel poolel (Vehrkamp, Matthieß, 2018, 2).

Kõnekas näide siinkohal on taas Kanadas Harperi peaministriks olemise periood 2011.-2015. aastail, ning Pétry ning Birch uuring Harperi ning Kanad Konservatiivse erakonna lubaduste täitmise kohta läbi valimistsükli. Joonis 14.

Joonis 14 valimislubaduste täitmine läbi valitsemise tsükli sees Kanada 2011.-2015. näitel

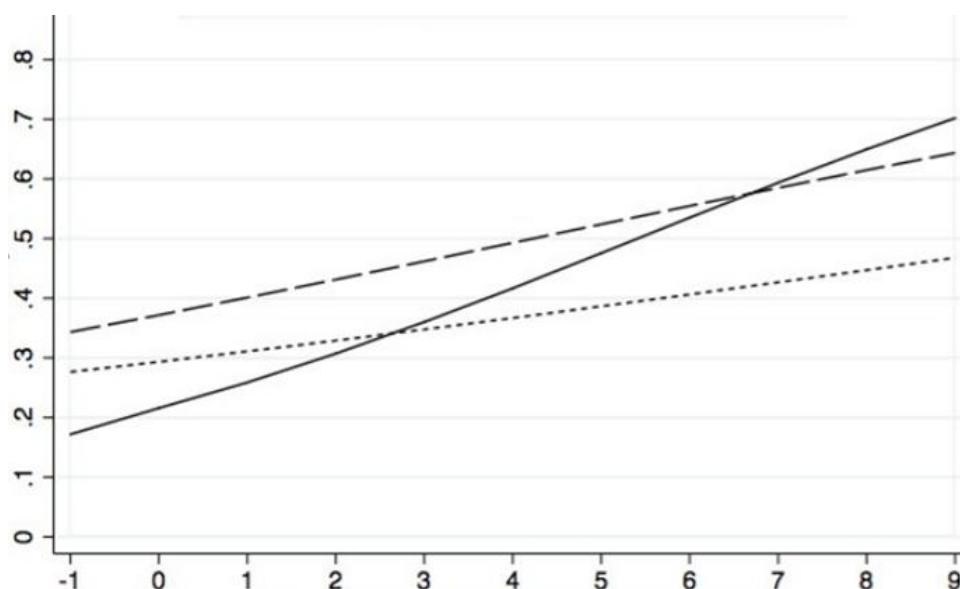
Joonis 14. Valimislubaduste täitmine läbi valitsemise tsükli Kanadas 2011-2015.a vertikaaltelg tähistab täidetud / täitmata lubaduste protsenti; horisontaaltelg tähistab valitsemise aega. Tulba värv roheline tähistab täidetud lubadusi, oranž osaliselt täidetud ning punane täitmata lubadusi.

Joonisel 14 kajastatud valimised toimusid vastavalt Märtsis 2011 (väga madal lubaduste täitmine eelnevalt) ja oktoober 2015 (samuti madal lubaduste täitmine); uue parlamendi koosseisu ametisse astumine juuni 2011 (saavutati enamus) ning detsember 2015 (kaotati enamus ning mandaat valitsuse moodustamiseks) (Pétry, Birch, 2016.). Eelnevalt olid Konservatiivid olnud vähemusvalitsuses, järgneval perioodil aga kaotasid valitsuse positsiooni. Mõlema valimisperioodi põhjal on näha, et valimisperioodi lõpul ei toimu ulatuslikku lubaduste täitmist. Küll toimub see kohe, kui saadakse selleks võimalus, ehk parlamendi enamus. Valitsemistsükli teises pooles tegeldaks lubaduste täitmisega oluliselt väiksemas mahu.

Antud vaatluste põhjal saab teha järelduse, et valimislubadust täitmise seisukohalt on oluline saada selleks **vajalik hääle hulk, mitte aga valitsemise kestus**. Erakonnad on teadlikud võimu vahustate riskidest ja planeerivad oma valimislubaduste täitmise võimalikult varajaseks.

5.1.7. Majandus

Eelnevalt hinnata ka majanduse mõju: antud valimislubaduste täitmise perioodil toimuvat **sisemajandus kogutoodangu kasvu**. Thomson jt leiavad, et majanduslikud tingimused mõjuvad kõige enam valimislubaduste elluviimist.

Joonis 15 Iiri parteide majanduslike valimislubaduste täitmine 1977 – 2007 majanduskasvu kontekstis

Joonis 15. Vertikaaltelg lubaduse tõenäosus; horisontaalteljel SKT kasv hinnataval perioodil. Pidevjoon: maksu kärpe lubadused; katkendjoon: kulutusi suurendavad lubadused; punktiirjoon: teised lubadused. Allikas: Thomson 2012

Antud joonises nr 15 on näha nii maksude vähendamise, kui riigi kulutuste tõstmise lubaduste täitmise selget tõusu sisemajandus kogutoodangu kasvades. Märkimist väärib, et isegi 9% majanduskasvu korral ei täideta 36% maksukärbete ja 30% kulutuste suurendamise lubadusi.

5.2. Teoreetiline analüüs

Empiirilise analüüsi kokkuvõtteks tuleb tõdeda ootuspärasest madalamat mõju valimislubaduste mittetäitmisele. Otsitus on neid seni peamiselt siit, valimislubaduste, eriti just institutsionaalsest keskkonnast. Ja üllatavalt madal soodustav mõjuavaldus kõigis valdkondades, peale majandusliku. Ehk tuvastamata jäi oodatav valimislubaduste mittetäitmise tugev korrelatsioon parlamentaarse riigikorruga, koalitsioonivalitsusega, partei kontrolli puudumisega lubaduse valdkonna ministeeriumi üle ja vähemusvalitusega. Üllatab see just seetõttu, et üksikjuhtumid viitavad nende mõjule. Ent märkimisväärne kogus üksikjuhte kinnitab ka vastupidist seost. Võimalik, et nende eeldusega vastuolus olevate juhtude puhul on mõju olemas ja samasuunaline, kuid kolmandate muutujate teisesuunalisuse tõttu see ei tule ilmsiks. Ning olulisi muutujaid on palju. Pole ka tõendeid, et siinkäsitletud muutujad on kõik, mis mõju omavad, pigem jõuame vastupidisel järeldusele. Üksikjuhtude asemel vaadates suurvalikut jõuame samuti mõõtmise probleemistiku juurde.

Kuid mõõtmisest tagasi muutujate tuvastamata jäänud mõjude juurde tulles, on vahest vastuseid teoreetilises lähenemise.

Empiiriline hindamine ei tuvastanud **ühepartei valituse eelist koalitsioonivalituse** ees. Selle mõõtmise pani kahtluse alla **aja**, kui muutuja, kaasnev korrelatsioon. Kui Thomson jt ei toonud välja ning seega ka ei käsitletud antud võrdluse puhul ajalist muutujat, mis aga korreleerus, tuleb küsida, **kumma, või kas mõlema muutuja - aeg ja valituse tüüp – kausaalseks seoseks tuleb lugeda valimislubaduste täitmine?** Parteide eelistus koalitsioonile ühepartei vähemusvalitsuse asemel viitab koalitsiooni soosivale loomusele lubaduste täitmiseks. Väitmaks, et põhjus võib olla ajas, tuleb vaadata, kas valimislubadustega on antud perioodis toimunud muudatusi? Ning senisest uurimuse käigust nähtub, et on. Valimislubadused ning nende täitmine on muutunud alates 1980'dest jõudsalt, võiks koguni väita et murranguliselt. Esmalt on antud perioodi algusest olulisel määral kasvama hakanud valimislubaduste hulk. Muutunud on lubaduste koostamise viis alt-üles suunaliseks. Lubadused muutuvad üha selgemini defineerituks, meedia kajastuse saavutamiseks on lubadused muutunud läbikaalutuks. Taas meedia tähelepanu tõttu pingutavad erakonnad tõusvas joones lubaduste täitmise

nimel. Valimislubaduste murrangulist arengut nii kvaliteedis, kui kvantiteedis kinnitavad kõik uuringud ning kõik need toimunud muutused ei olnud ühekordsed muutused 1980' del, vaid on jätkuvas kasvuprotsessis. Seega tagasi tulles Thomsoni jt uurimuse juurde, on valimislubaduse madalama täitmise põhjuseid koalitsioonivalitsustel 2000' del kindlas seoses **ajalise muutujaga**. Ehk valimislubaduste mittetäitmine on kasvavas trendis.

Kuid siiski on küsimus, miks parteid moodustavad koalitsioone, kui selle lubaduste täitmist pärssiv mõju on suurem, kui ühepartei vähemusvalitsusel. Ehk oma visiooni elluviimiseks oleksid tingimused üksi, partnerita, vähemuses soodsamad. Enamusmandaati mittesaavutanud erakonnad asuvad aga sagedasti parlamentaarses riikides otsima koalitsiooni partnerit. Selleks, et saavutada enamusvalitsus. Täpsemalt on väga harvad juhud, kui koalitsiooni võetakse rohkem partnereid, kui enamushäälteks on vajalik. Enamasti ka saanuks erakonnana enamusmandaadi, koalitsiooni partnereid ei lisata. Ehk **koalitsiooni kasutatakse hädapärase vahendina häälte enamuse saavutamiseks**, mis räägib parteide kindlast veendumusest, et **häälteenamus on vajalik ning vajalikum kui ühepartei valitsemine**. Õigustatud on eeldada, et sell viisil arvavad nad täitvat enam valimislubadusi. Eelduses, et erakonnad tahavad oma lubadusi ellu viia, ning peatükis 4 ilmestus, et tahavad, siis võib olla otsus koalitsiooni moodustamiseks ka sellest eesmärgist lähtuv. On ka võimalik, et neil on kogemuslik alus, või ennustuslike eeldus, et koalitsioonis olles suudavad nad enam lubadusi täita. Vaadates ka koalitsiooni ja vähemusvalitsust sisuliselt, on neil otsuste teostamiseks vaja häälte enamust, ehk kokkuleppeid. Koalitsioon, kui suuremas mahus kokkulepped võib olla soosivam tegur, kui üksik kokkulepped opositsiooniga vähemus valituses.

Koalitsiooni mõju kokkuvõttes jääb võimalus ning tõenäosus, et see soosib valimislubaduste täitmist.

Downs leidis koguni et aimuparteiga valitsemise süsteemis teevad valijad hääletusotsuseid teisiti (Downs, 1957, 49). Nimelt, kui koalitsioonivalitsemise puhul valija teeb eelistuse valimislubaduste põhjal, siis kahe partiga parlamendi süsteemis ta on pigem truu oma erakonnale.

Empiiriline vaatlus ei suutnud ka vastata, miks pole märgata vähemusvalitsuste oluliselt kõrgemat lubaduste mittetäitmist. Moury ja Fernandes toovad vähemusvalitsuse hea toimetuleku põhjuseks välja **opositsiooni parteide motiveerituse**. Esmalt on neil

vähemusvalitsusega hea manipuleerida ning väikeparteidel võib olla suurem lootus oma poliitikat realiseerida opositsioonist vähemusvalitsusega kaubeldes. Ning täiendava põhjusena tõi kõigi, ka opositsiooni parteide **soovimatuse esile kutsuda parlamendi tegutsemise võimetus** ning erakorralisi valimisi (Moury, Fernandes, 2016, 12). Ehk väidetavasti on vähemusvalitsemine lubaduste mittetäitmist soosiva mõjuga, kuid **vähemusvalitsemisega kaasneb koostöö motivatsioon kaasuva muutujana**. Sellise hüpoteesi empiiriline tõestamine oleks taas korrelatiivsete muutujate vastupidise mõju tõttu keerukas tuvastada.

Hinnates koalitsiooni suhteid võimaliku mõjutajatena, tuleb vaadelda **koalitsioonipartnerite proportsiooni**, milleks on hea vaadelda Suurbritannias näidet. Suurbritannias valitseb enamikul juhtudest parlamendis absoluutse häälteenamusega partei. Neil üksikutel juhtudel aga, kui partei ei saavuta enamust, on seal kaasatud ka väikeparteid, mõnede erandjuhtudega. Traditsiooniliselt ja ka suurema jõu positsioonilt on Suurbritannias selles kontekstis **suure mandaadiga parteil oluliselt suurem krediit** oma võimu teostamisel. Sarnaselt leiab ka Thomson, et märkimisväärselt ebavõrdsete koalitsioonipartnerite vahel ei jaotu valimislubaduste täitmise võimalus võrdselt. Lisaks saab peaministripartei väiksemat koalitsioonipartnerit survestada usaldushääletusega ning poliitikat ümber kujundada ministrite vahetusega. (Thomson, 2016, 14). Tähelepanu tuleb pöörata ka teiste koalitsioonide võimalikkusele sama parlamendi piires. Erakonnad kellelta antud parlamendi koosseisu piires pole võimalik enamustusvalitsust moodustada, omavad märksa suuremat võimalust oma valimislubaduste elluviimiseks. Seega tuleb ka koalitsioonivalitsuste lubaduste täitmist vaadates hinnata võimalikku asümmeetriat erakondade vahel.

Arutluse puhul, kas võib koalitsioonikaaslaste maalimavaateline lahknevus olla valimislubaduste mittetäitmist soosiv, on oluline välja tuua, et koalitsioonikaaslaste väidetavad mittesooivad asjaolud lubaduste elluviimisel, ei tule käsitleda alati objektiivsena. Teistsuguse maailmavaatega koalitsioonikaaslane võib olla ka sihipäraselt valimislubaduste mittetäitmiseks kaasatud meede. Seejuures on oluline Thomsoni jt (Thomson 2018, 12) leid, et **koalitsiooni partnerite ideoloogiline lähedus mängib väga väheolulist rolli**. Nimelt hinnates vaid koalitsioonivalitsusi, suurendas ideoloogiline lähedus vaid 9% lubaduste täitmise tõenäosust võrreldes ideoloogiliselt

kaugete erakondadega. Škvrnák tuvastas, et koalitsiooni erakondade üksmeel Tšehhi näitel on väiksema mõjuga, kui kogu parlamendi erakondade üksmeel (Škvrnák, 2015, 14). Thomson jt otsisid ka selle põhjuseid ja pakkusid välja teooria, et ideoloogiliselt kauged parteid püüavad **keskenduda „madalama taseme lubadustele“** ning **pingutavad enam ühisosa elluviimisega**. Ehk sellest võiks teha järelduse vihjele, et ideoloogiliselt kaugemad erakonnad **ei täida „olulisi“** ehk näiteks sotsiaalmajanduslikke otsuseid. Selline selgitus vajaks kindlasti ka testimist üksikjuhtudel. Ferguson toob välja Saksa suurkoalitsiooni mõju osapoolte valimislubaduste mittetäitmisele (Ferguson, 2012, 64). Kuigi võiks arvata, et Saksa suurkoalitsiooni puhul vastanduvate ideoloogiatega parteide puhul on raskem lubadusi täita, oli tulemus vastupidine, ehk suurkoalitsioonis täideti enam lubadusi. Fergusoniteooria kohaselt on suurkoalitsioonis partneritel veelgi olulisem valijate ees enda **valitsuses olekut õigustada** ja seega on tugevam surve lubaduste täitmisele. Ehkki on varasemalt tõendamist leidnud, et **suurem koalitsiooni liikmete arv** mõjub negatiivselt koalitsiooni kestusele, siis ei oma see tõendatud mõju liikmete valimislubaduste täitmisele. Nende mõlema arutelu loogika on ennastpõhjustav. Ehk väide, et erakonnad tahavad olla koalitsioonis, ning selles püsimiseks jooksva ja järgneval perioodil, täidavad valimislubadusi. Ent ressurss, mida valitsuses olemine erakonnale just annab, ongi võimalus oma tahet teostada. Seega viivad ellu lubadusi, et tulevikus viia ellu lubadusi. (Antud käsitluses sisaldus hoiak, et erakonna tahe ja valimislubadused on tugevas seoses. Peatükis 4 ilmnes, et erakondadel on tugev võimekus neid omavahel korrelatsiooni viia.) Ehk erakond käsitleb ideoloogiliselt mittesoodsas koalitsioonis ühtesid lubadusi instrumendina saamaks võimalust teostada teisi lubadusi.

Alternatiivide puudus võib samuti olla põhjuseks koalitsiooni suuremal pingutusel valimislubaduste täitmiseks. Alternatiivide puudus koalitsioonis tähendab olukorda, kus teist / teisi võimalike koalitsioone pole võimalik sõlmida. Sellised olukorrad tekivad, kui alternatiivsete erakondadega on suur ebakõla. Näiteks Eesti valitsuskoalitsioonid 2010. - 2016.a, kui Idarahaskandaali tõttu teatasid kõik teised erakonnad, et nad Keskerakonnaga koostööd ei tee. Keskerakonna mandaadi suuruse tõttu ei olnud võimalik ilma Reformi erakonnata enamuskvalitsiooni moodustada. Seega ei olnud väiksematel parteidel valitsemiseks alternatiivi Reformi erakonnale, ajal, kui Reformierakond võis vahetada väikseid partnereid. Olukord, kus üks koalitsiooni

partner ei saa valida alternatiivi, kuid partneril tema suhtes on alternatiiv, teeb vahetamiskõlbuliku erakonna koostöövalmimaks ning nõrgemaks koalitsiooniläbirääkimistel. Partneril, kellele alternatiivi pole peaks sama efekt mõjuma positiivselt. Ehk **alternatiivi puudus soosib väikeerakonna valimislubaduste mittetäitmise tõenäosust. Suurerekonnale võib alternatiivi puudus soosida valimislubaduste täitmist.**

Valitsemise kestuse mõju võib samuti mõjutada koalitsioone ning ka vähemusvalitsusi teisiti. Kui Kanada näitel ühepartei valitsemise süsteemis, kus valitsemine kestab pigem mandaadi lõpuni, täideti 20% täidetud lubadustest viimasel kahel aastal, siis võib arvata, et koalitsioonivalitsustel, mille valitsemise katkemine võib oodatavalt tõenäolisemalt varem, suudavad samuti enamiku oma lubadustest valitsemise esimesel kahel aastal täita. Antud protsent, tuletades üksikjuhtumist, pole laiendatav ennustusliku suurusena. Kuid lubab väita, et valitsemise katkemine mandaadi ajal tõenäoliselt soosib valimislubaduste mittetäitmist. Kuid koalitsiooni ja vähemusvalitsuse konteksti vaadates, peaks see mõju olema väiksem. Nimelt antud valitsemise perioodi sisene valimislubaduste täitmine on mõõdetud ühepartei enamusvalituse põhjal, kus ootamatu valitsemise katkemise tõenäosus on madalam. Koalitsiooni ning vähemusvalituse korral on valitsemise ootamatu katkemine tõenäolisem ning seda teavad ka erakonnad. Sellest teadmisest lähtuvalt on tõenäosust, et nad kavandavad lubaduste täitmised viivad läbi kõrgendatud tõenäosusega valitsemise alguses. Ehk Kanada põhjal nähtud valitsemise algul lubaduste täitmise kõrgendatud osakaal võiks eelduse kohaselt olla koalitsiooni ja vähemusvalituste puhul veelgi suurem.

Majanduskasv, ühe valimislubaduste täitmise ennustajana vajab samuti täiendust empiirilisele tulemusele. Erakonnad andes valimislubadusi reeglina ei anna neid lisatäpsustusega, et need lubadused täidetakse juhul, kui eelarvesse peaks lisanduma täiendav vaba ressurss, millele seni pole kasutust planeeritud. Ehk valijatele esitatakse lubadusi riigieelarve suhtes võrdselt täimise kavatsusega lubadustena, eelduses, et neile leitakse kate. Ettenägematu ressursi muutuse kontekstis on valimislubaduste mittetäitmine soodustatud majanduslangusest. Kuid seda mitte mõõduka majanduskasvu puhul. Seetõttu saab valimislubaduste täitmise hindamisel arvestada majanduskasvu

mõjuga, kuid valimislubaduste mittetäitmise hindamisel, mis on antud uurimuse vaatlusalune, saab sisemajandus kogutoodangu muutust arvestada vaid selle ootamatus negatiivseks langemise faasis. Perioodis, kus toimub majandusseisak või majanduskasv, ei ole õigustatud SKT kasvu arvestada valimislubaduste mittetäitmise põhjustajaks. Ehk **majanduse kasvu faasis on valimislubaduse täitmise ja majanduse kasvu vahel tegemist ennustava, korrelatiivse, mitte aga põhjusliku seosega.** Kui uuritav on võimaloleva partei valitsemisotsused, on majanduskasv valimislubaduste vaatlemisel mõjutajana kindlasti omal kohal. Kui aga vaatluse all on valimislubadused ning majanduskasvus pole olnud ettenägematuid pöördeid ning lubaduste andmisel on majandus mahtu vaadeldaval perioodil õigesti hinnatud, ei saa täiendava positiivse muutuse puudumist lugeda lubadusi mittetäitmist põhjustavaks teguriks.

Kokkuvõtteks eelnevast empiirilisest nähtub, et suurandmetega mõõtmine, täpsemalt **katse välja mõõta erinevate muutujate mõju** ei andnud valideeritud tulemust. See ei kinnita, et selle leiud olid valed. Välja toodud tendentsi kinnitavad üksikjuhud, kuid erinevate muutujate mõju välja mõõta ei õnnestunud. Küll aga ei saa neid käsitleda tõendatutena, ennustuslike mõõdetuna. Julgen väita, et seda valideeritud pole ka realistlik teha. Kui kõik need muutujad, mida seni on käsitletud: valimislubaduste omadused; riigi süsteem; valitsus süsteem; mandaadi suurus, valitsemise aeg, majandus jm ning lisaks aeg, siis on juhtude variatiivsus liiga suur. Ning see on ainult osa muutujatest. Nii madalama demokraatia indeksiga, kui madalama majanduse arenguga riikides on eeldatavalt see mõjutajate hulk veel laiem. Ehk juhtumid on laetud erinevate muutujatega, erineval määral. Need aga võivad korreleeruda omavahel ning omada vastandlikku mõju. Samas need mõjud pole konstantsed. Nagu nähtub, on valdav osa muutujate mõju valimislubaduste mittetäitmisele kasvava efektiga. Seda nii soosiva kui raskendavas suunaga. Kuid nagu ka nähtub näiteks üldsõnaliste lubaduste puhul, olid need koos teiste trendidega pikalt ja võrdlemisi proportsionaalselt tõusus, kuni järsku muutus langusesse. Ehk muutujate rohkuses ja nende ebastabiilsuses pole võimalik moodustada absoluutset tasakaalustatud juhtumi valikut, ning selle põhjal nende mõju valimislubaduste mittetäitmisele välja mõõta.

Üksikjuhtumi valimislubaduste mittetäitmise uuringu puhul on võimalik välja tuua korrelatsioone ning sellest tuletada kausaalseid seoseid. Kuid samadel põhjustel, nagu ei õnnestu suurjuhtumi uuringu põhjal kinnitada mõju suurust, ei õnnest see ka üksikjuhtumi põhjal.

Püüdes kokku võtta valimislubaduste keskkonnast tulenevate muutujate mõju valimislubadustele, tuleb koos teiste autoritega tunnistada et mõju on, ning see on valimislubaduste täitmisele pärssiv. Presidentaalne riigikord; vähemusvalitsemine, väiksema koalitsioonipartneri staatus ja koalitsiooni partneri alternatiivi puudus väikeerakonnale vähendavad lubaduse täitmise tõenäosust. Ent empiiriliselt jäi see tõendamata. Samas koalitsiooni partnerite ideoloogilise kauguse mõju on mõlema osapoole puhul väheoluline, nagu ka ministeeriumi kaudu valdkonna kontrollimine, valitsemise aeg, valijate kompetentsus. Parlamentaarne riigikord, alternatiivi puudumine suuremale koalitsiooni partnerile, koalitsiooni lepe on kõik tingimused, mis peaksid lubaduste täitmist soosima.

Tuleb tõdeda, et kogu muutujate hulgas mõju avaldavaid on üllatuslikult vähe. Valimislubaduste mittetäitmist soodustav mõju on olemas, kuid korreleeruvate muutujate vastandlikud mõju suunad peidavad empiirilisi leide. Lisaks selgus, et ebasoodne keskkond valimislubaduste mittetäitmiseks käivitab teised, täitmist soosivad muutujad.

Käesolevas peatükis sai aga tõendatud hüpotees 2: valimislubaduste keskkond soodustav valimislubaduste mittetäitmist.

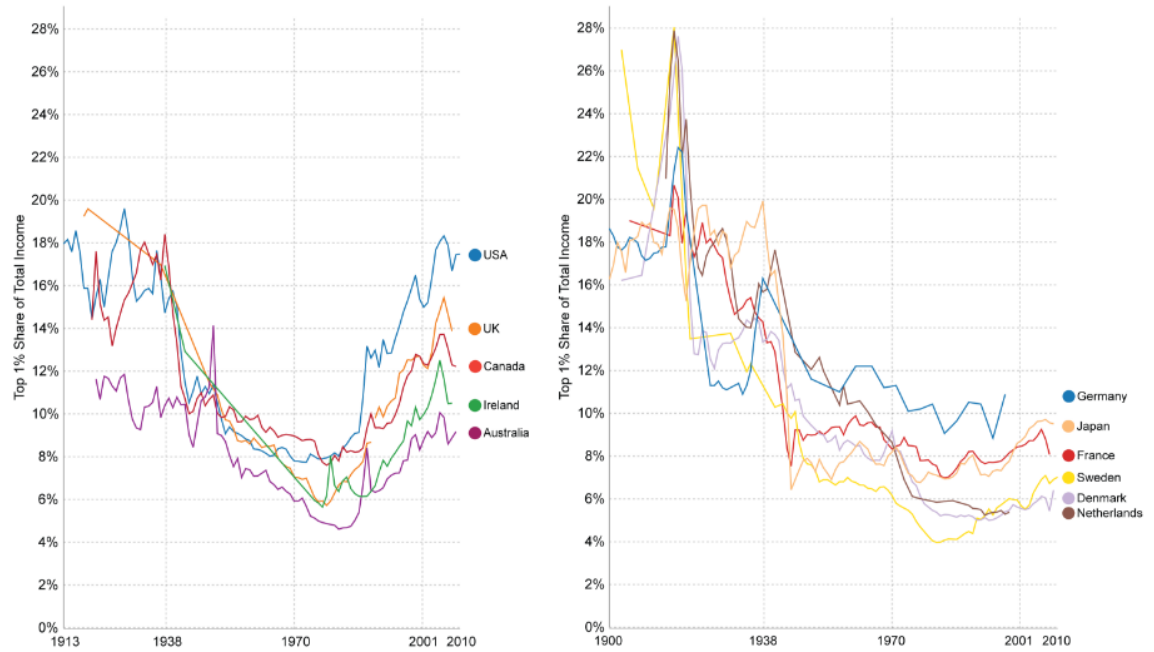
6. Sissetuleku lõhede mõju lubaduste täitmisele

6.1. Empiiriline alus

Sissetuleku lõhede hindamise valimislubaduste mittetäitmise kontekstis tuleb esmalt mõista sissetulekulõhede dünaamikat.

Nagu uurimusdisainis selgitatud, on käesolevas töös sotsiaalset lõhet hinnatud läbi Gini koefitsiendi. OSCD riikide mõõdetud keskmine Gini koefitsient on 0.319 (2015). Valdavas osas, taas OSCD riikides, muutub Gini koefitsient näitaja 0,01 kuni 0,02 koha võrra läbi aastakümne. Arvestades, kui stabiilsed on leibkonna sissetuleku mõjutajad (haridus, amet ja selle vertikaalne aste, ülalpeetavate arv ning nende sissetulekud, jm) on 2% kogu teenitava tulu ühtlasem või ebahühtlasem jaotus olulise kaaluga ning peegeldab suurt muutust. Ka antud uurimuses on käsitletav 0.01 punkti Gini koefitsiendi skaalal muutusena.

Globaalse sissetuleku lõhe trend näitab läbi rohkem, kui poolteist sajandi lõhe suurenemist, ning kerget langust alates ~1980'dest (Qureshi, 2016). Globaalsel tasandil raporteerivad paljud uurijad sissetuleku lõhe langust. Selle põhjused on tugevad sotsiaalse lõhe vähenemises paljudes arengumaades, eriti aga Lõuna- Ameerikas.

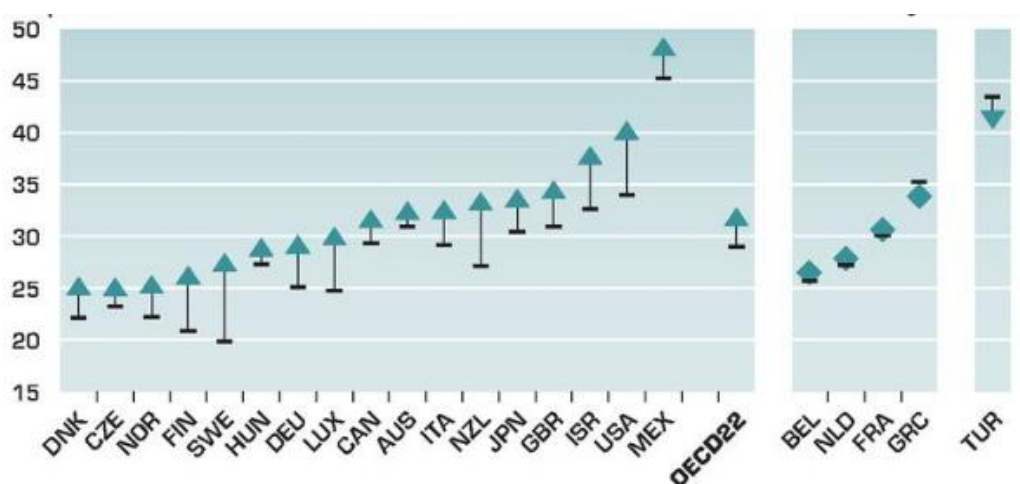

Joonis 15 Kogu sissetuleku jaotus 1%/99% 1900.-2010.

Joonis 15.. Vasak joonis ingliskeelsed riigid; parem juunis MandriEuroopa ja Jaapan. Vertikaalteljel kogutulu jaotus protsentides; horisontaalteljel aeg. Allikas: Roser, Ortiz-Ospina, 2016.

Joonis 15. ilmestab hästi sotsiaalse lõhe dünaamikad hästiarenenud majandusega riikides. Joonis kajastab küll jõukama 1% tuluosa kogu riigis toodetud tulust, kuid selle dünaamika korreleerub teiste sissetuleku lõhe mõõtmismeetoditega. Kõrgema majandusliku arengutasemega riikides toimus see langus läbi 20. sajandi ning asus 1960. – 1970. aastail taas tõusule. Väikse languse tegi sotsiaalne lõhe läbi pärast 2008. alanud majanduskriisi järel, ent asus jälle tõusule.

Kuid vaadates OECD, nende hulgast eraldi kõrgema SKTga riikide andmeid, siis neis on tendents vastupidine. Seda ilmestab joonis 16.

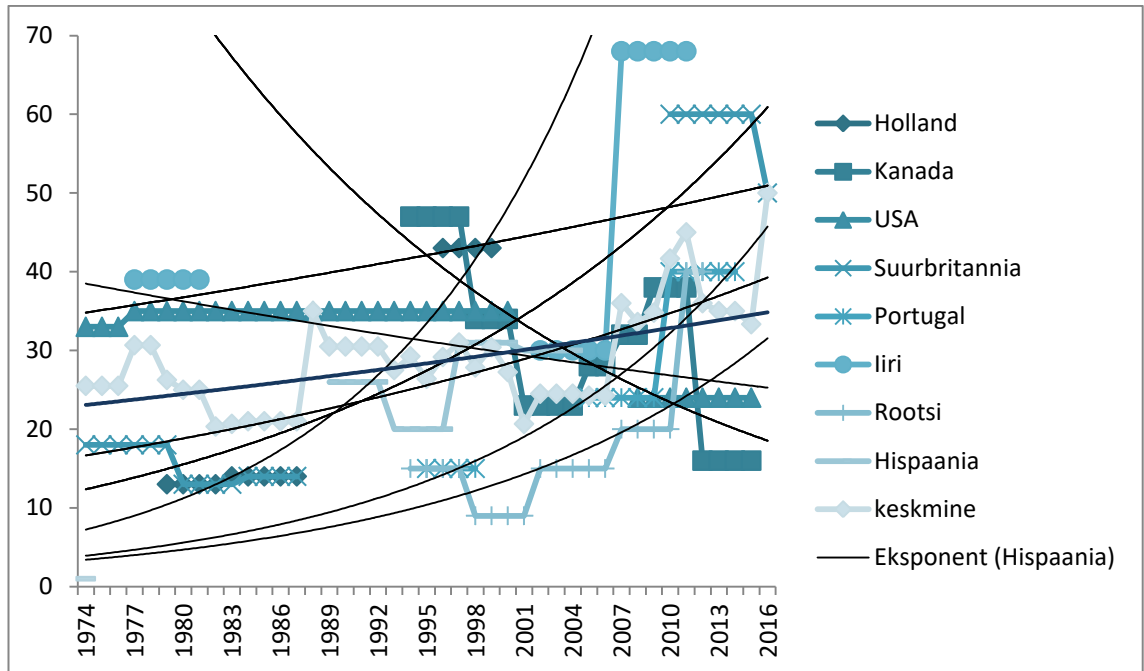
Joonis 16 Sissetuleku lõhede kasv riigiti 1986.-2013.

Joonis 16.. Vertikaalteljel Gini koefitsient; - 1985.a Gini indeks ◆ ▲ ▼ 2013. või hilisem Gini indeks. Allikas: Keeley, 2018

OSCE esmased andmed pärinevad aastast 1974. ning 2015. aastani on üldine lõhe kasvu trend. Vähenemist on märgata vaid üksikute riikide puhul esimesel vaatlus kümnendil. Ent 1980`de alguses muutub tendents kõigis OECD vaadeldavates riikides tõusutrendile. Üksikud aasta kuni paari aastased langused veel esinevad tsükli sees, mille murravad tõusuks majanduslanguse perioodid ning ületab languse taseme. (OECD, 2018)

Siit kaasub teemaga majandus võimalik mõju.

Valimislubaduste täitmise langust kinnitavad mitmed uuringud. On leida hinnanguid makrotasandi hinnangud, mis ei kajasta samade juhtumite muutust ajas, vaid hindavad erinevaid üksikjuhte ajalises kontekstis. Üheks neist uuringutest on näiteks Pétry ja Collette´ poolt läbi viidud 2009. (Lisa 1). Antud uurimuse vaadeldavad juhtumid on hinnatud väga erineva perioodi vältel ning Pétry ja Collette viitavad ka uurimusmetoodika muutusele ajas, kuid väljajoonistuvast tervikpildist võib järeldada valimislubaduste täitmise langust. Seni tundmatute muutjate välja lülitamiseks on hinnatud riigiti, kus on läbi viidud vähemalt kolme erineva valitsemise valimislubaduste täitmise hindamised. Joonis 17.

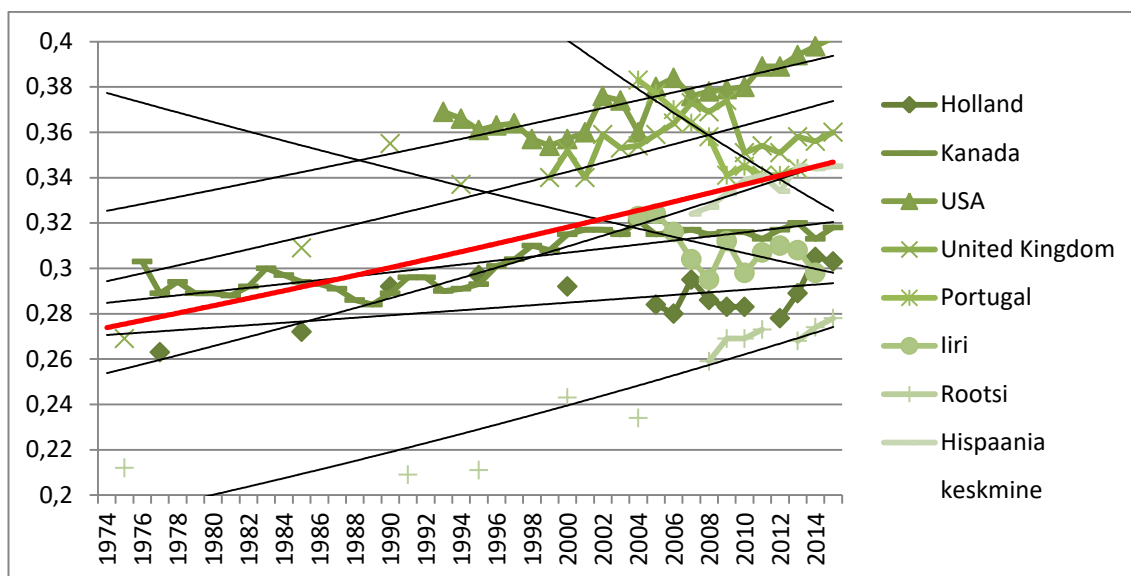

Joonis 17 valimislubaduste mittetäitmine riigiti ajas 1974.-2016.

Joonis 17. Vertikaaltelg vasak: valimislubaduste mittetäitmine protsentides; horisontaaltelg . Allikas: Lindsalu, 2018.

Joonisel 17. nähtub, et valimislubaduste mittetäitmine ajas on tõusutrendis. Seda nii kõigi 8 riigi keskmisena, kui vaadates ka riike individuaalselt. Iiri ja Rootsi, Suurbritannia, Hispaania, Portugal, Madalmaad täidavad üha vähem valimislubadusi. Teisepidine trend joonistub räägivad Kanada ja USA. Vaadeldavate riikide puhul on teised valimislubaduste täitmise mõjutavad tegurid üsna stabiilsed. Ehk eelnimetatud institutsionaalsetes mõjutajates oli vähe kõrvalekaldeid. Seega on põhjustatud küsida selge lubaduste mittetäitmise kasvava trendi põhjuste üle.

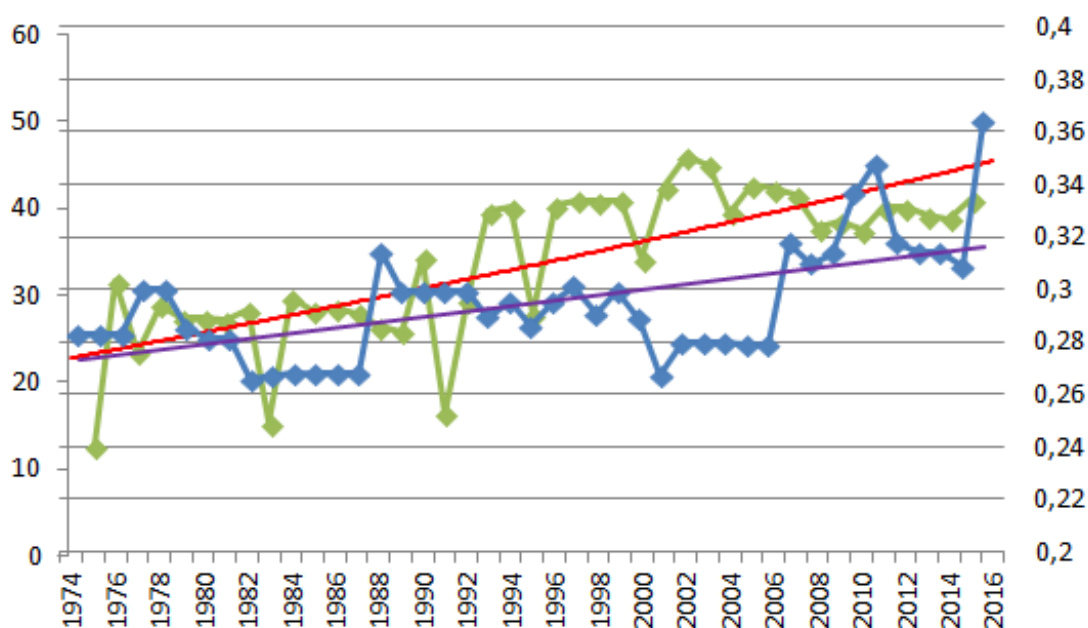
Vaadates samade riikide arenguid sisetuleku lõhede osas, on nende võimalikud mõõdetud andmed võrreldus samas ajas. Joonis 18.

Joonis 18 Sissetulekulõhe riigiti 1974.-2016.

Joonis 18. Vertikaaltelg: protsentes; horisontaaltelg aastad. Allikas: Lindsalu, 2018.

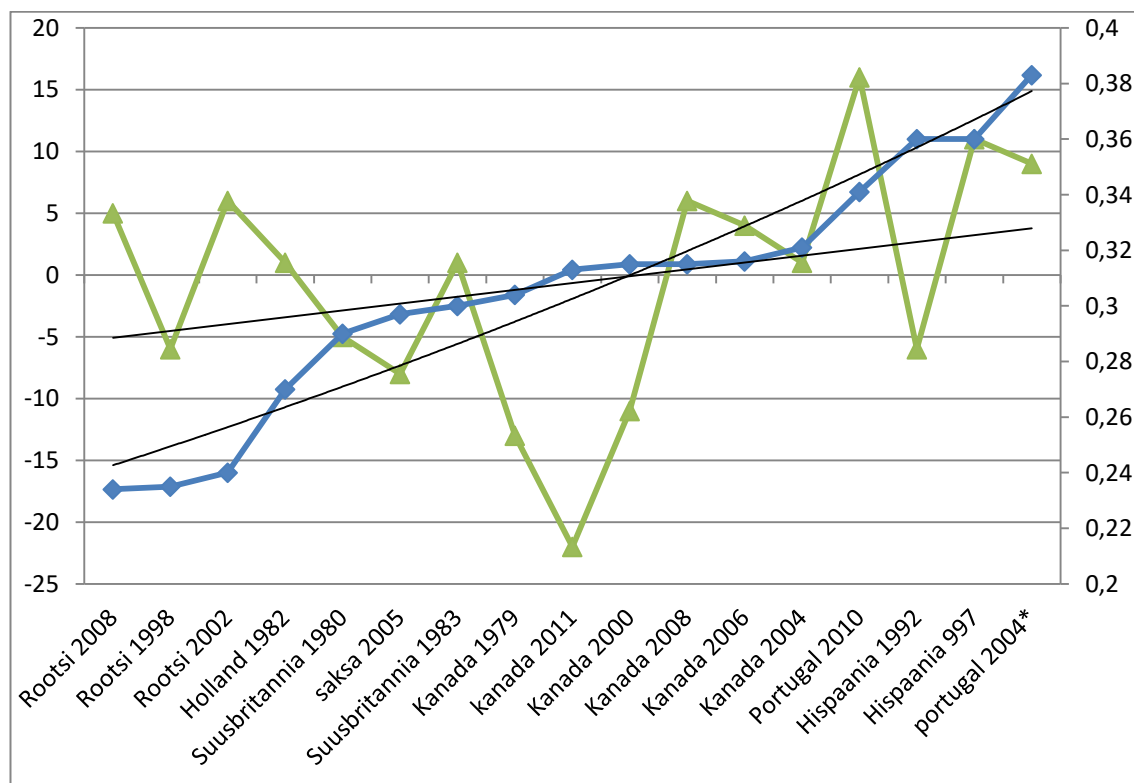
Joonisel 18. ilmneb, et tõusu trendis on samuti kuus riiki kaheksast: Rootsi, Suurbritannia, Hispaania, Madalmaad, Kanada ja USA. Langus trendis on Portugal ja Iiri. See on põhjendatav majanduskriisiga. Nimelt on need mõlemad juhtumid mõõdetud pärast 2008.a majanduskriisi. 2008.a majanduskriisiga langesid mõneks aastaks enamiku Euroopa riikide Gini koefitsiendid.

Joonis 19 Sissetulekulõhe ja valimislubaduste mittetäitmine riigiti 1974.-2016.

Joonis 19. Vertikaaltelg vasak: valimislubaduste täitmine protsentides; vertikaaltelg parem: sissetulekulõhe Gini koefitsiendis. Sinine ruut: valimislubaduste mittetäitmine; roheline ruut: sissetuleku lõhe; sinine joon: valimislubaduste mittetäitmise keskmine trendijoon; punane joon: sissetulekulõhe keskmine trendijoon. Allikas: Lindsalu, 2018.

Joonisel 19. on kõrvutatud lubaduste mittetäitmise trendijoon sissetuleku lõhe trendijoonega. Nende kahe muutuja korrelatsioon on selge. Vahemikus, kus Gini koefitsient tõusis 0,076 punkti, tõusis valimislubaduste täitmine 11%. Kuid kuna eelnevalt sai nimetatud aega, kui samuti olulist muutujat, mille suhtes mõlemad vaadeldud muutujad korreleeruvad, ei tõenda see veel kausaalset seost. Kausaalse seose leidmiseks tuleb leida sissetuleku lõhe ja valimislubaduse mittetäitmise muutuse seos. Joonis nr 20.

Joonis 20 Sissetuleku lõhe ja valimislubaduse täitmise muutus juhtumiti.

Joonis20. Vertikaaltelg vasak: valimislubaduste täitmine protsentides; vertikaaltelg parem: sissetulekulõhe Gini koefitsiendis. Sinine ruut: valimislubaduste mittetäitmine; roheline ruut: sissetuleku lõhe; sinine joon: valimislubaduste mittetäitmise keskmine trendijoon; punane joon: sissetulekulõhe keskmine trendijoon. *võrdlus üleelneva perioodiga. Allikas: Lindsalu, 2018.

Joonisel 20 on toodud valimislubaduste täitmise muutus seoses sissetuleku lõhega. Valimislubaduste täitmise vahe on hinnatud võrdluses vahetult eelneva perioodiga. Kui teooria väidab, et sotsiaalne lõhe põhjustab midagi, antud juhul siis valimislubaduste

mittetäitmist, peab põhjustaja eelnema tagajärjele. Seega sissetuleku lõhe tuleb hinnata valitsemise perioodi alguse seisuga.

Joonis ilmestab, kas sisetuleku lõhe tasemel on seos valimislubaduste mittetäitmisega ning hindab, kas see annab valimilubaduste täitmisele negatiivset efekti. Ning seos on. Saab öelda, et suurema sissetulekuga riigi puhul on suurem tõenäosus valimislubaduste mittetäitmisele. Antud uurimusleid kinnitab kausaalse seost. Eelhinnatud ajaline kontekst kinnitab, et lubaduste mittetäitmine on ajas kasvav. Seda saab kinnitada ka antud käsitlemise perioodi kohta, kuivõrd ajaline kasvutrend sai tuvastatud samade näidete varal. Seega üldine lubaduste mittetäitmise kasvutrend peaks kasvavat mõju avaldama ka antud juhtumite puhul. Ent madalama sissetuleku lõhe korral on trend pigem lubaduste täitmise suurenemisele. Juhtumite lähedus keskmisele on väga varieeruv. Ent antud juhul on uurimusleid seletav, kuna hälbivust trendijoonest seletavad teised, juba eelnevalt käsitletud mõjutajad. Rootsi kõikumist lubaduste mittetäitmise tõesule põhjendab juba niigi madal lubaduste mittetäitmise tase, varieerudes 9-20% vahemikus. Valitsedes seejuures koalitsiooni- või vähemusvalitsusena, on see võrdluses väga madal tase. Kanada puhul tuleb arvestada kõrvalmõjudena, esmalt väga kõrget, ~52% lubaduste mittetäitmise algtaset. Lisaks saavutas Kanada mitmeparte valitsuse süsteemist ühepartei enamusvalitsuse. Sellega on põhjendatav oluline hüpe valimislubaduste mittetäitmise languses. Mõistagi ka kõigil teistel näidetel esinesid samuti ka teised eelnevalt käsitletud mõjutajad, kuid viimased mainitud juhtumite selgitused tulenevad just trendist kõrvalekalduva muutusega. Teiste muutujate mõjusid kaaludega aga välja lülitada pole seniste mõjutajate uurimuste juhtumivaliku tasakaalustamatuse tõttu valiidne.

Muutus ennustusliku 0,08 Gini koefitsiendi astme ulatuses muutus valimislubaduste täitmine ennustuslikult 9%. Valemit, nagu ka eelnevate muutujate puhul sellest tuletada ei saa. Nagu eelnevad, pole ka käesolev uurimus juhtumite valikul tasakaalustatud. Seega tuleb tõdeda, et sissetuleku lõhel valimislubadust mittetäitmisele mõju on, kuid antud uuringu piires pole võimalik väita, millisel määral. Samuti oleks väärtuslik tuvastada, kas on olemas „oluline piir“ alates millest lõhe suurus hakkab mõjutama valimislubaduste mittetäitmist. Käesoleva uuringukohaselt võiks selleks piiriks ennustada Gini koefitsiendi astmel 0,315. Ent seda ei saa kindlasti käsitleda vääramat

mõjuga tasemeks. Nagu ka joonises näha, on sellest kõrvalekalded võimalikud, 1/3 juhtude korral antud valimi põhjal.

Sissetuleku lõhedel on valimislubaduste mittetäitmist soosiv mõju.

6.2. Teoreetiline analüüs

Empiiriline analüüs tõi välja, et sissetuleku lõhed mõjuvad soodustavalt valimislubaduste mittetäitmisele. Ehk ühiskonna polariseerumine raskendab valimislubaduste täitmist. Nii andmestiku piiratusest kui muutujate suurest ja mitmekesisest hulgast tulenevalt pole võimalik selgitada, kas ja milline võiks olla sissetuleku lõhe läved, kust piirist vastuolulised huvid teravalt pörkuvad ja erakonnad muutuvad lubaduste täitmisel jõuetuteks. Võimalik, et sellise terava vastasseisu kutsuvad esile alles laiem, sotsiaalsete lõhede teravus. Nende puhul võiks võimendavat rolli omada lõhede kattuvus. Ehk sissetuleku lõhest laiem aste, sotsiaalne lõhe mõju võiks antud uurimuse valguses tulla kaalumisele valimislubaduste mittetäitmise mõjutajate hindamisel.

Tagasi tules nivoo leidmise probleemi juurde, ka täpse mõõdiku loomisega, nagu nähtus eelnevates peatükkides, esineks mitmeid probleeme. Lisaks väljatoodule valimislubaduste täitmisel ei saa arvestada, et näiteks koduvägivallaga võitlemise lubadus on õigustatud mittetäidetuks lugeda sotsiaalsete lõhede tõttu ning interneti kasutajatele autoriõiguste rikkumisel hoiatuse saatmise lubadus tuleb mittetäidetuks lugeda koalitsioonis valitsemise tõttu. Vastavalt erineva saldode krediidi limiidile. Ehk märkimisväärne osa lubadustest ei pruugi olla seostatav valimislubaduste täitmist pärssiva mõjutajaga. Samuti erinevate mõjutajate efekt ei pruugi olla summeeritav, vaid see võib olla ka kattuv. Ehk on oluline tuvastada kas muutuja soodustab, kuid pole võimalik tuvastada selle ulatus.

Erinevate mõjutajate erinev suund aga segab selgesuunalise korrelatsiooni ilmumist statistikas. Näiteks olukord, kus madal sissetuleku lõhe korreleerub lubaduste mittetäitmisega, samuti koalitsiooni valitsemisega. Ehk ühepartei valitsemine korreleerub kõrge sotsiaalse lõhega; ühepartei valitsemine soosib valimislubaduste täitmist, sotsiaalne lõhe aga pärsib. Sellisel juhul ei ilmne empiiriliseset ei sotsiaalse

lõhe ega ühepartei süsteemi mõju ulatus. Kui teoreetiliselt on neist kahest vastandlikus suunas mõju reaalne, kuid ühe mõju ulatus on suurem, ei saa väiksema mõjuga muutuja mõju mõõtmisel nähtavaks, ehk tekib peidetud korrelatsioon. Peites ühtede mõjutajate efekti, teeb see mõõdetamatuks teiste mõjutajate efektid.

Sissetuleku lõhe juurde tagasi tulles, on Anderson jt vaadelnud väga sissetuleku lõhe suhet valimislubaduste täitmisele lähedase muutuja, valituse kulutuste mõju. Kuid seda teistpidi kausaalses suhtes.. Kuna nad ei hinda valituse kulutusi absoluutarvudes, vaid kulutuste kasvus või kahanemises, saab siit tekitada oletusliku analoogi valimislubaduste täitmisega. Ehk kui on eeldus, et valitsused ei täida teatud lubadusi, kuna ühest küljest tekitab see riski kaotada valijad, või toetajad, siis samuti, nagu peegeldab seda efekti valimislubaduste täitmine, võib selle kohta teha oletusi ka riigi kulutuste muutmise osas. Eelnevalt sai ka tõdetud, kuivõrd valimislubaduste täitmine on valdkonniti tasakaalus. Ehkki riigikulutuste muutuse hinnanguid ei saa samastada valimislubaduste täitmise omadega, annab see siiski ennustusliku suuna järgnevateks valimislubaduste uuringuteks. Täpsemalt võiks toetada erinevate valimislubaduste mõju sotsiaalsele lõhele, ehk käesoleva uuringuga võrreldes ümberpööratud kausaalset seost otsides.

Anderson jt tuvastasid, et valitsuse kogukulutusel on vähene negatiivne efekt sissetuleku lõhedele. Suur efekt oli see aga valituse kuludele hariduse valdkonnas. Kuid samuti tuvastasid nad et **sõltuvalt juhtumist ning paljudest kaasmõjutajatest, on mõju ulatus ning tuvastatav suund erinev**. Nad sõnastavad leiu **tugevaks seoseks**, kuid kindlapiirilist mõju eelnimetatud põhjustel defineerida pole valiidne. Nad tõdesid ka, et kõrge arenguga majandusega riikides on mõjud piiratumad (Anderson jt, 2018, 25). Vähemarenenud majandusega riikides on sissetuleku lõhe ülikõrge. Kui aremenud majandusega riikides on see väga laias laastus 0,22-0,36, siis vähem arenenud majandusega riikides valdavalt 0,30-0,50. Seega efekti suurus on erinev, ning valitsemist mõjutavate muutujate hulk on laiem.

Kui tuua antud uuringu tulemus – valituses kulutused mõjutavad sotsiaalseid lõhesid, kuid selles suund ning määr võib sõltuvalt kaasmõjutajatest erineda – käesoleva uurimuse konteksti, siis on võimalik, et nende mõõtmise tulemusse tekkis mitmesuunaline mõju just uurimus objektide vastupidises korrelatiivse suuna otsimises.

Anderson jt uurimus on käesolevat uurimust toetav nii teema laienduse, kui mõõtmise probleemistiku välja toomise poolest.

Läbi empiirilise uurimuse ja teoreetilise toe leidis kinnitust hüpotees 3: sissetuleku lõhed soosivad valimislubaduste mittetäitmist.

Kokkuvõte

Kogu uurimust kokkuvõttes võib väita, et valimislubaduste omadused ei soosi valimislubaduste mittetäitmist. Valimislubaduste keskkond seda soosib, kuid oodatust vähesemal määral. Võimalik et selle ootuspärase märgatava empiirilise leiu peitsid ära erinevate muutujate vastandlikud mõjud. Lisaks selgus, et ebasoodne keskkond valimislubaduste mittetäitmiseks käivitab teised, täitmist soosivad muutujad. Neist kumbki grupp: omadused ja keskkond pole määravalt takistava kaaluga lubaduste elluviimisel. Ka ei pruugi need seleta valimislubaduste mittetäitmist kogu ulatuses. Käesolev uuring tõi siia juurde sõltumatu muutujana sissetuleku lõhed, mis avaldavad valimislubaduste mittetäitmisele soosivat mõju.

Käesoleva uurimus tõi välja ka valimislubadust mõõtmise problemaatika. Ilmnes, et valimislubaduste täitmisele mõju avaldavate muutujate soosiva või pärssiva mõju määra pole realistlik välja mõõta. Tulenevalt erinevate muutujate erisuunalisest mõjust ning juhtumite problemaatikast, kus pole realistlik leida kaht juhtumit, mille kõik kõrvalmõjud oleksid samad, seda ka võimalikus mõju ulatuses. Seega on kahtluse alla seatavad väited erinevate muutujate üksteisest suurema või vähema mõju avaldamise osas. Valiidset on võimalik tuvastada, kas erinevatel muutujatel on korrelatsiooni valimislubaduste mittetäimisega. Tihti on ka võimalik tuvastada, kas see suhe võib olla lubaduste täitmisele soosiva või pärssiva mõjuga. Ent valiidselt ja üldistatavat mõju ulatust mõõta pole antud kontekstis võimalik.

Käesolev uurimuse väärtus ning panus uurimusvaldkonda on esmalt valimislubaduste mittetäitmiste põhjuste liigendamise omaduslikeks ja valimislubaduste keskkonnast tulenevateks. Teisisõnu lubaduste kujunemise faasis ning nende ellu viimise faasis sekkuvate muutujate piiritlemine. Omaduslike, ehk kujunemise faasis käsitletud muutujad pole varem komplekselt uuritud valimislubaduste täitmise mõjutajana. Väärtus on ka uurimusleid, et valimislubaduste omadused soosivad valimislubaduste täitmist. Konteksti valdkonnas, täpsemalt institutsionaalsete mõjutajate hindamise puhul on panus seniste uurimuste mõõtmise problemaatika väljatoomine. Ning ebasoodsates keskkonna tingimustes teiste, valimislubaduste täitmist soodustavate muutujate

käivutmine. Väärtus uue leiuna on sissetuleku lõhede mõju tuvastamisel sotsiaalsetele lõhedele.

Käesolev uuring erineb ka rõhuasetuse poolest. Senised uurimused on mõõtnud lubaduste täitmist ning sellest lähtuvalt püüdnud hinnata, mis nende täitmist soosib. Käesolevas võetakse aga eelduseks õigustatud ootus lubaduste täitmisele ning hinnatakse, mis täitmise tõenäosust vähendab.

Valimislubaduste mittetäitmiste põhjused vajavad muidugi edasist uurimist. Täiendavate kvaliteetsete allikate hulga kasvades vajaks uurimust sissetuleku lõhede määra mõju tuvastamine. Ning kuna ka sissetuleku lõhed omavad valimislubaduste täitmisele mõju, vajab hindamist laiem määratlus: sotsiaalsete lõhede võimalik mõju. Käesolev valimislubaduste täitmise uuring tõi välja tema senistest raamidest, kus otsiti põhjuseid vaid lubadustest endist ning valimislubaduste keskkonnast tulenevatest mõjutajatest. Ehk mõju avaldavate muutujate ring võib olla hoopis laiem.

Kasutatud kirjandus

1. Anderson, E., d'Orey, M., A., J., Duvendack, M., Esposito, L., Does government spending affect income inequality? A meta-regression analysis, School of International Development, University of East Anglia, Norwich, United Kingdom, http://www.meta-analysis.cz/conference/Anderson_paper.pdf . 2018 (21.05.2018)
2. Artés, J., “Do Spanish Politicians Keep Their Promises?”, Prepared for Comparative Party Pledge Group Workshop, Gothenburg, Sweden, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1003.9117&rep=rep1&type=pdf>, 2009. (21.05.2018)
3. *Bestzeit Plus*, Umfrage enthüllt: Die Wähler glauben Wahlversprechen der Parteien nicht, <http://www.bestzeit-plus.de/studie-enthueellt-die-waehler-glauben-wahlversprechen-der-parteien-nicht/>, (21.05.2018)
4. Budge, I., Robertson, D., Hearl, D., Ideology, Strategy and Party Change: Spatial Analysis of Post-War Election Programs in Nineteen Democracies. Cambridge, Cambridge University Press, 1987.
5. *Comparative Manifesto Project (CMP)*, a standing research group of the European Consortium for Political Research (ECPR), <https://ecpr.eu>, (21.05.2018)
6. Costello, R., Thomson, R., Election Pledges and their Enactment in Coalition Governments: A Comparative Analysis of Ireland. *Journal of Elections, Public Opinion and Policy*, 18 (3): 239-56. 2008
7. Darke, P., R., Ashworth, L., & Main, K., J., Great expectations and broken promises: misleading claims, product failure, expectancy disconfirmation and consumer distrust, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 38, 347-362, 2009
8. Downs, A., An Economic Theory of Democracy, New York, Harper & Row, ftp://ftp.icesi.edu.co/jpmilanes/Sistemas/Clase%202/Downs,%20Anthony_Introduction_and_The_Basic_logic_of_Voting.pdf, 1957 (21.05.2018)

9. Duval, D., Pétry, F., Time and the Fulfilment of Election Pledges, Department of Political Science, Université Laval, Quebec City, <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0032321718762882>, 2018 (21.05.2018)
10. Eisingerich, A., B., Sirens' song? Why pre-election promises might say more about us than our politician, Imperial College, London, 2015
11. Elinder, M., Jordahl, H., Poutveera, P., Promises, policies and pocketbook voting, *European Journal of Political Economy*, Vol 75, 177–194, 2015
12. Ferguson, M., J., Pledge Fulfilment in Germany: an Examination of the Schröder II and Merkel I Governments, Alabama, University of Alabama, 2012
13. Gackowsky, T., Do politicians keep their word? Political pledges and their redeeming as a research object of political science and media studies, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/827/T.%20Gackowski%2C%20Do%20politicians%20keep%20their%20promises.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (21.05.2018)
14. Goliaš, P., jt., INEKO - Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy, SLUBY A REALITA Stručný odpočet plnenia 112 najdôležitejších sľubov, Bratislava, 2010
15. Håkansson, N., Naurin, E., Promising Ever More: An Empirical Account of Swedish Parties' Pledge Making during 20 Years, *Party Politics* 22 (3), 393–404, 2016
16. Hill, T., Trust Us: Politicians Keep Most Of Their Promises, *FiveThirtyEight*, <https://fivethirtyeight.com/features/trust-us-politicians-keep-most-of-their-promises/>, 21.04.2016 (21.05.2018)
17. Holmqvist, A., Do Parties Keep their Promises? A Study of Parties' Fulfilment of Election Pledges in France, Master Thesis in Political Science, Department of Political Science, University of Gothenburg, 2008
18. European Sociology Survey, <http://www.europeansocialsurvey.org/downloadwizard/> (21.05.2018)
19. Government Tracker, <https://govtracker.co.uk/tm-firstministry.php> (21.05.2018)
20. Imbeau, L., M., Dissonance in policy process, Do They Walk Like They Talk? Speech and Action in Policy 2009. (21.05.2018)

21. Goliaš, P., INEKO, - Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy, Sľuby a lamentácie - čo politici sľúbili a čo z toho plnia, Bratislava, <http://www.ineko.sk/clanky/publikacia-sluby-a-realita-hodnotenie-plnenia-slubov-vlady-2006-2010>, 2010 (21.05.2018)
22. Kačur, J., Election Pledges in Slovakia, Bratislava, https://is.muni.cz/th/tlq6i/thesis_Kacur.pdf, 2015 (21.05.2018)
23. Keeley, B., Income Inequality, The Gap Between Rich and Poor, OECD, <http://espas.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/0115391e.pdf> 2015 (21.05.2018)
24. Klüver, H., Sagarzazu, I., Setting the Agenda or Responding to Voters? Political Parties, *Voters and Issue Attention, West European Politics*, 39(2), 380-398, DOI: 10.1080/01402382.2015.1101295 <https://doi.org/10.1080/01402382.2015.1101295> (21.05.2018)
25. Kostadinova, P., Democratic performance in post communist Bulgaria: Election pledges and levels of fulfilment, 1997–2005, *East European Politics* 29(2): 190–207., 2013
26. Lin, S., Nagler, J., Economic Voting and Economic Inequality: U.S. Presidential Elections 1952–2012, Pennsylvania State University, University Park, New York University, New York City, *American Politics Research*, Vol. 45(4) 589–620, 2017
27. McLachlan, H., Phd, Making big manifesto promises is unethical – and can be disastrous for politicians, The Conversation, <https://theconversation.com/making-big-manifesto-promises-is-unethical-and-can-be-disastrous-for-politicians-78650>, 2017 (21.05.2018)
28. Moury, C., Coalition agreement and party mandate: How coalition agreements constrain the minister, *Party Politics* 17,3, 385-404, Sagepub, <https://repositorio.iscte-iul.pt/bitstream/10071/7001/3/Moury%202011%20Party%20politics.pdf> 29.07.2010 (21.05.2018)
29. Moury, C., Fernandes, J., M., Minority Governments and Pledge Fulfilment: Evidence from Portugal, Government and Opposition, *FirstView Article*, pp 1 – 21, 2016

30. Naurin, E., *Election Promises, Party Behaviour and Voter Perceptions*, Palgrave Macmillan, Hampshire, 2011
31. Naurin, E., *Is a Promise a Promise? Election Pledge Fulfilment in Comparative Perspective Using Sweden as an Example*, *West European Politics*, Routledge, 2013
32. Naurin, N., Soroka, S., Markwata, N., *Are broken pledges more important to voters' evaluation of government performance than fulfilled pledges? On negativity biases in specific accountability processes*, The Department of Political Science, University of Gothenburg, Communication Studies, and The Centre for Political Studies at the Institute for Social Research, University of Michigan. The SOM Institute, University of Gothenburg, 2015
33. OECD, *Income Inequality in Figures*, <http://www.oecd.org/forum/issues/oecd-forum-2015-income-inequality-in-figures.htm>, (21.05.2018)
34. Pétry, F., *The Policy Impact of Canadian Party Programs: Public Expenditure Growth and Contagion from the Left*, *Canadian Public Policy-Analyse de politiques*, 1988.
35. Pétry, F., Collette, B., *Measuring How Political Parties Keep Their Promises: A Positive Perspective from Political Science*, Politex, https://www.poltext.org/sites/poltext.org/files/petry_et_collette_2009_-_measuring_how_political_parties_keep_their_promises_a_positive_perspective_from_political_science.pdf, 2008 (21.05.2018)
36. Pétry, F., *A Tale of Two Perspectives: Election Promises and Government Actions in Canada*, https://www.poltext.org/sites/poltext.org/files/a_tale_of_two_perspectives_election_promises_and_government.pdf, 2004 (21.05.2018)
37. Pétry, F., Birch, L., *Justin Trudeau's promises, one year later*, <http://policyoptions.irpp.org/magazines/october-2016/justin-trudeaus-promises-one-year-later/>, 2016 (21.05.2018)
38. Politex, <http://www.poltext.org/en/polimeter/harper> (21.05.2018)
39. *Promise Tracker: The Coalition Government's 2013 election commitments* <http://www.abc.net.au/news/factcheck/promisetracker/> (21.05.2018)

40. Qureshi, Z., Trends in Income Inequality: Global, Inter-country and within Countries, 2016
41. Rallings, C., Budge, I., Robertson, D., Hearl, D., The Influence of Election Programmes: Britain and Canada 1945–79. In *Ideology, Strategy, and Party Change: Spatial Analysis of Post-War Elections Programmes in Nineteen Democracies*, Cambridge: Cambridge University Press, 1987
42. Ringquist, E., J., Dasse, C., Lies, Damned Lies, and Campaign Promises? 25 Environmental Legislation in the 105th Congress, *Social Science Quarterly* 85(2), 400-419, 2004
43. Robertson, D., A Theory of Party Competition, London, Wiley, 1976
44. Roser, M., Ortiz-Ospina, E., Income Inequality, ourworldindata.org, 2016
45. Royed, T., J., Borelli, S., A., Parties and Economic Policy in the USA. Pledges and Performance, 1976-1992, *Party Politics* 5(1), 115-127, 1999
46. Royed, T., J., Testing the Mandate Model in Britain and the United States: Evidence from the Reagan and Thatcher Eras, *British Journal of Political Science* 26, 45-80, 1996
47. Schermann, K., Ennser-Jedenastik, L., Coalition Policy-Making under Constraints: Examining the Role of Preferences and Institutions, *West European Politics*, Routledge, <https://pdfs.semanticscholar.org/621d/15e5ee5db1d11627763c1b97c58bcab79f0e.pdf>, 2015 (21.05.2018)
48. Schermann, K., Dr. Ennser-Jedenastik, L., Bilanz der Koalition SPÖ-ÖVP, 2008-2013: Die Umsetzung von Wahlversprechen, Institut für Staatswissenschaft, Universität Wien, https://medienportal.univie.ac.at/uploads/media/Studie_Wahlversprechen.pdf, 2013 (21.05.2018)
49. Schwarz, D., Schädel, L., Ladner, A., The half-life of election pledges. What makes MPs change their positions? In: Swiss Electoral Studies (Selects) workshop "Voting behaviour and campaign dynamics in the Swiss National Elections 2007", Neuchâtel, 2009
50. Schwarz, D., Schädel, L., Ladner, A., Pre-Election Positions and Voting Behaviour in Parliament: Consistency among Swiss MPs, University of Berne

- and University of Zurich and IDHEAP Lausanne, *Swiss Political Science Review* 16(3), 533–64, 2010
51. Szalday, T., Odpočet vlády v zdravotníctve, <http://www.hpi.sk/2016/02/odpocet-vlady-v-zdravotnictve/>, 2016 (21.05.2018)
52. Škvrnák, M., Election Pledges in the Czech Republic, *Politology časopis, Chech Journal of Political Science* 3, http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2015/3/Polcas_2015_3_pp_216-237.pdf, 2013 (21.05.2018)
53. Thomson, R., The Programme to Policy Linkage: The Fulfilment of Election Pledges on Socio-Economic Policy in the Netherlands, 1986–1998, *European Journal of Political Research* 40, 171–197, 2001
54. Thomson, R., Royed, T., Naurin, E., Artés, J., Ferguson, M., Kostadinova, P., Moury, C., Pétry, F., Explaining the Fulfillment of Election Pledges: A Comparative Study on the Impact of Government Institutions, 2016.
55. Thomson, R., Royed, T., Naurin, E., Artés, J., Ferguson, M., Kostadinova, P., Moury, C., The Program-to-Policy Linkage: A Comparative Study of Election Pledges and Government Policies in Ten Countries, Trinity College Dublin, Ireland, University of Alabama, University of Gothenburg, Sweden, University of Madrid, Spain, University of Illinois, Chicago, Lisbon University Institute, Portugal, 2012
56. Thomson, R., Royed, T., Naurin, E., Artés, J., Ferguson, M., Kostadinova, P., Moury, C., and others, The Fulfilment of Parties' Election Pledges: A Comparative Study on the Impact of Power Sharing, *American Journal of Political Science*, Vol. 00, 1–16, file:///C:/Users/Liina/Downloads/The_Fulfillment_of_Parties_Election_Pledges_A_Com.pdf, 2017/ 2018 (21.05.2018)
57. Thomson, R., Citizens' evaluations of the fulfillment of election pledges: Evidence from Ireland, *Journal of Politics* (73): 187-201, 2011
58. Vehrkamp, R., Matthieß, T., Versprochen wird nicht gebrochen, Bertelsmann Stiftung, https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/ZD_EINWURF_1_2018.pdf, 2018 (21.05.2018)

59. Willson, R., Reality Check: Do parties keep manifesto pledges?, BBC News, <http://www.bbc.com/news/election-2015-32350493>, 2015 (21.05.2018)

Summary

Income gap and pledge fulfilment.

There is growing attention to party performance. Is a reasonable expectation for pledges to be fulfilled. However, the performance of the election pledges has a negative trend. This research study will evaluate variables to the performance of the election pledges by dividing pledges in 2 categories. First: variables mediating pledges in their formation stage; second: variables mediating in performing stage. Also there will be new variable: income cap to be evaluated as influence to pledge fulfilment.

There will be 3 hypotheses claimed:

Hypothesis 1: variables mediating in pledge formation phase do encourage pledge fulfilment

Hypothesis 2: variables mediating in performing stage do not encourage pledge fulfilment

Hypothesis 3: Income cap does encourage pledge fulfilment

This study is divided into six chapters. The first three chapters introduce the study of the technical and theoretical background. The fourth to sixth chapters is the analysis, evaluating 3 hypotheses. The analysis is conducted with empirical and theoretical method. Case selection while comparing income cap is large N. Method is inductive. There is used empirical and theoretical approach due problematic with measurement.

Study concludes all 3 hypotheses to be verified. The fulfilment of party pledges is influenced toward fulfilment by pledge forming stage variables. Though influence of performing stage variables did not appear in measure, they were expected. It can be assumed it is due mediating variables effect on the result as there are many correlating and with different direction of influence. Also there appeared new variables activating as environment got unfavourable.

There was also influential correlation found between income cap and pledge not fulfilment. The finding opens research perspective for larger social cap influence on the field of party pledges.

Lisa 1

Table 5.1: Overview of Publications that Measure how Political Parties Keep their Promises

Authors	Year of Publication	Country	Time Period	Avg. % Pledges Fulfilled	Operational Definition of Pledge	Operational Definition of Government Action	Referenced Sources for Government Action	Explicit Proof that a Pledge is Redeemed
Pomper	1968	US	1944-1966	72				
Bradley	1969	US	1932-1964	80				
David	1971	US	1944-1966	72				X
Elling 1	1979	Illinois	1947-1971	50				
Elling 2	1979	Wisconsin	1947-1971	45				
Pomper & Lederman	1980	US	1944-1978	69				
Rose	1984	Britain	1970-1979	80				
Krukones	1984	US	1912-1976	71			X	
Fishel	1985	US	1960-1980	61			X	
Rallings 1	1987	Canada	1945-1979	72			X	
Rallings 2	1987	US	1945-1979	64			X	
Monière	1988	Canada	1984-1988	74		X	X	
Karogelopoulos	1989	Greece	1981-1985	70			X	
Royed 1	1996	Britain	1979-1988	85				
Royed 2	1996	US	1980-1988	52	X			
Royed & Borelli	1997	US	1977-1992	60	X	X	X	
Royed & Borelli	1999	US	1976-1992	60	X	X	X	
Thomson	2001	Netherlands	1986-1994	61	X	X	X	X
Petry	2002	Quebec	1994-2000	75	X	X	X	X
Ringquist & Dasse	2004	US	1997-1999	73	X	X	X	
Petry & Collette	2006	Quebec	2003-2006	60	X	X	X	X
Average				67	7/21	7/21	12/21	4/21

Allikas: Pétry, Collette, 2009

Lisa 2

TABLE 1 The 12 Countries and 57 Governments Included

Single-Party Executives with Legislative Majorities (15 Governments)
 Bulgaria: 1997–2001, ODS
 Canada: 1993–97, Liberals; 1997–2000, Liberals; 2000–4, Liberals; 2011–15, Conservatives
 Ireland: 1977–81, Fianna Fáil
 Portugal: 2005–9, PS
 Spain: 1989–93, PSOE; 2000–04, PP
 UK: 1974–79, Labour; 1979–83, Conservative; 1983–87, Conservative; 1987–92, Conservative; 1992–97, Conservative
 United States: 1977–81, Democrats

Single-Party Executives with Legislative Minorities (16 Governments)
 Bulgaria: 2009–13, GERB
 Canada: 2004–6, Liberals; 2006–8, Conservatives; 2008–11, Conservatives
 Ireland: 1987–89, Fianna Fáil
 Portugal: 1995–99, PS
 Spain: 1993–96, PSOE[†]; 1996–2000, PP[†]
 Sweden: 1994–98, Social Democrats[‡]; 1998–2002, Social Democrats[‡]; 2002–6, Social Democrats[‡]
 United States: 1981–85, Republicans; 1985–89, Republicans; 1989–93, Republicans; 1993–97, Democrats; 1997–2001, Democrats

Coalition Executives with Legislative Majorities (22 Governments)
 Austria: 2000–3, OVP/FPO; 2003–7, OVP/FPO; 2007–8, SPO/OVP; 2008–13, SPO/OVP
 Bulgaria: 1995–96, BSP/NS; 2001–5, NDSV/DPS; 2005–9, BSP/NDSV/DPS[‡]
 Germany: 2002–5, SPD/ Greens; 2005–9, CDU-CSU/ SPD; 2009–13, CDU-CSU/ FDP
 Ireland: 1982–87, Fine Gael/Labour; 1989–92, Fianna Fáil/Progressive Democrats; 1992–94, Fianna Fáil/ Labour; 2002–7, Fianna Fáil/Progressive Democrats; 2007–11, Fianna Fáil/ Progressive Democrats/ Greens; 2011–16, Fine Gael/Labour
 Italy: 2001–6, Berlusconi II's coalition (FI/AN/LN/UDC/NPSI/PRI)[‡]; 2008–11, Berlusconi IV's coalition (PdL/LN/MpA/PID)[‡]
 Netherlands: 1986–89, CDA/VVD; 1989–94, CDA/PvdA; 1994–98, PvdA/VVD/D66
 Sweden: 2006–10, Moderate Party/Centre Party/People's Party/Christian Democrats[‡]

Coalition Executives with Legislative Minorities (4 Governments)
 Ireland: 1997–2002, Fianna Fáil/Progressive Democrats[†]
 Italy: 1996–98; Prodi I's Ulivo coalition (PDS/PPI/RI/FdV/UD)^{†‡}; 2006–8, Prodi II's coalition Unione (DS/DL/PRC/RnP-PdCI/IdV/FdV/UDEUR)[†]
 Sweden: 2010–14, Moderate Party/Centre Party/People's Party/Christian Democrats[‡]

Note † = minority governments that had an agreement with one or more opposition parties or parliamentarians to maintain support; ‡ = includes pledges made by governing parties that were part of pre-election coalitions. Data set does not include opposition parties in Italy.

Allikas: Thomson jt, 2018, 7

Lisa 3.

	Model 1			Model 2		
	<i>e^b</i>	<i>b</i> (s.e.)	<i>p</i>	<i>e^b</i>	<i>b</i> (s.e.)	<i>p</i>
Government type (reference: single-party majority)						
Single-party minority	1.53	.43 (.18)	.02	1.45	.37 (.19)	.05
Coalition majority	.36	-1.01 (.18)	.00	.41	-.89 (.26)	.00
Coalition minority	.37	-1.00 (.32)	.00	.41	-.89 (.36)	.02
Chief executive				1.55	.44 (.15)	.00
Relevant portfolio				1.26	.23 (.14)	.10
Ideological range				1.05	.05 (.17)	.77
Herfindahl index				.72	-.33 (.47)	.49
Presidentialism	.31	-1.16 (.39)	.00	.32	-1.15 (.40)	.00
Semi-presidentialism	1.28	.25 (.34)	.48	1.22	.20 (.35)	.57
Bicameralism	1.13	.12 (.22)	.59	1.06	.06 (.22)	.78
Federalism	.99	-.01 (.21)	.95	.92	-.09 (.21)	.68
EU member	.94	-.06 (.22)	.77	.91	-.09 (.22)	.67
GDP growth	1.11	.11 (.04)	.01	1.10	.10 (.04)	.01
Duration in years	1.44	.36 (.06)	.00	1.39	.33 (.06)	.00
Governing experience (reference: incumbents)						
Opposition parties with experience	.73	-.32 (.16)	.04	.74	-.30 (.17)	.08
Opposition parties without experience	.48	-.74 (.17)	.00	.46	-.78 (.18)	.00
Number of pledges (/10)	.99	-.01 (.01)	.32	.99	-.01 (.01)	.28
Pre-election coalition	2.58	.95 (.28)	.00	1.72	.54 (.30)	.07
Ideological distance to median legislator				1.08	.07 (.18)	.68
Decade (reference: 1970s)						
1980s	.67	-.40 (.29)	.17	.67	-.41 (.32)	.20
1990s	.78	-.25 (.31)	.42	.81	-.21 (.31)	.51
2000s	.89	-.12 (.29)	.68	.89	-.12 (.30)	.70
Subset of pledges tested	.79	-.24 (.18)	.18	.79	-.23 (.20)	.25
Constant	.80	-.22 (.37)	.55	.75	-.29 (.62)	.64
Log pseudolikelihood		-4860.90			-4836.23	
chi ² (p)		531.13 (.00)			677.81 (.00)	
n pledges (programs)		7,770 (81)			7,770 (81)	

Note: Logit models with dependent variable partially/fully fulfilled = 1 and not fulfilled = 0. Standard errors clustered by program. Countries weighted equally.

Allikas: Thomson jt, 2018, 10

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Liina Lindsalu

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Sissetuleku lõhe ja valimislubaduste mittetäitmine“

mille juhendaja on Alari Kilp (PhD)

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2018

(allkiri)